

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 36

ANDRA KAMMAREN

1970

3—6 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 3 november

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. förbättring av de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter	5
fru Kristensson (m) ang. rätt till avdrag vid taxeringen för kostnader vid dialysbehandling i hemmet	7
herr Franzén i Träkumla (cp) ang. eltaxorna på Gotland	8
Meddelande om enkel fråga av herr Wikner (s) ang. säkerhetsbestämmelserna för nöjeslokaler	10

Onsdagen den 4 november

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter	11
Omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet	17
Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar	18
Försäljningen av mellanöl, m. m.	24
Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter	31
Införande av en särskild rehabiliteringsförsäkring	43
En efter arbetstagarens ålder variabel semestertid	44
Rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng	46
Lagstiftningen om arbetarskydd m. m.	50
Ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare ..	51
Meddelande ang. plenum fredagen den 13 november	54
Översyn av reglerna för kommuns skyldighet att ersätta strömfallsägare för förlorad fallhöjd vid ytvattentäkt	54

	Sid.
Rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor	55
Förbud mot nöjesjakt	57
Rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst	67
Lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning	68
Interpellationer av:	
herr Skoglund (s) ang. förläggning till Vilhelmina av en fältstation för undervisning och forskning inom den öppna vården	72
fru Ryding (vpk) ang. en översyn av bestämmelserna om lärares tjänstledighet för studier	73
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Sjöholm (fp) ang. verkningarna av att överträdelser av gällande fartgränser i trafiken ej beivras	74
herr Eriksson i Arvika (fp) ang. höjning av avdraget vid beskatt- ningen för resor med egen bil	74

Torsdagen den 5 november

Svar på frågor av:

herr Ohlin (fp) ang. resultatet av undersökning rörande prissteg- ringen på olika varuslag	74
herr Ahlmark (fp) ang. lagstiftning om förbud mot krigspropaganda	77
herr Svensson i Eskilstuna (s) ang. undersökningar rörande majori- tetsval	79
herr Johansson i Skärstad (cp) ang. grundskoleelevers möjlighet att studera på fritid	80

Meddelande om enkla frågor av:

fru Ryding (vpk) ang. sidoskydd för hjulen på tyngre lastbilar	82
herr Tobé (fp) ang. utgåva av jordabalken	82
herr Hermansson (vpk) ang. möjligheterna för i Sverige bosatta grekiska medborgare att här förenas med sina familjer	82
herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. restitution till telefonabbonent av avgift för felaktig samtalsmarkering	82

Fredagen den 6 november

Svar på interpellationer av:

herr Petersson i Gäddvik (m) ang. sysselsättningsskapande åtgärder i Norrbotten	83
herr Lundberg (s) ang. inkomstläget för vissa förtroendevalda tjänstemän, m. m.	88
herr Ahlmark (fp) ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden	90

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Björck i Nässjö (m) ang. värnpliktsriksdagarna	112
herr Hedin (m) ang. åtgärder inom statens järnvägar för att förbättra den allmänna trafiksäkerheten	113
herr Westberg i Ljusdal (fp) ang. tillämpningen av bestämmelserna om svensk standard inom byggnadsverksamheten	114
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Häll (s) ang. företagsdemokratin inom de statliga aktiebolagen	117
fru Eriksson i Stockholm (s) ang. möjligheterna för i Sverige bosatta grekiska medborgare att här förenas med sina familjer	117

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 4 november

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 143, ang. riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter	11
— nr 144, ang. omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet	17
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 48, om beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar	18
— nr 50, beträffande försäljningen av mellanöl, m. m.	24
— nr 52, ang. realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter	31
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 55, ang. vissa frågor i samband med övergången till beslutad personalorganisation för enkammarriksdagen .	43
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 55, ang. utbetalningen av förlängt barnbidrag och studiebidrag	43
— nr 56, om studiesocialt stöd till ungdom i yrkesutbildning	43
— nr 57, om införande av en särskild rehabiliteringsförsäkring	43
— nr 58, om en omsorgslag för handikappade	44
— nr 59, om ökat stöd åt unga handikappade	44
— nr 60, om en efter arbetstagarens ålder variabel semestertid	44
— nr 61, om rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng	46
— nr 62, om höjning av vissa äldre livräntor	50
— nr 63, ang. lagstiftningen om arbetarskydd m. m.	50
— nr 64, ang. ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare	51
— nr 65, ang. bostadsbidrag till värnpliktiga	54
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 58, om ett förenklat förfarande i vissa vattenmål	54
— nr 59, om en översyn av reglerna för kommuns skyldighet att ersätta strömfallsägare för förlorad fallhöjd vid ytvattentäkt	54
— nr 61, om obligatorisk varningsanordning på backande lastbil	55

	Sid.
— nr 62, ang. rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor	55
— nr 63, om deklaration av tvättmedels fosfathalt	57
— nr 65, om ändring av bestämmelserna om införsel av djur	57
— nr 66, om effektivare skydd för fridlysta djur	57
— nr 67, om förbud mot nöjesjakt	57
— nr 69, om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst ...	67
— nr 70, om lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning	68
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 37, om vissa åtgärder för att öka bestånden av lax och havsöring	71
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 49, om bättre möjligheter till rörelseträning för åldringar och rörelsehindrade	71
— nr 50, om en inventering av rehabiliteringsbehovet, m. m.	71
— nr 51, om skrotningsavgift på bilar samt om slopande av exportförbudet på järnskrot	71
— nr 52, om sammanträdesersättning till suppleant i statligt länsorgan	71
— nr 53, om en samordnad forskning angående tätorternas trafikproblem	72
— nr 54, ang. skolungdomsutbytet	72
— nr 55, om bostadstillägget för pensionärer m. m.	72

Tisdagen den 3 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 23 nästlidne oktober.

§ 2

Föredrogs var efter annan och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner:

nr 158, med förslag till lag om ändring i jordabalken, m. m.,

nr 161, med förslag till lag om ändring i lagen (1962:270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall,

nr 176, med förslag till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske, samt

nr 177, med förslag till lag om ändring i religionsfrihetslagen (1951:680).

§ 3

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 143 och 144, bevillningsutskottets betänkanden nr 48, 50 och 52, bankoutskottets memorial nr 55, andra lagutskottets utlåtanden nr 55—65, tredje lagutskottets utlåtanden nr 58, 59, 61—63, 65—67, 69 och 70, jordbruksutskottets utlåtande nr 37 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 49—55.

§ 4

Föredrogs den av herr *Johansson* i Skärstad (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet angående tillämpningen av lagen om vapenfri tjänst.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5

Interpellation ang. förbättring av de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter

Ordet lämnades på begäran till

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp), som yttrade:

Herr talman! Företagarföreningarna har som låneförmedlare och allmänna serviceorgan fått allt väsentligare uppgifter för de mindre och medelstora företagens utveckling. Deras ökade betydelse framgår bl. a. av den låneutveckling för vilken föreningarna haft ansvar, avseende de statliga hantverks- och industrilånen samt industrigarantilånen. År 1954 beviljades hantverks- och industrilån på totalt 5 miljoner kronor. År 1969 var motsvarande belopp 97 miljoner kronor. Budgetåret 1954/55 beviljades statliga garantier för industrilån på totalt ca 8 miljoner kronor, medan motsvarande belopp för budgetåret 1968/69 var ca 62 miljoner kronor.

Samtidigt har företagarföreningarna fått ökade serviceuppgifter även utanför låneförmedlingen. Strukturförändringarna i näringslivet har medfört ökade krav på anpassning till särskilt handels- och arbetsmarknadspolitiken hos många företag inom den mindre och medelstora industrin. De nya riktlinjer för företagarföreningarnas verksamhet, som beslutades av 1968 års riksdag, avsåg inte minst att möjliggöra förstärkning av rådgivnings- och konsultverksamheten till förmån för de mindre och medelstora företagen.

Det kan inte heller förbigås att företagarföreningarna fått en väsentlig ökning även av sina administrativa uppgifter.

Interpellation ang. förbättring av de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter

Lånebeloppens storlek har genomsnittligt ökat i samma mån som inom näringslivet ställts ökade krav på kapitalintesisiv produktion. Detta gäller såväl de statliga direktlån som garantilånen. Företagarföreningarna måste numera, såsom riksdagens revisorer påvisat, lägga ner betydligt mer arbete och tid på låneutredningar och uppföljningsarbeten för att förluster på låneverksamheten skall kunna undvikas. Det skall i sammanhanget också erinras om att åt företagarföreningarna numera anförtrotts också uppföljningen och bevakningen av lokaliseringsstödet, vilket ställer stora krav på dem i ifrågavarande län.

De mindre och medelstora företagen är av avgörande betydelse för utvecklingen i vårt näringsliv och därmed för möjligheterna att upprätthålla sysselsättningen och öka välståndet. I nämnda syfte är den låneförmedlings- och serviceverksamhet, som företagarföreningarna svarar för, synnerligen väsentlig. Tyvärr måste det konstateras att de resurser som ställts till förfogande av staten varit otillräckliga för såväl låneförmedlingen som serviceverksamheten i övrigt. Detta kräver särskild uppmärksamhet i nuvarande samhällsekonomiska läge.

De mycket hårda kreditrestriktioner som nu under en längre tid tillämpats har särskilt drabbat de mindre och medelstora företagen. Det är ett allmänt problem för vårt näringsliv att investeringarna för rationalisering och utbyggnad inte varit tillräckliga. Men särskilt har dessa svårigheter till följd av kreditrestriktionerna drabbat de mindre och medelstora företagen. Det har i olika sammanhang omvittnats att det i första hand är de mindre och medelstora företagen som tvingats inskränka sina investeringar. Det är också obestriddigt att kreditbristen i vissa fall tvingat även i väsentlig grad lönsamma och utvecklingsbara småföretag till nedlägg-

ning.

För några månader sedan ställdes 100 miljoner kronor av AP-medel till AB Industrikredits förfogande i syfte att stödja kreditgivningen till de mindre företagen. Men denna åtgärd fick uppenbarligen en mycket begränsad effekt och har i varje fall inte tillnärmelsevis kunnat lösa de mindre och medelstora företagens svåra kreditproblem.

Det är obestriddigt att företagarföreningarna fått väsentligt stegrad efterfrågan på lån från mindre och medelstora företag. En särskild omständighet berörande lokaliseringpolitiken måste i sammanhanget också uppmärksammas. I flera fall har önskvärda lokaliseringföretag inte kunnat genomföras, trots att lokaliseringsstöd i princip kunnat erhållas för två tredjedelar av kreditbehovet. Den återstående tredjedelen har inte kunnat uppbringas. Den brist på resurser som företagarföreningarna i sådana fall tvingats konstatera har alltså motverkat det lokaliseringspolitiska syftet. Situationen har också otivelaktigt ökat behovet av såväl utredning och uppföljning av låneärenden som en allmän rådgivning till stöd för företag, som behöver sådan hjälp.

Det är inte något nytt att konstatera, att de resurser, som ställts till förfogande via företagarföreningarna för de mindre och medelstora företagens utveckling, varit otillräckliga. Men situationen nu synes allvarligare och mer svårbemästrad än tidigare. För ett ökat behov av insatser är de resurser, som nu står till förfogande, uppenbarligen helt otillräckliga. Som exempel kan nämnas att företagarföreningen i Kopparbergs län för 1970/71 beviljades lånemedel ur hantverks- och industrilånefonden med endast 1 miljon kronor, vilket var endast fjärdedelen av vad föreningen funnit erforderligt. Redan efter ett kvartal på det nya budgetåret har föreningen uttömt sina tillgängliga resurser att lämna ytterligare lån. Mot-

Interpellation ang. rätt till avdrag vid taxeringen för kostnader vid dialysbehandling i hemmet

svarande problem finns i andra län. De disponibla lånemedlen torde i varje fall inte täcka mer än hälften av det beräknade lånebehovet. Situationen är i stort sett densamma i fråga om administrationsbidragen, som i realiteten måste sägas vara sämre än motsvarande bidrag före 1968 års omläggning.

Den näringspolitiskt angelägnaste uppgiften är nu att främja industriinvesteringarna. Det gäller särskilt de mindre och medelstora företagen. Detta ställer i nuläget väsentligt ökade krav på statliga direktlån via företagarföreningarna. Lika angeläget är det att företagarföreningarna får ökade resurser för rådgivning och information till företagarna. En sådan upprustning måste betraktas som ett väsentligt led i en aktiv näringspolitik, som skulle tillföra de mindre och medelstora företagen ökad effektivitet och inbespara utgifter för driftsinskränkningar och företagsnedläggelser.

I nuvarande samhällsekonomiska läge är återhållsamhet i statens budget angelägen. Men en väsentlig ökning av insatserna via företagarföreningarna är en förutsättning för ökad produktivitet i näringslivet och därmed för ökade statsinkomster. Det är angeläget att en väsentlig förstärkning sker skyndsamt, delvis redan på tilläggsstat för innevarande budgetår. Naturligtvis måste det närmare prövas vilka belopp som kan anses erforderliga. Jag håller det för sannolikt att situationen nu kräver en förstärkning av resurserna i hantverks- och industrilånefonden med minst 75—100 miljoner kronor och därutöver en väsentlig förbättring av administrationsbidragen till företagarföreningarna.

Med stöd av vad jag här har anfört anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för handelsdepartementet ställa följande interpellation:

Är herr statsrådet beredd att skynd-

samt överväga en väsentlig förstärkning av hantverks- och industrilånefonden samt av administrationsbidragen till företagarföreningarna i syfte att ge de mindre och medelstora företagen tillfredsställande utvecklingsmöjligheter?

Denna anhållan bordlades.

§ 6

Interpellation ang. rätt till avdrag vid taxeringen för kostnader vid dialysbehandling i hemmet

Ordet lämnades på begäran till

Fru KRISTENSSON (m), som yttrade:

Herr talman! En betydande del av den sjukvård som tidigare betraktats som rent klinisk har på senare tid kunnat ersättas med vård i hemmet även i de fall relativt komplicerade apparater erfordras. Därigenom avlastas sjukhusen, och sjukvårdskostnaderna sänks radikalt.

Särskilt markant är detta förhållande för njursjuka som behöver behandling med dialysapparat (konstgjord njure). Kostnaden för en dialyspatient på sjukhus är av storleksordningen 70 000—80 000 kronor per år, till övervägande del lokal- och personalkostnader. Om behandlingen i stället utföres i hemmet sjunker kostnaden till 20 000 à 25 000 kronor per år, väsentligen kostnader för apparater och apoteksvaror. Härtill kommer patientens egna kostnader för ett vådrum, som ej kan användas för annat ändamål, samt driftkostnader för elström och vatten. Dessutom måste någon, vanligen en familjemedlem, assistera vid handhavandet av apparaturen.

För dessa patienters egna kostnader utgår för närvarande ingen ersättning från sjukvårdshuvudmän eller försäkringskassa. Efter framställning från för-

Interpellation ang. eltaxorna på Gotland

eningen för njursjuka är dessa förhållanden under utredning hos Svenska landstingsförbundet. Redan nu finns emellertid ett antal patienter, ca 25, som drabbas av dessa kostnader belöpande sig till 1 200—1 500 kronor per år för ett rum samt 800—1 000 kronor per år för el- och vattenförbrukning. Framställning om att dessa kostnader skall vara avdragsgilla vid taxeringen har avslagits med motivering att detta gäller levnadskostnader för vilka avdrag beviljas endast vid väsentligt nedsatt skatteförmåga.

Situationen är alltså den, att patient som frivilligt tar ansvar för att sköta en behandling, som normalt anses vara rent klinisk, drabbas av betydande kostnader samtidigt som han gör en insats för att avlasta sjukhuset och sänka vårdkostnaderna.

I avvaktan på att dialys i hemmet jämställs med klinisk behandling som i princip är kostnadsfri för patienten, bör emellertid åtgärder vidtagas för att åtminstone hempatienterna ska ha möjlighet att göra avdrag för de betydande omkostnader som är förenade med hembehandlingen.

Aberopande det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd att vidta åtgärder för att omkostnader för dialysbehandling i hemmet skall utgöra avdragsgilla kostnader vid taxeringen?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. eltaxorna på Gotland

Ordet lämnades på begäran till

Herr FRANZEN i Träkumla (cp), som yttrade:

Herr talman! Under årets vårriksdag aktualiserade jag genom en interpellation

i denna kammare bl. a. frågan om en kapacitetsförbättring för den elkabel som utnyttjas för kraftöverföringen mellan Gotland och fastlandet. En sådan kapacitetsökning har nu utretts och ett förslag har nyligen presenterats. Om förslaget blir verklighet synes det som om den av mig efterlysta kapacitetsökningen skall kunna förverkligas vilket hälsas med tillfredsställelse. Frågan om kraftförsörjningen på Gotland gäller emellertid inte enbart elkabelns kapacitet. Det pris som tas ut av elabonnenterna på Gotland är en minst lika viktig angelägenhet.

Det första beslutet om kraftöverföring till Gotland via kabel fattades av riksdagen i maj 1950 genom bifall till proposition nr 35 år 1950. Då anslogs 2,5 miljoner kronor för förberedande arbeten och i mars 1953 anslogs ytterligare 14 miljoner kronor för arbetets fullföljande. Det första riksdagsbeslutet 1950 grundades på ett avtal mellan statens vattenfallsstyrelse och AB Skandinaviska elverk, vars dotterföretag AB Gotlands Kraftverk skulle svara för produktion och distribution av elkraft på Gotland. Staten skulle ställa medel till förfogande för de fasta investeringarna i form av ett räntefritt statsbidrag, Vattenfall skulle leverera elkraften till överföringsstationen vid Ygne, och Gotlands Kraftverk skulle sedan distribuera elkraften på Gotland till ett pris som motsvarade Vattenfalls taxor på fastlandet med ett mindre tillägg, avsett att täcka Sliteverkets kostnader som reservkraftverk. Detta tillägg sattes till 2 öre per kilowatt och skulle bortfalla efter en övergångsperiod.

I början av innevarande år genomförde Gotlands Kraftverk betydande taxehöjningar som inte hade någon motsvarighet i Vattenfalls prissättning. För mindre jordbruk och andra småföretag höjdes t. ex. de fasta avgifterna med 55 procent; vissa större jordbruk och mindre industriföretag fick höjningar av de fasta avgifterna med upp

till 65 procent. Den genomsnittliga höjningen av eltaxorna på Gotland beräknades till ca 11 procent. Under den debatt som följde på min interpellation i riksdagen framkom det — bl. a. genom inlägg i Gotlandspressen — att det avtal som 1950 var en grundläggande förutsättning för den betydande statliga insatsen hade upphört att gälla 1965. Sedan Gotlands Kraftverk således lösts från sitt avtal med Vattenfall hade ett helt nytt läge inträtt. Endast en obetydlig del av råkraften till Gotland levereras nu av Vattenfall. Huvudsaklig kraftleverantör till Gotland lär nu vara Voxnans kraft AB, som är knutet till samma koncern som Gotlands Kraftverk. Läget är alltså nu detta att Gotlands Kraftverk köper råkraften från ett i den egna koncernen ingående företag, överför den till Gotland via den av staten bekostade kabeln men är fria från det avtal som från början tillkommit för att binda prissättningen på Gotland. Till följd av detta kunde eltaxorna i början av detta år höjas på Gotland i den utsträckning som här anförts.

Det gotländska näringslivet dras med många besvärliga problem. Lönsamheten är ansträngd till följd av det höga allmänna kostnadsläget. Behovet av expansion och nya sysselsättningstillfällen är stort och ett tillgodoseende härav är en förutsättning för att befolkningssiffran skall kunna hållas på en acceptabel nivå. Elkraft till rimligt pris är en grundläggande förutsättning för verksamheten i de flesta näringsgrenar. Det bör vidare understrykas att Gotland är ett utpräglat låginkomstområde, där det är ett allmänt konsumentintresse att priset på elström hålls på lägsta möjliga nivå. Den elektriska energin är i dag en oundgänglig nödvändighetsvara i varje hem. Dessa förhållanden var inte främmande för dåvarande kommunikationsministern Torsten Nilsson, som i proposition nr 35 år 1950 underströk att Gotland intager »en särställning i krafthänseende, i det att vattenkraft

Interpellation ang. eltaxorna på Gotland
varken kan produceras å ön eller överföras till ön med hittills tillämpade metoder. Detta har lett till att krafttaxorna på Gotland genomsnittligt ligga väsentligt högre än inom övriga län. En sänkning av taxorna skulle bereda öns befolkning fördelar av näringspolitisk och social natur.»

Mot denna bakgrund kunde dåvarande kommunikationsministern tillstyrka statsbidraget till elkabeln trots att det innebar en betydande uppoffring från samhället. När överföringskapaciteten nu skall byggas ut är det ytterst angeläget för gotlänningarna att prissättningen återknyts till Vattenfalls taxor i enlighet med vad som förutsattes i 1950 års riksdagsbeslut, så att inte de gotländska elkonsumenterna utlämnas till ett enskilt företags bedömning.

Med stöd av vad som nu anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för industridepartementet få ställa följande frågor:

1. Har statsrådet uppmärksammat att prissättningen på elström på Gotland inte sker i enlighet med vad som förutsattes i riksdagens beslut 1950?

2. Vilka åtgärder avser statsrådet i så fall vidta för att återknyta de gotländska eltaxorna till av Vattenfall på fastlandet tillämpade priser?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 345, till Konungen med anledning av motioner angående beskattningen av multinationella företag m. m.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 150, med förslag till lag om arbetstid m. m. i husligt arbete,

nr 155, angående överlåtelse av två fastigheter i Långsele kommun,

nr 157, med förslag till lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822) m. m.,

nr 160, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370), m. m.,

nr 163, med förslag till lag om fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen (1963: 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete,

nr 164, med förslag till lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965: 274), m. m., och

nr 179, angående ökning av garantin för exportkredit.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Anmälde motionen nr 1514, av herrar *Alemyr* och *Mattsson*, i anledning av skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av en från konstitu-

tionsutskottet inkommen skrivelse med förslag till ny riksdagsstadga.

Denna motion bordlades.

§ 11

Meddelande om enkel fråga

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr *Wikner* (s) till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående säkerhetsbestämmelserna för nöjeslokaler.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 4 november

Kl. 10.00

§ 1

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 150, med förslag till lag om arbetstid m. m. i husligt arbete;

till statsutskottet propositionen nr 155, angående överlåtelse av två fastigheter i Långele kommun;

till lagutskott propositionen nr 157, med förslag till lag om ändring i naturvårdslagen (1964: 822) m. m.;

till bevillningsutskottet propositionen nr 160, med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370), m. m.;

till lagutskott propositionerna:

nr 163, med förslag till lag om fortsatt giltighet av 1 § andra stycket lagen (1963: 268) om igångsättningstillstånd för byggnadsarbete, och

nr 164, med förslag till lag om ändring i statstjänstemannalagen (1965: 274), m. m.; samt

till statsutskottet propositionen nr 179, angående ökning av garantin för exportkredit.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1514.

§ 3

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Eliasson* i Sundborn (cp), till herr statsrådet och chefen för handels-

departementet angående förbättring av de mindre och medelstora företagens utvecklingsmöjligheter,

fru *Kristensson* (m), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående rätt till avdrag vid taxeringen för kostnader vid dialysbehandling i hemmet, samt

herr *Franzén* i Träkumla (cp), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående eltaxorna på Gotland.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 4

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter jämte motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru JONÅNG (cp):

Herr talman! I anslutning till behandlingen av propositionen 119 och min motion 1427 vill jag uppehålla mig något vid frågan om lots- och fyrväsendets organisation, huvudsakligen i den mån denna berör mitt eget län.

Sjöfartsverket har räknat med att en sammanläggning under de närmaste åren skall göras av lotsplatserna i Huddiksvall, Söderhamn och Gävle. Denna koncentration skulle innebära en betydande försämring av servicen för Häl-

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter

singland, som då skulle bli utan lotsplats. Hela den långa kuststräckan utefter Hälsingland skulle då bli utan lotspassning. Koncentrationen kan komma att innebära väntetider för fartygen liksom också deviationer, vilket innebär förlängning av de distanser som fartygen måste gå och därmed ökade kostnader.

Som Sveriges redareförening framhållit i sitt remissyttrande för en deviation också med sig att lotsen tvingas följa med fartyget längre eller kortare distans utan att lotsa. Om lotsningen skall vara meningsfull och kunna utföras på ett från säkerhetsynpunkt betryggande sätt är det främsta kravet att lotsen känner farvattnen, vilket kan bli svårare för honom vid alltför kraftiga utvidgningar av lotsområdena. Om lotsområdet är mycket stort kan lotsen knappast ha den behövliga kannedomen om farvattnen i hela området. Sveriges fartygsbefälsförening pekar också i sitt remissyttrande på de allvarliga risker som följer med att fartygen i vissa fall kommer att tvingas in nära land för att hämta lots. Detta är frågor som ur sjösäkerhetsynpunkt är mycket viktiga att beakta.

Lots- och fyrväsendet spelar en betydelsefull roll när det gäller sjöräddning och kustövervakning. Sjösäkerheten får inte åsidosättas. Anspråken måste ställas högt när det gäller säkerhet för fartyg, besättning och last. Det har från flera håll uttryckts farhågor för att en fortsatt rationalisering skulle försämra effektiviteten inom sjöräddningen och kustövervakningen. Departementschefen säger dock i propositionen att han är medveten om de problem som en fortsatt rationalisering kan föra med sig. Enligt vad utskottet skriver kommer nu en sakkunnig att tillkallas för att se över sjöräddningens och kustövervakningens verksamhetsformer och jag förutsätter att denna översyn kommer att skapa garantier för sjösäkerheten.

I detta sammanhang måste man givetvis också beakta sjösäkerhetskravet för fritidsbåtarna, som ju ökar mycket snabbt i antal. Det är angeläget att nuvarande inomskärsleder bibehålles liksom även att nya leder för fritidstrafik kommer till stånd, bl. a. från säkerhetsynpunkt och för att avlasta leder där yrkessjöfarten går fram.

En av de utredningar som ligger till grund för propositionen har som sin ståndpunkt angivit att efterfrågan på lotsningstjänst i princip bör vara avgörande för lotsorganisationens uppbyggnad. Det är en princip som jag kan ansluta mig till efter den modifiering som gjorts av departementschefen och utskottet. Departementschefen uttalar i propositionen att servicenivån primärt skall anpassas till efterfrågan med beaktande av säkerhetskrav och internationella överenskommelser. Utskottet anför som sin mening att det är nödvändigt att organisationsfrågorna inte bedöms enbart ur företagsekonomisk synvinkel utan också från lokaliseringssynpunkter och ur allmänt samhällsekonomiska aspekter.

Departementschefen framhåller också att det är naturligt att en koncentration av lotsningsverksamheten sker till de kustavsnitt och hamnar, som alljämt är av betydelse för sjöfarten. Detta uttalande bedömer jag som positivt för mina regionala intressen när det gäller lotsorganisationen, eftersom både Hudiksvalls och Söderhamns hamnar är av betydelse för sjöfarten och för landskapets näringsliv.

Departementschefen framhåller vidare att planerade indragningar och sammanläggningar av lotsuppassningsställen kommer att underställas Kungl. Maj:t, vilket hälsas med tillfredsställelse.

Allt detta ger mig anledning att känna större tillförsikt nu än tidigare när det gäller lotsorganisationen för Hälsinglands kuststräcka.

Låt mig bara till sist för säkerhets

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter

skull helt kort understryka nödvändigheten av en bevarad lotsservice för det av mig berörda speciella området från näringspolitisk och lokaliseringpolitisk synpunkt liksom med hänsyn till beredskapsaspekterna. Hudiksvall är skeppningshamn för bl. a. Iggesunds bruks industrier i Iggesund, Hudiksvall, Strömsbruk och Stocka. Iggesunds bruk har vidare börjat arbeta efter nya tankelinjer när det gäller skeppning och distribution. Man avser att arbeta med små lager och att ha en kontinuerlig skeppning året runt. Detta ställer krav på en ändamålsenlig betjäning från hamnar och lotsar. Andra industrier i detta område är Forsså bruk och Skogsägarnas sågverk. Det skeppas även betydande kvantiteter olja över Hudiksvall.

Lotsplatsen i Söderhamn har på motsvarande sätt grundläggande betydelse för näringslivet i södra Hälsingland. Där ligger Bergvik och Ala, med en årlig produktion av 400 000 ton cellulosa, trävaror, wallboard, plywood m. m., och Vallviks fabriker, vilkas årsproduktion av journalpapper beräknas till 250 000 ton. Söderhamn har dessutom mycket fördelaktiga isförhållanden, vilka ej sällan medger att sjöfarten kan uppehållas trots att sjöfarten på Gävle är stängd.

Jag har inget yrkande utan vill efter departementschefens uttalande i propositionen och efter utskottets behandling av denna endast förklara att jag känner en motiverad tillförsikt inför lösningen av Hälsinglands framtida lotsorganisation.

I detta anförande instämde herr *Eriksson* i Bäckmora (cp).

Herr **WENNERFORS** (m):

Herr talman! Jag har ett behov av att uttala min uppskattning av att statsrådet inte helt följt förslagen i lotsorganisationsutredningens betänkande och av att han i övrigt så välvilligt lyssnat till alla de uppvaktningar som gjorts och tagit del av de alternativ som där-

vid framförts. Jag vill dessutom uttala min uppskattning av det sätt på vilket statsutskottet har behandlat denna fråga. Jag är tacksam för att utskottet så markerat tagit avstånd från många av förslagen i lotsorganisationsutredningens betänkande och pekat på de sidor som man kanske icke tog hänsyn till i början av ärendets gång.

Det är också en annan reflexion som jag gör i detta sammanhang. Det sägs ofta att opposition lönar sig inte. Jag tycker emellertid att man just i detta ärende verkligen kan tala om att opposition lönar sig. Här har dels de berörda yrkeskårerna, dels de berörda människorna ute i skärgården reagerat, och samtliga partier har deltagit i försöken att också framföra andra förslag än de som presenterades av lotsorganisationsutredningen.

Jag har ytterligare en kommentar att göra; den är kanske den mest allvarliga och gäller det som man torde böra tänka mest på i fortsättningen. Vi tycker i dag att det är så självklart att när det skall bli en förändring på en arbetsplats — en omorganisation eller en ombyggnad — bör de berörda få information. Så sker väl ännu inte på alla arbetsplatser, men vi strävar i dag alla ute i arbetslivet efter att försöka åstadkomma detta. När det gällt lotsorganisationsförändringarna har det emellertid inte alls fungerat på detta sätt. Det ryktades ju för några år sedan att den och den lotsstationen skulle dras in, och det måste ha varit mycket obehagligt för de berörda människorna att enbart få del av sådana rykten.

Jag tror det är nödvändigt att man i fortsättningen, när utredningar behandlar frågor som kan få så allvarliga konsekvenser som att människor måste flytta till annan ort eller att de mister sitt arbete eller liknande, låter utredningarna få uppgiften att också se till att de berörda människorna ges information. Jag ifrågasätter om inte detta t. o. m. så småningom måste skrivas in

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter

i de direktiv som regeringen utfärdar till utredningar av detta slag.

Min sista kommentar gäller en punkt där jag måhända inte är så nöjd med statsutskottets utlåtande, även om jag har förståelse för utskottets sätt att behandla frågan. Kommentaren får väl mera karaktären av en vädjan till kommunikationsministern. Det gäller den eventuella indragningen av Dalarö lotsstation.

Utskottet har avstått från att yttra sig om indragningarna. Den frågan skall underställas Kungl. Maj:ts prövning, och jag tror att det är en bättre ordning än att sjöfartsverket självt gör indragningar eller genomför andra ändringar. Jag vädjar emellertid till statsrådet att ta hänsyn till de argument som har framförts beträffande Dalarö lotsstation och som finns med i riksdagshandlingarna. Jag skall inte gå in i detaljer utan vill endast understryka vad statsutskottet har skrivit på s. 5 i utlåtandet nr 143: »I samband härmed måste — — — beaktas att i lots- och fyrväsendets arbetsuppgifter förutom lotsning ingår underhåll av fyrrar, utsättning, intagning och underhåll m. m. av bojar och prickar etc. Lots- och fyrväsendet ingår också tillsammans med en rad andra organ i den statliga sjöräddningsverksamheten och havsövervakningen.» Utskottet skriver vidare — vilket jag sätter stort värde på — att organisationsfrågorna icke får bedömas enbart ur företagsekonomiska synpunkter.

Jag vill alltså uttala den förhoppningen att man i departementet tar särskild hänsyn till vad statsutskottet här skriver när man tar ställning till de olika förslagen till indragningar och alldeles särskilt när det gäller Dalarö.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Lots- och fyrväsendet uppfyller servicefunktioner för sjöfarten för att främja trafiksäkerheten på våra sjövägar. Lotsning är ett sätt att

i inlopp, farleder och hamnar säkert kunna framföra fartyg då allmänna navigerings- och manövermetoder inte längre är säkerhetsmässigt tillämpliga. En allsidig kännedom om olika fartygs manöveregenskaper kombinerad med lokalkännedom i sakkunnigt lagda och trafikreglerade farleder möjliggör ett säkert framförande. Den bestämmelse för lotsning som hittills gällt har endast inneburet en plikt att erlägga avgift för lotsning vid vissa tillfällen antingen lots har anlåtats eller inte. Detta förhållande har inte ur sjösäkerhetssynpunkt varit tillfredsställande. Enligt propositionen 119 infördes nu lotsfrihet i princip, men en straffsanktionerad lotsplikt införs för fartyg, dock ej för mindre sådana, med farlig last och för fartyg i allmänhet i trängre farvattnen.

I motion 1422 i denna kammare har jag närmare exemplifierat betingelser för lotsplikt som skärper kraven, och utskottet har i sitt utlåtande förutsatt att miljö- och säkerhetsaspekterna här tillmäts en mycket stor betydelse vid avgränsningen av lotsplikten. Utskottet har även ansett att det behov av trafikreglerande åtgärder som nämnts i motionen bör uppmärksammas.

I motionen har också föreslagits att lotspersonalen får ett reellt och vidgat inflytande över förebyggande, trafikreglerande planering och åtgärder, och utskottet anser att de i motionen angivna formerna för att på detta arbetsområde bereda utrymme för personalens sakkunskap och medinflytande bör uppmärksammas.

Herr talman! Med denna positiva skrivning på de punkter som rör det väsentliga i min motion kan jag instämma i utskottets hemställan.

Herr ANDERSSON i Södertälje (s):

Herr talman! I anslutning till propositionen 119 har jag i en motion föreslagit skärpta säkerhetsbestämmelser för sjöfarten i Mälaren. Jag föreslår att

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter

det skall införas ett allmänt lotsvång för fartyg med farlig last oavsett storleken på dessa fartyg.

Motiveringen för mitt yrkande är att Mälaren är sötvattentäkt för alla de befolkningsrika kommuner som är belägna omkring sjön. Även om en del av dessa kommuner har en naturlig grundvattentäkt, tvingas kommunerna nu i allt större utsträckning att också bygga ytvattenverk för att ta dricksvatten från Mälaren. Till bilden hör också att naturvårdsverket har ålagt kommunerna mycket stränga förpliktelser i fråga om att bygga reningsverk. Detta är alldeles riktigt, och det är då konsekvent att i anslutning till nu föreliggande ärende också kräva allmän lotsplikt i Mälaren och inte enbart i Södertälje kanal som propositionen gör.

Om man studerar sjöfarten i Mälaren litet närmare, kan man redan i dag konstatera att en av hamnarna i genomsnitt har tre stycken oljelastade tankfartyg per dag året runt. Andra hamnar i Mälaren har ett något mindre genomsnitt. Utöver de oljelastade fartygen förekommer många fartyg lastade med fosfatämnena, syror och andra farliga ämnen. En rad missöden i sjöfarten på Mälaren har också inträffat, och i samband därmed har konstaterats att fartyg saknat såväl lots som radio. De har heller icke stannat vid olyckstillfällena utan bara fortsatt sin färd. Man kan faktiskt i detta sammanhang undra om människorna omkring Mälaren är medvetna om hur allvarligt hotat deras dricksvatten är varje dag året runt.

I sitt utlåtande ställer utskottet upp vissa förutsättningar: »Det förutsätts slutligen att i samband med Kungl. Maj:ts meddelande av bestämmelser rörande lotsplikten och med ledning av lotsorganisationsutredningens synpunkter härvidlag — avgränsningen av lotsplikten med avseende å fartygs storlek m. m. närmare klarläggs. Utskottet finner det angeläget att så sker samt förutsätter att vid avgränsningen miljö-

och säkerhetsaspekterna tillmäts stor betydelse.» Det är en positiv skrivning, men i allmänna ordalag. Den hade enligt min mening kunnat vara än mer preciserad.

Jag avstår i dag från att yrka bifall till min motion och avvaktar i stället utvecklingen med intresse i hopp om att statsutskottets förslag skall visa sig vara till fyllest när detaljföreskrifter senare meddelas. Skulle utvecklingen visa att det icke är tillräckligt med vad utskottet skrivit, ber jag att få återkomma med motion till kommande år.

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Det är mycket genomgripande förändringar i lotsväsendet som föreslås i den proposition som vi nu behandlar. Likaså är det fråga om ett helt nytt system för sjöfartsavgifterna. Propositionen bygger på två utredningar, lotsorganisationsutredningen och sjöfartsutredningen. Vi kan genast slå fast att hade Kungl. Maj:ts i sina förslag följt dessa två utredningar, hade vi i dag inte haft ett enhälligt statsutskott; utredningsresultaten blev ju föremål för mycket skarpa invändningar.

Nu har departementschefen frångått utredningarna på några väsentliga punkter. Bl. a. har han inte avslutit sig till den modell för ytterligare rationaliseringar och indragningar av lotsplatser och lotsuppassningsställen som lotsorganisationsutredningen förordat utan har påpekat att förändringar av lotsorganisationen kräver ingående och allsidiga överväganden och därför bör underställas Kungl. Maj:ts prövning. Vidare har departementschefen i fråga om sjöfartsavgifterna tagit hänsyn till de regionalpolitiska synpunkterna, och han har slopat idén att införa isbrytaravgifter, vilket utredningen hade föreslagit. Dessutom har han frångått tanken på att man i princip skulle ha full kostnadstäckning för varje geografiskt område, vilket ju hade gått stick i stäv mot de regionalpolitiska målsättningar

Riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter

som vi har här i riksdagen.

Att det också sedan propositionen framlagts finns mycket divergerande uppfattningar i frågan framgår emellertid av det faktum att ganska många motioner har väckts. Utskottet har trots detta kommit fram till ett enhälligt utlåtande, och ännu har ingen yrkat bifall till någon av motionerna. Det tyder väl på att utskottet har funnit en väg att tillgodose de mycket bärande argument som förs fram i åtskilliga motioner.

Statsutskottets fjärde avdelning har ägnat denna fråga en mycket noggrann behandling. Vi har besökt flera lotsplatser runt kusterna och haft ingående samtal med lotspersonalen, och vi har i avdelningen hört representanter såväl för redare som för de anställda.

I propositionen föreslås inte några detaljföreskrifter — det har påpekats av de tidigare talarna i debatten — utan dras endast upp allmänna riktlinjer. Våldigt mycket beror naturligtvis på hur riktlinjerna kommer att tillämpas av sjöfartsverket respektive Kungl. Maj:t. När nu kommunikationsministern har velat bereda riksdagen tillfälle att yttra sig över riktlinjerna, har statsutskottet velat utnyttja det tillfället. I vårt utlåtande har vi därför anfört en hel del synpunkter på dessa riktlinjer som vi anser bör vara vägledande vid tillämpningen av dem.

Jag skall, herr talman, inte gå in på allt vad statsutskottet har skrivit i sitt utlåtande; jag skall bara ta upp några synpunkter som också ansluter sig till de motioner som har väckts i frågan.

Vi har pekat på att när man skall ta upp frågan om rationalisering av lotsväsendet — om den och den lotsplatsen eller det och det lotsuppassningsstället skall dras in — bör man inte bara ta hänsyn till själva lotsfunktionen. I lotsarnas arbete ingår nämligen mycket annat: underhåll av fyror samt utsättning, intagning och underhåll av bojar och prickar. Lots- och fyrväsen-

det ingår också tillsammans med en rad andra organ i den statliga sjöräddningsverksamheten och i havsövervakningen. Man bör därför inte fatta beslut om lotsplatser och lotsorganisation innan man har en samlad bild av den verksamhet som bedrivs runt våra kuster när det gäller lotsning, sjöräddning och havsövervakning.

Vi har också noterat att en utredning beträffande sjöräddning kommer att tillställas, och vi förutsätter därför att hänsyn tas till denna då ställning skall tas till frågan om rationalisering av lotsväsendet.

Här har diskuterats, herr talman, frågan om lotstväng och lotsfrihet. Det lotstväng som tidigare fanns var egentligen formellt: det var ett tvång att under vissa förhållanden betala avgifter för lotsning även om lots inte anlätades. Därför kunde ett fartyg undvika att ta lots även om det fanns lotsplikt. Det enda man behövde göra var att betala lotsavgift; några andra sanktioner fanns inte. Nu har man lämnat detta mer formella lotstväng och i princip infört allmän lotsfrihet. Men det finns den mycket betydande reservationen att man kan påbjuda lots i svårnavigabla farvatten och för fartyg med farlig eller smutsande last. I de fallen blir det en ovillkorlig lotsplikt. Frågan om i vad mån övergången från lotstväng till lotsfrihet kommer att påverka lotsningsbenägenheten och lotsningsfrekvensen beror i mycket hög grad på hur föreskrifterna utformas beträffande lotsplikt under vissa förhållanden och vilka principer som därvidlag ligger till grund. Utskottet vill understryka att när denna avgränsning skall göras är det nödvändigt att miljö- och säkerhetsaspekterna tillmäts stor betydelse.

Beträffande det statliga farledsväsendet har utskottet sagt att även om en hel del inre farleder nu inte är till särskilt stor nytta för handelssjöfarten bör man vara försiktig med att dra in dem eftersom man kanske i så fall tvingar

Omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet

ut den så kallade nöjestrifiken i de övriga farlederna, där de kan vålla handelsjöfarten besvär.

I fråga om Mälaren har utskottet den uppfattningen, att sjöfartsverket bör följa utvecklingen mycket noga. Det finns möjligheter att med hjälp av rapport-system och annat följa de fartyg som på grund av nuvarande bestämmelser inte behöver anlita lots och inte heller gör det. Det gäller det mindre tonnaget.

Jag vill slutligen understryka att utskottet framhållit vikten av att den aktiva lotspersonalens sakkunskap tas till vara dels när det gäller frågor rörande omorganisation, dels när det gäller sådana enkla saker som utprickning av farleder eller, rättare sagt, utformning av trafikreglerna till sjöss. Detta krav står inte bara i överensstämmelse med vår allmänna strävan till fördjupad företagsdemokrati, utan vi är också förvissade om att det hos den aktiva lotspersonalen finns betydande sakkunskap som bör tas till vara i sådana sammanhang.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 5

Omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 144, i anledning av motion angående omorganisation av statens järnvägars resebyråverksamhet.

I motionen II: 852 av herr *Wennerfors* hade hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om att frågan om att omorganisera SJ:s resebyråverksamhet till aktiebolag bleve föremål för utredning.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionen II: 852.

2 — *Andra kammarens protokoll 1970. Nr 36*

Reservation hade avgivits av herrar *Bohman, Virgin, Nordstrandh* och *Cassel* (samliga m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionen II: 852 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört beträffande utredning om en omorganisation av SJ:s resebyråverksamhet.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr andre vice talmannen CASSEL (m):

Herr talman! Affärsverksutredningen, som hade att gå igenom de problem som sammanhänger med alla de statliga företag som numera finns, lade fram sitt betänkande år 1968. Utredningen framhöll bl. a. att det ur effektivitetssynpunkt och konkurrenssynpunkt var viktigt att de statliga företagen fick en smidigare organisation än för närvarande. Utredningen föreslog bl. a. att affärsverken själva skulle få rätt att bilda aktiebolag. Affärsverksutredningens förslag ligger sedan ett par år tillbaka för övervägande hos Kungl. Maj:t, som grubblar över hur detta skall tillämpas.

Redan 1966 begärde statens järnvägar hos Kungl. Maj:t att få bedriva resebyråverksamheten i aktiebolagsform. Man anförde en hel del skäl, som jag inte skall trötta med att upprepa. Denna anhållan fick man avslag på.

Utskottsmajoriteten och reservanterna har gjort olika bedömningar. Vi är på bägge sidor fullt på det klara med att det finns starka skäl som talar för en omvandling av resebyråverksamheten till aktiebolag. Men utskottets majoritet vill vänta och pröva alla dessa frågor i ett sammanhang. Minoriteten däremot anser att statens järnvägars resebyråverksamhet liksom all annan resebyråverksamhet har en sådan karaktär att den måste kunna bedrivas under syn-

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

nerligen fria former och att man därför redan nu, utan att avvakta att alla de andra företagens ställning prövas, skulle kunna bryta ut denna resebyråverksamhet och besluta om en framställning till Kungl. Maj:t angående en utredning i enlighet med motionärernas yrkande.

Det är alldeles klart att en resebyrås möjligheter att över huvud taget agera — såvida man inte tillskapar en monopol-situation — helt och hållet hänger på smidigheten, snabbheten, flexibiliteten, uppfinningsrikedomen och fantasirikedomen hos dem som driver verksamheten. Det passar ganska illa att driva en sådan verksamhet i de mera stela former som nu måste användas. Om statens järnvägars resebyrå skall kunna hävda sig i den mycket hårda konkurrens som råder på detta område är det mycket viktigt att man beslutar om omvandling till aktiebolag av resebyrån redan nu. Jag tror inte man har någon anledning att vänta; det är så uppenbart att just ett sådant här företag måste beredas fria arbetsmöjligheter att lösningen knappast kan bli någon annan. Med hänsyn till detta tycker jag att tiden är inne att indirekt bifalla den framställning som gjordes 1966 av statens järnvägar och att biträda motionärernas förslag. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Wennerfors* (m).

Herr GUSTAFSON i Göteborg (fp):

Herr talman! Utskottet har vid behandlingen av denna fråga uttalat att det finns vissa skäl som talar för att man överför SJ:s resebyråverksamhet till aktiebolagsform, men man tycker inte att det är lämpligt att nu bryta ut denna fråga ur det större sammanhang där den behandlas i och med att affärsverksutredningens förslag för närvarande prövas av Kungl. Maj:t. Därför,

herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr *Wennerfors* begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 144, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr *Bohman* m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr *Wennerfors* begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 28 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 6

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 48, med anledning av motioner om beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar.

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) de likalydande motionerna I: 17 av herr *Paul Jansson* och II: 20 av fru *Holmqvist*, vari hemstälts, att riksdagen beslutade, att 53 § 4 mom. kommunalskattelagen och 6 § 4 mom. förordningen om statlig inkomstskatt erhöles nedan angivna lydelse:

»Har förmånstagare till pensionsförsäkring, som tagits annorledes än i samband med tjänst, på grund av förmånstagareförordnandet uppburet försäkringsbelopp före försäkringstagarens död eller har så skett på grund av gåva eller avtal om underhåll och äro omständigheterna sådana att försäkringstagaren icke vid utbetalning av motsvarande belopp till förmånstagaren skulle hava varit berättigad till avdrag för beloppet såsom för omkostnad eller periodiskt understöd, skall försäkringstagaren vara skattskyldig för beloppet. Vad nu sagts om försäkringstagaren skall äga motsvarande tillämpning i fråga om den som vid försäkringstagarens död eller eljest efter denne erhållit förfoganderätten till försäkringen.»;

2) de likalydande motionerna I: 219 av fru *Grethe Lundblad* och herr *Åke Larsson* samt II: 258 av herr *Bergqvist m. fl.*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en genomgripande översyn av beskattningsreglerna för P- och K-försäkringar med utgångspunkt i strävandena att åstadkomma ekonomisk jämlikhet i samhället;

3) motionen II: 935 av herr *Wennerfors*, vari hemstälts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde att punkt 1 åttonde stycket av anvisningarna till 31 § kommunalskattelagen kompletterades med följande stadgande:

»Utan hinder därav må med pension avses tjänstepensionsförsäkring utformad enligt avtal mellan huvudorganisationer på arbetsmarknaden såvida ålderspensions upphörande eller nedsätt-

ning inträffar fr. o. m. den månad, då den försäkrade uppnår 67 års ålder och såvida, därjämte, det belopp som upphör att utbetalas, eller det belopp varmed pensionen nedsättes ej överstiger för år räknat fem gånger basbeloppet enligt lagen om allmän försäkring vid den tidpunkt då försäkringen tecknades.»

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A) med anledning av motionerna I: 17 och II: 20 samt I: 219 och II: 258 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning rörande beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar i enlighet med vad utskottet anfört;

B) avslå följande motioner i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och hemställt, nämligen

1) motionerna I: 17 och II: 20,

2) motionerna I: 219 och II: 258 samt

3) motionen II: 935.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande.

De relativt förmånliga regler, som gäller i fråga om beskattningen av livförsäkringar, har sin grund i att det av sociala skäl ansetts önskvärt att medborgarna skaffar sig ett gott försäkringsskydd. Den omständigheten att under senare år den allmänna försäkringen successivt utbyggts och förbättrats bör enligt utskottets mening föranleda att gällande bestämmelser, vilka i sin nuvarande utformning främst gynnar försäkringstagare, för vilka behovet av försäkringsskydd är minst, och vilka erbjuder vissa möjligheter till skatteflykt, blir föremål för en översyn.

Chefen för finansdepartementet har i prop. 1969:162 uttalat att frågan om beskattningen av P-försäkring, som meddelas i här i landet bedriven försäkringsrörelse, bör bli föremål för ytterligare överväganden. Någon utredning härom har ännu inte tillsatts. Av vad ovan anförts framgår att utskottet för sin del anser att nuvarande regler

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

för beskattning av frivilliga försäkringar bör bli föremål för omprövning. Utskottet förordar därför att en utredning tillsätts med uppgift att överse bestämmelserna om beskattningen av såväl P- som K-försäkringar. Med det anförda anser utskottet sig ha besvarat motionerna I: 17 och II: 20 samt I: 219 och II: 258.

• Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Gösta Jacobsson, Karl Pettersson* och *Enarsson* (samtliga m), vilka ansett att ovan intagna avsnitt av utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»De relativt förmånliga regler, som gäller i fråga om beskattningen av livförsäkringar, har sin grund i att det av sociala skäl ansetts önskvärt att medborgarna skaffar sig ett gott försäkringsskydd. Den omständigheten att under senare år den allmänna försäkringens successivt utbyggs och förbättrats har i och för sig inte minskat behovet av kompletterande försäkringsskydd. Utskottet vill här endast peka på angelägenheten av att genom försäkringar trygga försörjningen av sjuka eller invalidiserade anhöriga. Man kan i sammanhanget inte heller helt bortse från det inte obetydliga enskilda sparande som sker i form av försäkringar till fördel inte endast för den försäkrade och hans familj utan också för samhället i sin helhet. På grund av det minskade banksparandet har försäkrings-sparandet fått en ökad samhällsekonomisk betydelse. Mot bakgrunden härav och med hänsyn till att försäkringsanstaltens beskattning nyligen varit föremål för reformering finns det enligt utskottets uppfattning inte anledning att för närvarande överväga ändringar i fråga om den nuvarande rätten till avdrag för försäkringspremier eller beskattningen av utfallande pensionsbelopp. Däremot är det, som ovan framhållits, angeläget att bestämmelserna rörande försäkringsbeskattningen är så utformade att de inte kan användas i

syfte att uppnå icke avsedda fördelar vid beskattningen. Utskottet förordar därför att en utredning tillsätts med uppgift att överse bestämmelserna om beskattningen av P- och K-försäkringar i syfte att förhindra möjligheter till skatteflykt. Med det anförda anser utskottet sig ha besvarat motionerna I: 17 och II: 20 samt I: 219 och II: 258.»

2) av herrar *Gösta Jacobsson, Karl Pettersson* och *Enarsson* (samtliga m), vilka ansett att utskottet under B 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med anledning av motionen II: 935 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära utredning av frågan om en utvidgning av det skatterättsliga pensionsförsäkringsbegreppet i enlighet med vad i motionen anförts.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Moderata samlingspartiets ledamöter av bevillningsutskottet har till betänkandet nr 48 fogat två reservationer, som jag här vill något närmare kommentera. Jag börjar med reservationen 1.

Vi har i vårt land sedan gammalt relativt förmånliga regler som gäller beskattning av livsförsäkringar. Sedan 1951 indelas livförsäkringarna i beskattningshänseende dels i pensionsförsäkringar, dels i kapitalförsäkringar. För premie till pensionsförsäkring medges avdrag vid inkomsttaxeringen, och sedan försäkringsbeloppet börjat utgå upptas detta vid inkomsttaxeringen. Vid kapitalförsäkring medges däremot inte avdrag för premie utom med vissa schablonbelopp, och till följd härav upptas, såsom praxis är på beskattningsområdet, inte heller utfallande försäkringsbelopp som inkomst.

Det har i allmänhet ansetts önskvärt från såväl samhällets som den enskildes synpunkt att medborgarna skaffar sig ett gott försäkringsskydd. Visserligen

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

har under senare år den allmänna försäkringen utbyggt och förbättrats, men trots detta föreligger fortfarande behov av kompletterande försäkringsskydd, t. ex. möjlighet att trygga försörjningen av sjuka eller invalidiserade anhöriga. Även i andra fall finns det behov av detta.

Det kan för den enskilde vara av värde att kunna trygga sina försörjningsmöjligheter inför förhållanden som han vet kommer att inträda vid viss ålder och inte minst att ha tillgång till medel vid oförutsedda händelser som under livets gång åtminstone i viss utsträckning inträffar för de allra flesta människor. Detta gäller särskilt i vår tid, då förändringar på olika områden sker så oerhört snabbt.

I dessa sammanhang bör man inte heller bortse från det ganska omfattande enskilda sparande som äger rum i form av försäkringar. Med hänsyn till att hushållssparandet under senare år har minskat starkt har den sparform som försäkringar utgör fått ökad betydelse för både den försäkrade och samhället i dess helhet.

Då försäkringsanstalternas beskattning nyligen har varit föremål för reformering och i avseende på de normala fallen för försäkringar — som ju är det alldeles övervägande antalet — försäkringstagaren har ett fullt legitimt syfte med och behov av sett ur både egen och samhällets synvinkel, att teckna försäkringar, tycker vi reserverar att det inte finns anledning att ändra nuvarande regler om rätt till avdrag för premier eller beskattning av utfallande försäkringsbelopp. Däremot finner vi det angeläget att bestämmelserna i fråga om försäkringsbeskattningen är så utformade att de inte kan användas i syfte att uppnå icke avsedda fördelar vid beskattningen. Vi anser därför, att en utredning bör ske i fråga om beskattningen i syfte att åstadkomma regler till förhindrande av skatteflykt i ordets egentliga mening.

Herr talman! Jag ber att med denna korta motivering få yrka bifall till reservationen 1.

I reservationen 2 aktualiserar vi ett annat försäkringsspörsmål. Enligt gällande bestämmelser om pension måste en pension för att räknas som ålderspension antingen vara livsvarig eller utgå under minst fem år eller — i fråga om pension som upphör tidigast när den försäkrade fyller 63 år — under minst ett och ett halvt år. Dessa bestämmelser har visat sig medföra olägenheter för anställda som kvarstår någon tid i tjänsten efter uppnådd pensionålder, vanligen 65 år, och har sin försäkring ordnad enligt vad som vanligen kallas ITP-systemet, som är ett system som avser att utfylla pensionen inom tjänstepensionsystemet. Då de nu gällande bestämmelserna kan leda till att nämnda försäkring förlorar sin karaktär av pensionsförsäkring i kommunalskattelagens mening, vill vi förorda en utredning som syftar till utvidgning av det skatterättsliga pensionsbegreppet i just de fall som vi här har aktualiserat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Herr BERGQVIST (s):

Herr talman! Eftersom moderaternas reservation nr 1, som herr Enarsson har yrkat bifall till, helt riktar udden mot en motion som jag har varit med om att lägga fram, skulle jag vilja göra några kommentarer.

Vi har fått en nästan explosionsartad utveckling av de stora pensions- och kapitalförsäkringarna under de senaste åren. Enbart mellan 1964 och 1967 blev det en fördubbling av andelen för de stora kapitalförsäkringarna på över 100 000 kronor. De stora s. k. D-försäkringarna ökade under den tiden sin andel av det totala antalet från 4 procent till närmare 10 procent, och efter 1967 har denna snabba utveckling fortsatt. Vi vet att det varje år görs nyteckningar

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

av flera hundra kapitalförsäkringar på belopp över en halv miljon kronor.

Det är alltså inget påfund från motionärernas sida när det sägs att beskattningsreglerna främst gynnar de högre inkomsttagarna. Dessa är själva medvetna om det, och de visar det i handling genom att teckna sådana försäkringar i allt större utsträckning. Vi känner också till att försäkringsbolagen tyvärr många gånger säljer försäkringar av detta slag, inte med hänvisning till att det finns ett försäkringsbehov som måste täckas, utan med hänvisning till att beskattningsreglerna är så förmånliga att man kan erbjuda en kapitalplacering som är gynnsammare än andra alternativ.

Om man i den moderata reservationen hade sagt, att man inte är så förskräckligt intresserad av ekonomisk jämlikhet, hade det åtminstone blivit klara linjer. Men nu för man en argumentering, som innebär en ren undanmanöver. Man talar om att trygga försörjningen av sjuka och invalidiserade. Det finns ingen som helst motsättning mellan vårt krav på ekonomisk jämlikhet och kravet på trygghet för sjuka och invalidiserade människor. Tvärtom är det två saker som går hand i hand; den ekonomiska jämlikheten innebär bland annat att man måste trygga försörjningen för sjuka och invalidiserade.

De moderata konstaterar vidare, att det förekommer ett försäkringssparande, som är betydelsefullt inom det totala enskilda sparandet. Det är i och för sig riktigt. Men jag förstår egentligen inte på vad sätt den saken hör hemma i dessa sammanhang. Hur mycket tror herr Enarsson är nysparande, när man tecknar en engångsförsäkring på en halv miljon eller tre fjärdedels miljon kronor?

Vidare säger de moderata, att man inte skall överväga en ändring av avdragsmöjligheterna för den enskilde eller beskattningen av utfallande belopp

av den anledningen att försäkringsanstaltens beskattning ganska nyligen har varit föremål för översyn. Men den översynen löste ju inte de problem som vi har aktualiserat här, och den tog inte heller sikte på att göra det.

Vidare säger de moderata, att de inte vill motsätta sig en utredning för att förhindra möjligheter till skatteflykt. Men är det inte en form av skatteflykt att placera pengar i sådana här försäkringar, då man inte leds av en önskan om försäkringsskydd, utan motivet är att beskattningsreglerna ger en förmånlig kapitalplacering? Kan man verkligen i en sådan här skatteflyktsutredning bortse från avdragsrätten och beskattningsreglerna för de utfallande beloppen som de moderata vill göra? Vad är det egentligen man vinner med att hindra utredningen från att diskutera också dessa saker?

Hade det inte, herr Enarsson, varit riktigare, om ni hade sagt rent ut, att ni tycker att det kanske inte är så viktigt för den enskilde individen att känna, att man uppnår en ekonomisk utjämning i samhället?

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag skall bara säga några få ord om detta betänkande, eftersom det är undertecknat av socialdemokraterna och mittenpartierna och det endast är de moderata som har reserverat sig. Det har ju herr Bergqvist redan varit inne på. Jag skall därför inte närmare diskutera det.

Jag vill bara säga att i det ena motionsparet syftar man ju till att undanröja möjligheterna till skattemässiga inkomstöverföringar till barn eller andra. Det sker ju i avsikt att fullgöra avtal om familjerättsliga underhållsbidrag. I det andra motionsparet uttalar man önskemål om en översyn av beskattningsreglerna för pensions- och kapitalförsäkringar i syfte att åstadkomma ekonomisk jämlikhet i samhället, och det var ju närmast de motionerna som

Beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar

herr Bergqvist berörde.

Vid pensionsförsäkring medges i princip avdrag för premierna, men de belopp som utfaller beskattas. Vid K-försäkringar får man inte göra avdrag för premierna, bortsett från dem som ryms inom det s. k. försäkringsavdraget. I stället beskattas inte utfallande belopp. Om någon nu tar försäkring på särskild förmånstagare, vilket inte sker så sällan, skall det utfallande beloppet vid P-försäkringar beskattas hos den som tar försäkringen och alltså inte hos den som får det utfallande beloppet, såvida inte försäkringstagaren har fått göra avdrag för kostnader eller periodiskt understöd.

Det är här missbruk förekommer. Det finns legala möjligheter att dirigera utbetalningen på sådant sätt att avsevärda skatteförmåner kan erhållas. Motionärerna har framhållit just detta, och flagranta fall som återfinnes i motionerna har redovisats i utskottets betänkande. Antingen slipper vederbörande skatt genom avdrag för kostnader som enligt de nuvarande reglerna inte är avdragsgilla eller också slipper vederbörande ifrån skatt på utfallande belopp.

Förra året beslöt riksdagen att det vid P-försäkringar som är tecknade i utlandet inte får göras avdrag för premier. Det hålet täppte riksdagen då till. Jag skall kanske tillägga att när man inte får göra avdrag för premierna vid försäkringar som tecknas i utlandet beskattas inte heller utfallande belopp. I samband med att riksdagen fattade detta beslut hade finansministern uttalat, att även försäkringar som meddelas här i landet skulle bli föremål för ytterligare överväganden. Men det har inte skett och utskottet vill nu att någonting skall göras. Utskottet anser att de nuvarande reglerna för beskattning av frivilliga försäkringar bör bli föremål för omprövning. Samtliga ledamöter av utskottet förordar alltså detta utom de moderata.

Vi vill ha översyn av såväl P- som K-försäkringar och föreslår därför en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan om en dylik utredning. En motionär har yrkat att som P-försäkring också skall avses tjänstepensionsförsäkring, som enligt avtal upphör eller nedsätts fr. o. m. den månad då den försäkrade fyller 67 år och vars årsbelopp inte överstiger fem gånger basbeloppet när försäkringen tecknades.

Vi menar att man vid P-försäkringar måste ha en klar gräns mellan P-försäkringar och försäkringar av annat slag, eftersom P-försäkringar intar en gynnad ställning i skattehänseende. Den skattskyldige kan exempelvis genom att ta en P-försäkring uppnå jämnare fördelning av sin beskattningsbara inkomst och därigenom mildra den progression som han annars skulle drabbas av. Utskottet avstyrker därför den motionen.

Herr talman! Med det här korta anförandet ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring av motivering- en, som föreslagits i reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten A i utskottets betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Försäljningen av mellanöl, m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring av motiveringen, som föreslagits i reservationen 1 av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 27 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan med oförändrad motivering.

Punkterna B 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten B 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten B 3 i utskottets betänkande nr 48, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Gösta Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 27 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Försäljningen av mellanöl, m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 50, med anledning av motioner beträffande försäljningen av mellanöl, m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru ÅSBRINK (s):

Herr talman! Det stora antal motioner som tar upp mellanölsfrågan i vårt land röjer den djupa oro man hyser inför utvecklingen på detta område. Bevillningsutskottets betänkande nr 50 visar, att också bevillningsutskottet är påtagligt oroat. Utskottets redovisning av kontrollstyrelsens enkäter 1968 och 1970 ger ytterligare uttryck för allvaret i situationen.

Av den senaste undersökningen framgår att 59 procent av nykterhetsnämnderna, 56 procent av barnavårdsnämnderna, 42 procent av skolstyrelserna och 79 procent av polismyndigheterna anser att mellanölet försämrat nykterhetstillståndet eller skapat problem. Påpekas bör också att alla motsvarande siffror i undersökningen 1968 låg 12—25 procentenheter lägre. Genomgående för svaren i år är inställningen att försämringen huvudsakligast berör ungdomen.

Försäljningen av mellanöl, m. m.

Att skolstyrelsernas procenttal är så pass lågt som 42 kan delvis förklaras med att bedömningen av läget nu endast grundas på förhållandena under skoltid, eftersom fritiden numera inte faller under skolstyrelses uppsikt. Skolstyrelserna i Stockholm och Göteborg anför emellertid exempel där elever har kommit till skolan så påverkade att de har måst omhändertagas.

Mellanölskonsumtion blir allt vanligare i allt lägre åldrar. Det är inte ovanligt att påträffa elever från årskurserna 8 och 9 som är mellanölsalkoholister.

Och när man från skolorna får exempel på hur vissa elever beräknas vara beroende av mellanöl och — som jag hörde häromdagen — kan gå och ställa till åverkan på skollokaler genom att slå ut rutor för 1 600 kronor, då undrar man vart vi är på väg. Den tabell som avslutar kontrollstyrelsens promemoria detta år talar ett lika tydligt som skrämmande språk om utvecklingen under perioden 1965—1970. Mellanölskonsumtionen visar där en markant stegring.

Tidningsrubriker — reagerar vi längre för sådana? Om vi börjar studera dem vittnar de i alla fall tydligt om hur allvarlig situationen är. Låt mig anföra några exempel.

I Expressen för den 29 maj 1970 återfinns rubriken »Härifrån såg hustrun hur ölberusade pojkar dödade hennes man». Och i Svenska Dagbladet för den 18 mars 1970 står: »Ökat alkoholmissbruk i grundskolan.» Det är utdrag ur skolöverläkare Sven-Ivar Rollofs rapport till skoldirektionen i Stockholm. Han påpekar där, att det är inne och naturligt bland 13—14-åringar att dricka mellanöl, och han framhåller att han anser att den faran är större än både narkotikaproblemet och sniffningen. Faran är allvarligare än många har insett, menar dr Rollof. Han framhåller att 14—15-åringarna grundlägger alkoholvanor, som de sedan inte kan lösgöra sig ifrån. Narkotikan, skriver dr Rollof, är stämplad som farlig, krimina-

liserande och dyr, men mellanölet är billigt och legaliserat, och eleverna tror inte att det är farligt. Antalet anmälda fall av alkoholmissbruk i Stockholms skolor fördubblades förra läsåret från 57 till 123, och de allra flesta fallen fanns på grundskolans högstadium. — Så långt skolöverläkare Rollof.

Aftonbladet redogjorde i april detta år för en undersökning av 100 fall av rattonykterhet som utretts i Ludvika. En tredjedel av de 100 ratt- och mopedfylleristerna som undersökts hade inte kommit ur 20-årsåldern. I nio fall av tio hade mellanölet spelat en viktig roll. Tidningens slutsats var att den sänkta åldern bland rattonyktra förare och ökningen av rattonykterheten sedan mellanölet blev populärt oroar.

Som efterspel till valborgsmässofirandet i år rapporterar polisen i Sundsvall bl. a. två mellanölsberusade 9-åriga pojkar. Och den 17 oktober nu i höst stod det i pressen: Ölpåverkad 15-åring mördare för cigarett.

Exemplen kan tyvärr mångfaldigas — om våld, överfall, dödsmisshandel.

Vi vet också hur allvarligt läget är när det gäller idrottens svans, som vårlar samhället så många problem och där man talar om polisingripande och ökad polismakt men mycket sällan talar om mellanölet, som är orsaken. En påminnelse härvidlag fick vi i samband med intermezzot i Örebro.

Är det underligt om tidningen Blå Bandet i sitt nummer av den 22 oktober i år frågar: Vad väntar Sträng på? Och är det underligt om stora skaror medborgare, även utan att vara enrollerade i den organiserade nykterhetsrörelsen, frågar sig vart vi är på väg?

Jag vet väl, herr talman, att en replik i det här sammanhanget alltid blir att bakom detta missbruk finns djupare liggande sociala missförhållanden. Javisst, och det kräver ingripanden, åtgärder och insatser från samhället. Men kanske är det ibland helt enkelt fråga om tonårsblyghet och tonårsnyfikenhet. Man

Försäljningen av mellanöl, m. m.

säger att det behövs upplysning, mindre reklam, kontroll av kundernas ålder i affärerna, men enligt min mening är detta inte nog.

I motion II: 572 har jag föreslagit, att mellanölet i likhet med starkölet endast får försälas enligt rusdrycksförsäljningsförordningen. Att handelns folk skall utöva den kontroll av inköparens ålder som man framhåller som en så viktig preventiv åtgärd lägger i längden en orimlig börda på exempelvis kassörskorna i snabbköpen.

Bevillningsutskottet säger i sin behandling av min motion att en försäljning på systembolaget »skulle uppenbarligen få nykterhetspolitiskt goda effekter i fråga om ungdomens missbruk men» — man undrar om det är en omedveten cynism när utskottet tillägger — »till priset av administrativa och ekonomiska konsekvenser som är svåra att överblicka». Utskottet fortsätter: »Enbart den utbyggnad av systembutikerna som skulle erfordras måste dra betydande kostnader om man betänker att den totala mellanölsvolymen är väsentligt större än bolagets nuvarande försäljningsvolym.

Herr talman! Det är de nykterhetspolitiska goda effekterna som enligt min absoluta övertygelse är det väsentliga, inte de ekonomiska konsekvenserna, som kanske för resten kan mildras genom uteblivna kostnader på skolväsendets, social- och kriminalvårdens områden. Om jag ser en ovetande människa gå in på ett minerat område, hinner jag inte hänvisa till utredningar, upplysningskampanjer, information och all annan sorts social verksamhet; jag försöker att hejda henne!

Herr talman! Jag har inför ett enhälligt utskott inte någon möjlighet att ställa ett yrkande men jag uttalar den livliga förhoppningen att den välvilliga skrivning som utskottet givit motionen i denna fråga skall ha den effekten att den alkoholpolitiska utredningen liksom de många berörda myndigheterna

snabbt och effektivt tar ställning till frågan.

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Heden (cp) och *Olsson* i Mölndal (s), fröken *Sandell* (s), herrar *Eriksson* i Bäckmora (cp) och *Jadestig* (s) samt fru *Bergman* (s) och fru *Löfquist* (s).

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 50 behandlar en del motioner. Det berör åtskilliga frågor av nykterhetspolitisk art. Främst gäller detta det s. k. mellanölsproblemet.

Det är nu fem år sedan mellanölet infördes; man ville, hette det då från förespråkarnas sida, få fram en måltids- och sällskapsdryck av annan kvalitet än tidigare förekommande ölsorter.

Jag tror att det är riktigt som utskottet konstaterar att mellanölet under dessa år tillvunnit sig en viss popularitet. Men de negativa konsekvenserna, som redan för fem år sedan förutsades bl. a. av nykterhetsrörelsen, har inte uteblivit. Mellanölets förespråkare menade att det nya ölets tillkomst skulle minska konsumtionen av starksprit och starköl. Så har uppenbarligen inte blivit fallet. Den samlade alkoholkonsumtionen, räknad i liter 100-procentig alkohol per invånare över 15 år, har i varje fall stigit år från år. Den övervägande ökningen av konsumtionen har skett på mellanölets konto.

Är då mellanölet en så ofarlig dryck som man från vissa håll velat påstå? Verkligheten bevisar något helt annat. Utskottet konstaterar så riktigt att skadeverkningarna främst visat sig på två områden: dels den stora mellanölskonsumtionen bland ungdom — och då i allt lägre åldrar —, dels ölskonsumtionens ogynnsamma effekt på trafiksäkerheten.

I vad gäller trafiksäkerheten har trafiknykterhetsbrotten ökat med nära 50

Försäljningen av mellanöl, m. m.

procent under det senaste decenniet, vilket också framhålles i den partimotion som lagts fram av folkpartiet. Det är ju så, att på tre flaskor mellanöl, eller två burkar, kan en fullvuxen karl på 70 kg komma upp till 0,5 promille alkohol. Då kan han också fällas för rattonykterhet, om han kör bil. Ungdomar som väger mindre kan givetvis nå samma promillevärde redan efter en mindre mängd mellanöl.

Brottskatalogen har tillförts ett nytt brott, nämligen mellanölsfylleri. Detta har i en starkt ökande omfattning uppträtt bland ungdomen. Fylleriet har fått sin tyngdpunkt just i åldrarna under 20 år.

På ungdoms- och fritidsgårdar har man verkliga mellanölsproblem. En undersökning i våras av pedagogiska institutionen i Stockholm visade att 95 procent av gårdsföreståndarna har problem med mellanölet på sina gårdar. Relativt många ungdomar, som man kommer i kontakt med i gårdsverksamheten, har bekymmer med alkoholen och missbrukar mellanöl; det gäller naturligtvis inte alla men en mycket stor procentandel.

Två viktiga faktorer kan nämnas i detta sammanhang. Den ena är mellanölets lättillgänglighet, den andra är alkoholreklamen i allmänhet och mellanölsreklamen i synnerhet.

Själv har jag vissa sympatier för den motion som fru Åsbrink nyss talade för och som går ut på att mellanölet endast skulle få säljas på systembolagen. Jag vet emellertid att just de hinder har anförts som utskottet redovisar, dvs. de ekonomiska konsekvenserna såsom utbyggnad av systembolagslokaler etc. Jag är dock helt enig med henne därom att de nykterhetspolitiska synpunkterna bör komma i förgrunden. Jag är också ense med utskottet, när det uttalar att denna och andra frågor bör övervägas av alkoholpolitiska utredningen.

Den frivilliga överenskommelse som

träffats dels om tillämpning av 18-årsgräns för inköp, dels om vissa begränsningar i ölreklamen bör tillsammans med andra åtgärder i viss mån kunna bringa ned konsumtionen, speciellt hos de kategorier som nyss nämnts.

Informationsverksamheten måste också ökas. Skolöverstyrelsen har tydligt sagt ifrån, att den gärna vill vara med om sådan information. Denna bör gälla alkoholen i allmänhet — inte minst mellanöl — men också narkotika, vilka ofta ingår som en integrerande del i skadeverkningarna.

I folkpartiets partimotion I:99 och II:111 framföres åtskilliga förslag till utvidgade uppdrag för den alkoholpolitiska utredningen, som bör påskynda sin verksamhet. Då emellertid ett enhälligt utskott framlagt förslag och gjort uttalanden som nära ansluter till nämnda motion liksom till flera andra motioner, skall jag inte framställa något annat yrkande än om bifall till bevillningsutskottets hemställan.

Med den skrivning som har gjorts tror jag att vi kan räkna med att utredningen tar upp dessa spørsmål. Jag citerar vad utskottet i slutet av betänkandet har skrivit: »Utskottet, som delar motionärernas oro för den nykterhetspolitiska utvecklingen, anser för sin del att riksdagen i de här behandlade frågorna — — — bör avvakta den alkoholpolitiska utredningens överväganden, vilka — — — får förutsättas ske med utgångspunkt i de här uttalade synpunkterna.»

Själv vill jag med tanke på den rådande situationen anhålla att den alkoholpolitiska utredningen arbetar med stor skyndsamhet och lägger fram förslag eller delförslag redan under det kommande året.

I detta anförande instämde herrar *Westberg* i Ljusdal, *Sellgren*, *Jonsson* i Mora och *Nilsson* i Lönsboda (samtliga fp).

Försäljningen av mellanöl, m. m.

Fru JONÄNG (cp):

Herr talman! Många motioner har väckts beträffande försäljningen av mellanöl. Det visar, som fru Åsbrink sade, den oro som många känner inför de tilltagande alkoholproblemen och det påträngande behovet av åtgärder. Man har ibland en känsla av att alkoholproblemet hotar att komma i skymundan för narkotikaproblemet. Ändå är alkoholproblemet det svåraste problem vi har i dag — ett problem som vi för närvarande inte ser någon lösning på. Vi måste intensifiera våra ansträngningar att finna lösningar, och åt hela alkoholfrågan måste ges prioritet. Utskottet framhåller att det finns skäl för att just mellanölsfrågan och med denna sammanhängande problem behandlas med förtur, och det påpekandet vill jag understryka.

Jag skall inte fördjupa mig i alkoholproblematiken — jag delar fru Åsbrinks nyss framförda oro. Det är känt att de stora problemen beträffande mellanölet gäller den höga konsumtionen bland ungdomen och därmed följande trafiksäkerhetsproblem. Vad som sker på lång sikt vet vi ytterst litet om, men de alkoholvanor som nu grundläggs bland ungdomen kommer sannolikt att accelerera alkoholproblemen framöver.

Jag har noterat utskottets oro inför utvecklingen men har samma uppfattning som fru Åsbrink om utskottets kommentar till yrkandet att mellanöl endast skall få säljas i systembutiker. Utskottet skriver att ett dylikt förfarande skulle få nykterhetspolitiskt goda effekter men avvisar förslaget av ekonomiska och administrativa skäl. Det är ett cyniskt resonemang. Skulle vi verkligen inte ha råd att föra en bättre nykterhetspolitik? Däremot skulle jag haft förståelse för ett uttalande av den innebörden att problemen hänger samman med den alkoholpolitiska målsättningen över huvud taget och att vi måste ha ett samlat grepp på problematiken, dvs. vi måste vänta och se vad

den alkoholpolitiska utredningen kan komma fram till. Jag tror som utskottet att det kan finnas skäl att överväga också frågan om mellanölet skall bibehållas eller om alkoholgränsen skall sänkas.

I en motion har jag yrkat på en lagfäst åldersgräns på 18 år för inköp av mellanöl. För utskänkning finns åldersgränsen 16 år, men vid utminuteringsring finns ingen dylik gräns. I våra tre nordiska grannländer finns en lagstadgad åldersgräns vid utminuteringsring. Att behov och önskemål föreligger om en 18-årsgräns är helt klarlagt genom den frivilliga överenskommelse som har träffats om en åldersgräns på 18 år och som tillämpas sedan den 1 april i år.

Utskottet anför att mitt motionsyrkande om lagfäst åldersgräns i huvudsak är tillgodosett genom den frivilliga överenskommelsen. Det tycker inte jag! Det är en väsentlig skillnad mellan en lagfäst åldersgräns och en frivillig överenskommelse. Man kan inte begära att vissa grupper — i detta fall handelsfolk — skall tjänstgöra som övervakare och socialarbetare, i synnerhet som de inte har någon lagstiftning att hänvisa till. Jag är emellertid beredd att acceptera den frivilliga överenskommelsen om 18-årsgränsen som en nödlösning. Jag tror nämligen att också denna fråga måste lösas utifrån en samlad syn på alkoholpolitiken och dess målsättning.

Herr talman! Jag har inget yrkande, men jag finner det liksom utskottet angeläget att begära att alkoholpolitiska utredningen, med hänsyn till mellanölsfrågans oroande utveckling och vikten av en snar lösning, behandlar denna fråga med förtur.

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Som motionär vill jag göra några korta kommentarer till utskottets skrivning i detta ärende.

Fru Åsbrink har redan betonat att al

Försäljningen av mellanöl, m. m.

la de motioner som behandlas i detta betänkande har ett gemensamt: motionärerna hyser en stark oro för utvecklingen på det nykterhetspolitiska området. Det har rätt enighet hos samtliga talare — och det gör det också hos samtliga motionärer — om att mellanölet är den främst bidragande orsaken till försämringen på det nykterhetspolitiska området. Det har redan sagts så mycket i mellanölsfrågan, och det vore oklokt av mig att upprepa det. Jag skall i stället peka på ett par positiva punkter i utskottets skrivning, vilka jag tycker är mycket väsentliga.

Utskottet framhåller behovet av information, inte minst i skolorna och till ungdomen i övrigt. Detta är mycket värdefullt. Vi måste vara överens om att satsa mer på informationen i alkoholfrågan. Denna information bör även innehålla upplysning om de alkoholfria alternativen.

Vidare tycker jag att det är positivt att utskottet pekar på behovet av skärpt uppmärksamhet när det gäller inrättandet av s. k. pubar. Dessa växer upp som svampar ur jorden. De grundar ekonomiskt sin verksamhet på utskänkning av just mellanöl.

I motionerna I: 770 och II: 904 har vi tagit upp denna fråga som mycket väsentlig. Vi har fört fram tanken att man i vissa län skulle kunna anordna en försöksverksamhet i restriktiv riktning. I Göteborgs och Bohus län och i mitt hemlän, Värmlands län, hade man för ett par år sedan försöksverksamhet med starkölsförsäljning i speceributikerna. Denna slog mycket illa ut. Jag skulle vilja stryka under vår tanke på en försöksverksamhet i restriktiv riktning. Denna bör innefatta frågan om mellanölsförsäljningen och tillståndsgivningen till pubar. Man kan även införa en begränsning av öl- och spritreklamen och kraftigare satsa på upplysning och reklam för alkoholfria drycker. Jag vill särskilt understryka dessa tankegångar, eftersom alkoholpolitiska utredningens

värderade ordförande Sigurd Lindholm nu är närvarande i kammaren.

I mitt hemlän har Nykterhetsvännernas länsförbund gjort ett försök. Man har på näringsställen i länet gjort intervjuer beträffande den service dessa har i fråga om alkoholfria alternativ. Ungdomar har besökt 14 näringsställen. Av dessa är det inte mindre än 12 som vägrar att servera alkoholfria drycker glasvis. På 10 av de 14 säger man att man inte har några möjligheter att servera på annat sätt än genom att lämna en helflaska, trots de bestämmelser som finns. På ett par ställen har man inte haft något alkoholfritt alternativ, trots att man har vinrättigheter. Jag nämner detta som ett exempel på den dåliga servicen när det gäller alternativet alkoholfritt. Jag tror inte att Värmland är något särfall. Tyvärr är det nog likadant i landet i stort.

Jag skall inte ställa något yrkande. Flera talare har understrukit utskottets positiva inställning. Jag vill för min del särskilt framhålla angelägenheten av att mellanölsfrågan behandlas med förtur. Jag vill upprepa den rekommendation vi har lämnat i våra motioner, nämligen att i vissa områden eller län införa en försöksverksamhet i restriktiv riktning som möjliggör ett samlat grepp på dessa problem.

I detta anförande instämde herrar *Gustafson* i Göteborg och *Rimås* (båda fp).

Herr MAGNUSSON i Nennesholm (cp):

Herr talman! Jag skulle egentligen inte behövt ta till orda utan kunde ha nöjt mig med att instämma med de föregående talarna.

Jag har emellertid tillsammans med några kamrater väckt en motion i denna kammare — den är väckt också i medkammaren — i vilken vi yrkar att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala sig för åtgärder för att förhindra

Försäljningen av mellanöl, m. m.

missbruk av öl bland ungdom, framför allt inom skolorna. Vidare anhåller vi om åtgärder för en intensifierad upplysning angående effekterna av ölkonsumtionen, särskilt då i samband med framförande av motorfordon.

Utskottets skrivning är positiv. Vid sin behandling av motionerna hänvisar utskottet till den alkoholpolitiska utredningen, men man har inte — och detta saknar jag i utskottets betänkande — uttalat något om när utredningen kan tänkas bli färdig och framlägga sitt förslag. När vi nu har utredningens ordförande här i kammaren skulle det därför vara av intresse om han kunde undanröja den bristen i betänkandet.

Sedan vi väckte motionen i januari har de krav vi ställde i punkt 1 i motionen delvis blivit tillgodosedda, då man i skolorna på schemat tagit upp information om alkohol och öl. Men vi anser inte att detta är tillräckligt. Man måste naturligtvis ta till ett ganska brett register av åtgärder för att nå alla samhällsgrupper med denna information. Inte minst bör denna gälla det nu så aktuella trafikområdet. Vid de trafikolyckor där ungdomar är inblandade har i 9 fall av 10 — som en talare nyss nämnde — mellanöl eller något annat slag av öl varit med i bilden. I en situation där man försöker göra allt för att komma till rätta med det ökade antalet trafikolyckor tycker jag man måste vara beredd att vidta åtgärder också på detta område.

Det är rätt anmärkningsvärt att lagstiftarna har stått så handfallna. Efter debatter med skolor, föräldraföreningar, ungdomsorganisationer och andra ideella organisationer och handeln har man kunnat få till stånd en överenskomst om ett frivilligt stopp för försäljning av mellanöl till ungdomar under 18 år, men lagstiftarna har däremot suttit med armarna i kors, och det framstår för många människor som förvånansvärt.

Jag skall, herr talman, inte ställa nå-

got yrkande i dag med hänsyn till skrivningen i utskottets betänkande, men jag förväntar att den år 1965 tillsatta alkoholpolitiska utredningen skall forcera sitt arbete och så fort som möjligt lägga fram ett förslag, som sedan kan föreläggas riksdagen för beslut. Utvecklingen av mellanölskonsumtionen har nämligen givit klart besked om att de hade rätt som var tveksamma när man med dun-der och brak beslutade tillåta mellanöl och som uttryckte rädsla för att vi skulle få ytterligare en tillvänjningsdryck. Mellanöl har nämligen blivit en tillvänjningsdryck, som leder till starkare alkoholdrycker men tyvärr också till narkotika. Det är allvarliga konsekvenser av ett beslut som riksdagen har fattat, och därför måste det vara angeläget för riksdagen att så fort som möjligt söka rätta till missförhållandena genom en lagstiftning som innebär att vi kan stoppa en fortsatt ökning av alkoholmissbruket i form av förtäring av mellanöl.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Detta betänkande är, såsom de ärade ledamöterna ser, enhälligt. I bevillningsutskottet har det ändå suttit med ledamöter som är starkt engagerade i nykterhetsrörelsen.

Jag vill understryka att frågan har behandlats mycket seriöst i utskottet. Jag skall inte ta upp någon debatt här, eftersom jag tycker det är onödigt att redogöra för vad utskottet har uttalat, men jag vill ändå peka på en sak som utskottet har framhållit, trots att det inte funnits några motioner på den punkten — det gäller pubarna. Vi säger om dem: »Särskilt tillkomsten av en mängd s. k. pubar, som utslutande utskänker mellanöl, motiverar att utskänkingsfrågorna också blir föremål för särskild uppmärksamhet.»

Jag nämner detta bara för att understryka att utskottet har behandlat ärendet mycket allvarligt och sökt åstadkomma enighet om sitt beslut. Vi hoppas att alkoholpolitiska kommittén skall beak-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

ta vad vi här har sagt.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 52, med anledning av motioner angående realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter.

Utskottet behandlade i detta betänkande följande motioner:

1) motionerna I: 102 av herr *Werner* och II: 112 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen

a) i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde utredning och förslag om skärpning av aktievinstbeskattningen och markvärdebeskattningen på grundval av principen att realiserade kapitalvinster skulle beskattas i samma utsträckning som annan inkomst,

b) beslutade att 35 § 3 mom. kommunalskattelagen erhöles i motionerna angiven ändrad lydelse, innebärande en skärpning av gällande regler för aktievinstbeskattningen genom en höjning av procentsatsen för det belopp av försäljningssumman, som skulle räknas som skattepliktig realisationsvinst, från 10 till 15;

2) motionerna I: 148 av herr *Brun-din m. fl.* samt II: 175 av herrar *Lothi-gius* och *Clarkson*;

3) motionerna I: 225 av herr *Tistad* och II: 264 av herr *Larsson* i Umeå, vari hemställts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst, att uppskov med beskattning under viss tid finge åt-

njutas för realisationsvinst vid av ägarens flyttning till annan ort föranledd försäljning av en- eller tvåfamiljsfastighet, avsedd huvudsakligen som bostad åt ägaren, i det fall denne avsåg att på den nya bostadsorten förvärva bostadsfastighet;

4) motionerna I: 494 av herr *Thorsten Larsson* och II: 568 av herr *Josefson* i Arrie, vari hemställts,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde sådan ändring av förordningen om uppskov i vissa fall med beskattning av realisationsvinst, att därav klart framginge att uppskovsförordningen alltid skulle tillämpas, då avyttringen av en fastighet orsakade förvärv av en annan (ersättningsfastighet), i enlighet med vad som anförts i motionerna;

5) motionerna I: 496 av herrar *Manne Olsson* och *Magnusson* samt II: 931 av herr *Trana m. fl.*;

6) motionerna I: 797 av herr *Sven-ungsson m. fl.* och II: 905 av herr *Hedin m. fl.*

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 102 och II: 112,

2) motionerna I: 148 och II: 175,

3) motionerna I: 225 och II: 264,

4) motionerna I: 494 och II: 568,

5) motionerna I: 496 och II: 931,

6) motionerna I: 797 och II: 905,

i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anförde.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Tistad* (fp), *Gösta Jacobsson* (m), *Karl Pettersson* (m), *Johan Olsson* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp), *Enarsson* (m) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 225 och II: 264 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till sådan ändring av gällande bestämmelser om beskattning av realisationsvinst, att upp-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

skov med beskattning under viss tid finge åtnjutas för realisationsvinst vid av ägarens flyttning till annan ort föranledd försäljning av en- eller tvåfamiljsfastighet, avsedd huvudsakligen som bostad åt ägaren, i det fall denne på den nya bostadsorten förvärvade bostadsfastighet;

2) av herrar *Tistad* (fp), *Johan Olsson* (cp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Sundkvist* (cp), vilka ansett att utskottet under 4 bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 494 och II: 568 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära förslag till värriksdagen 1971 om sådan ändring av 35 § 2 mom. tredje stycket kommunalskattelagen och 2 § förordningen den 6 juni 1968 (nr 276) om uppskov i vissa fall med beskattning av realisationsvinst, att en skattskyldig i de i förstnämnda författningsrum avsedda överlåtelse- och upplåtelsefallen alltid bleve berättigad till uppskov när det förelåge ett direkt samband mellan överlåtelsen eller upplåtelsen och anskaffandet av en ny fastighet.

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Gösta Jacobsson*, *Karl Pettersson* och *Enarsson* (samtliga m).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Till detta utskottsbetänkande har fogats två reservationer.

Den första reservationen är en gammal bekant. Den gäller att folk som måste flytta från en ort till en annan och säljer ett eget hem för att kunna förvärva en liknande bostad på den ort dit de flyttar skall kunna få uppskov med realisationsvinstbeskattningen för den villa de har sålt. Detta är en fråga som kanske inte berör särskilt många människor, men den berör dock en stor del av gruppen egnahemsägare. Vi har en arbetsmarknad där det jämt och ständigt händer saker och ting. Det före-

kommer ofta företagsnedläggningar, och arbetskraften blir alltmer rörlig. Det kommer alltså att uppstå sådana situationer för allt fler människor alltefter som tiden lider.

Det är inte fråga om att medge någon möjlighet att undgå beskattning, utan det är fråga om att inte orättmätigt beskatta en inkomst som aldrig har uppkommit. Om en person, som innehar ett eget hem får en tjänst på annan ort, säljer sin villa och förvärvar en exakt likadana bostad på den ort dit familjen flyttar och då betalar med de pengar han fått för den sålda bostaden, råkar han ut för beskattning. Han har inte gjort någon som helst vinst och inte fått någon som helst inkomst, men skattelagstiftningen innebär att folk som tvingas flytta för att kanske skaffa sig ett bättre avlönat arbete helt enkelt måste betala skatt för det.

Vad vi för fram är alltså ett rättvisekrav. Vi reserverar begär inte regler som på något sätt skall möjliggöra skatteflykt, utan vi vill att prövningsnämnderna skall företa en särskild prövning innan man medger, icke skattebefrielse, men uppskov under en viss tid tills vederbörande hunnit skaffa sig en ny fastighet.

Herr talman! Det här ärendet har som sagt förekommit tidigare i kammaren, och utskottets majoritet har då visat samma inställning som nu genom att avstyrka motionerna. Det är väl nu tredje eller fjärde gången vi kommer tillbaka med ärendet, som fortfarande är lika angeläget. Orättvisan blir nämligen inte mindre genom att bevillningsutskottets majoritet avstyrker denna, såsom vi tycker, riktiga och rättvisa motion.

Det finns ytterligare en reservation till betänkandet. Majoriteten och reserverna har i det fallet inte några skilda uppfattningar i sakfrågan, men det har konstaterats genom ett utslag i ett ärende att skattelagstiftningen inte har fått den verkan som avsetts. Utskottet hoppas att Kungl. Maj:t skall uppmärks-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

samma detta. Vi reserverar begär däremot en skrivelse med en direkt beställning. Har man konstaterat att tolkningen av lagen inte är sådan som lagstiftarna har tänkt sig, tycker vi att man kan kosta på sig att direkt begära en ändring, så att tillämpningen kommer att stå i överensstämmelse med vad vi har beslutat här i riksdagen.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 2.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! I det utskottsbetänkande som vi nu behandlar, nr 52 från bevillningsutskottet, ingår ett par motioner, nr 494 i första kammaren och nr 568 i denna kammare, där man begär att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära sådan ändring av förordningen om uppskov i vissa fall med beskattning av realisationsvinst, att därav klart framgår att uppskovsförordningen alltid skall tillämpas, då avyttringen av en fastighet orsakar förvärv av en s. k. ersättningsfastighet.

Anledningen till dessa motioner är framför allt att oklarhet uppstått hur bestämmelserna skall tolkas i den händelse en fastighetsägare inköper ersättningsfastigheten, innan tvångsförsäljningen är helt avslutad. Sedan motionen väcktes har regeringsrätten i ett ärende angående förhandsbesked förklarat, att den berörda bestämmelsen i uppskovsförordningen inte medger, att fastighet som anskaffats innan skattepliktig realisationsvinst enligt 35 § 2 mom. tredje stycket i kommunalskattelagen uppkommit, betraktas som ersättningsfastighet enligt förordningen.

Denna tolkning innebär svåra ekonomiska konsekvenser för berörda personer som tolkat förordningen så, att sambandet mellan tvångsförsäljning och ersättningsköp var det avgörande och inte den exakta tidpunkten. Jag känner till exempel bl. a. från Sturup, där flygplatsen nu skall byggas, på att mark-

ägare av myndigheter direkt uppmanats att försöka anskaffa ersättningsfastigheter så snart som möjligt. Beslutet om flygplatsen var definitivt, tvångsförsäljningen likaså och i denna situation var det självklart, att många också så snart som möjligt ville försöka skaffa sig en s. k. ersättningsfastighet. Utan tvekan underlättades därigenom möjligheterna för myndigheten att träffa en uppgörelse med markägarna i de fall, då dessa hade träffat avtal om inköp av ersättningsfastigheter.

Denna förordning om uppskov i vissa fall av realisationsvinstbeskattning infördes 1968. När man läser bevillningsutskottets betänkande från 1968, nr 43, finner man att utskottet, när det redogör för propositionens innehåll, säger, att den i huvudsak innebär följande: »Rätt till uppskov med beskattningen av realisationsvinst föreligger om skattskyldig anskaffar annan fastighet med anledning av att en av honom tidigare innehavd fastighet frånhänts honom eller hans äganderätt till denna begränsats genom» — och där säger man under första punkten — »expropriation eller liknande förfarande.»

I utskottsutlåtandet från 1968 nämns ingenting om att ersättningsfastigheten inte får anskaffas förrän tvångsförsäljningen är klar. Man får såväl i utskottsutlåtandet som i propositionen ett bestämt intryck av att avgörande för rätten att utnyttja uppskovsregeln är sambandet mellan tvångsförsäljningen och ersättningsköpet och inte klockslag eller tidpunkt.

Det är därför man med tillfredsställelse läser det i dag föreliggande utskottsbetänkandet, där det heter:

»Utskottet delar den i motionerna uttalade uppfattningen att tanken bakom uppskovsförordningen uppenbarligen är att den skattskyldige skall kunna återställa det läge vari han befann sig före inträdet av den situation som föranlett den skattepliktiga realisationsvinsten och att, när ett direkt samband före-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

ligger mellan avyttringen av en fastighet och förvärvet av en annan, uppskov rimligen bör kunna erhållas även om anskaffningen av ersättningsfastigheten i tiden ligger före den formella över- eller upplåtelsen av den ursprungliga fastigheten.»

Det är tillfredsställande att man kunnat enas på denna punkt i sakfrågan. Men med denna motivering hade man förväntat, att utskottsmajoriteten liksom motionärerna skulle vara angelägen om att snarast få en översyn till stånd. Men här vill nu utskottsmajoriteten inte vara med på att man i skrivelse till Kungl. Maj:t begär den översyn som man tidigare i motiveringen har ansett vara berättigad.

Men detta ställningstagande från utskottsmajoritetens sida innebär, att en översyn fördröjs ytterligare. Man förutsätter att en utredning, som ännu inte är utsedd, skall lägga fram förslag. Detta måste givetvis innebära en ytterligare förskjutning i tiden, innan ett avgörande kan ske. Utskottsmajoriteten säger ju att man förutsätter, att en av departementschefen aviserad utredning angående realisationsvinstbeskattning snarast skall lägga fram förslag i den riktning som utskottet enhälligt har uttalat sig för.

Jag har mycket svårt att förstå varför man väljer en väg som otvivelaktigt måste innebära ett ytterligare uppskjutande av frågans avgörande, och jag skulle gärna direkt vilja fråga utskottsmajoritetens talesman varför man inte velat välja den väg som, mänskligt att döma, måste vara den snabbaste, nämligen att för Kungl. Maj:t direkt påpeka det angelägna i att det vidtas en justering.

Till utskottsbetänkandet har också fogats en reservation av herr Tistad m. fl. i vilken yrkandet om skrivelse tillstyrks, och jag kan inte finna annat än att det måste vara hela riksdagens önskan att en översyn sker snarast, så att förordningen kan tolkas som avsik-

ten var.

Herr talman! Jag ber därför att få yrka bifall till den vid detta utlåtande fogade reservationen 2 av herr Tistad m. fl.

Herr TRANA (s):

Herr talman! I motionerna I: 496 och II: 931 som behandlats i det här utskottsbetänkandet har motionärerna påvisat, att den nu gällande realisationsvinstbeskattningen vid försäljningen av jordbruksfastigheter är så utformad, att den inte utan skäl kan sägas motverka den statliga jordbruksrationaliseringen.

I motionerna, som är tvåpartimotioner, har därför yrkats att i skrivelse till Kungl. Maj:t bör anhållas om ändring av ifrågavarande lagstiftning, i första hand innebärande »att alla försäljningar av jordbruksfastigheter som utgör ett led i jord- och skogsbrukets rationalisering undantages från realisationsvinstbeskattningen, eller i andra hand att reglerna för realisationsvinstbeskattningen ändras så att vid försäljning av del av jordbruksfastighet för ovan nämnda ändamål skatteberäkningen får uppskjutas till den tidpunkt då återstående del av fastigheten försäljes».

Hur nuvarande bestämmelser verkar har i motionerna påvisats genom ett praktiskt exempel som finns intaget på s. 15 i utskottsbetänkandet. Exemplet är hämtat från inköpsverksamheten år 1969 i Stockholms läns lantbruksnämnd och är ett av flera. Av exemplet framgår att fastigheten inköptes av säljaren år 1937 för 33 000 kronor. Taxeringsvärdet var år 1949 35 000 kronor. Under åren 1953—1955 genomfördes styrkta förbättringsåtgärder för tillsammans 21 600 kronor. Enligt index- och uppräkningsregler, för vilka redogörs på s. 14 i utskottsbetänkandet, utgjorde fastighetens uppräknade ingångsvärde år 1969 252 218 kronor. Försäljningspriset till lantbruksnämnden för fastigheten som helhet fastställdes till 175 000 kronor, vilket med 77 218 kronor understeg gäl-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

lande ingångsvärde. Det blev alltså inte fråga om någon vinst för säljaren och därför inte heller om någon realisationsvinstbeskattning.

Säljaren ville emellertid, vilket är mycket vanligt då det gäller äldre säljare, behålla fastighetens byggnader med tomt och bo kvar på platsen. Detta var för både säljare och lantbruksnämnd en god lösning, eftersom byggnadsbeståndet saknade aktualitet från jordbruksrationaliseringssynpunkt.

Men nu uppstår problemet. Eftersom det årliga 3 000-kronorstillägget på fastighetsvärdet är knutet till bostadsdelen av byggnadsbeståndet innebar detta jämte uppräknad bostadsförbättring år 1953 samt lagfartskostnader m. m., att det uppräknade ingångsvärdet av byggnadsbeståndet utgjorde 52 893 kronor. Tomt och byggnadsbestånd uppskattades till ett värde av 115 000 kronor. Vid en försäljning av enbart jord och skog till lantbruksnämnden skulle för säljaren, med hänsyn till att byggnadsbeståndet icke ingick i försäljningen, uppstå en vinst på 62 107 kronor på vilket belopp en realisationsvinstskatt skulle uttas på 46 580 kronor.

Exemplet visar att om fastigheten försålles med hus, så uppstod ingen beskattningsbar vinst. Om säljaren däremot behöll husen med tomt och bodde kvar, så fick han enligt gällande bestämmelser betala 46 580 kronor i realisationsvinstskatt. Detta exempel är ingalunda unikt, och om lantbruksnämnderna nu vill fullfölja rationaliseringsverksamheten tvingas de att i liknande fall kringgå bestämmelserna genom att först köpa in hela fastigheten och sedan återsälja tomt och hus till den tidigare ägaren. Då utgår ingen realisationsvinstbeskattning. I lantbruksnämnderna anser vi att även om ett sådant förfarande godtages av skattemyndigheterna kan förfarings sättet för allmänheten komma att framstå som om lantbruksnämnderna medverkade till skatteflykt, och detta är synnerligen

otillfredsställande.

I sitt yttrande över motionerna har utskottet helt solidariserat sig med motionärernas tankegångar genom att på s. 21 i betänkandet uttala bl. a. följande:

»Syftet med 3 000-kronorsavdraget är bl. a. att man från beskattningen vill undanta mindre vinster vid försäljning av egna hem, villor, hyreshus och jordbruksfastigheter. Det har däremot inte varit lagstiftarens avsikt att försvåra försäljningar i rationaliseringssyfte, vilket framgår inte minst därav att vid sådana försäljningar endast 75 % av vinsten beskattas, oavsett den tid fastigheten innehafts.

Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att reglerna för realisationsvinstbeskattningen är så utformade att de inte onödigtvis försvårar det allmännas möjligheter att verka för en effektiv och rationell jord- och skogsbrukspolitik. Det kan knappast anses tillfredsställande att en lantbruksnämnd — för att en säljare inte skall gå miste om 3 000-kronorsavdraget vid vinstberäkningen — tvingas tillgripa den ordningen att först köpa hela fastigheten och därefter sälja tillbaka den fastighetsdel som säljaren önskar behålla.»

Utskottet har dock inte velat dra den logiska slutsatsen av sin uppfattning och tillstyrka motionsyrkandet utan hänvisar i stället till en aviserad översyn av realisationsvinstbeskattningen och skriver i det sammanhanget på samma sida i utlåtandet följande:

»Som framgår av det föregående har departementschefen i direktiven för den nyligen tillsatta utredningen angående företagsbeskattningen aviserat en översyn av realisationsvinstbeskattningen. Några direktiv för en sådan översyn har dock ännu inte utfärdats, men av departementschefens uttalande framgår att översynen kommer att bli genomgripande. Den kan därför beräknas ta lång tid i anspråk. Enligt utskottets uppfattning bör den av motionärerna

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

aktualiserade frågan lämpligen prövas i samband med den sålunda aviserade översynen. Enär spørsmålet avser endast en del av de bestämmelser som gäller för vinstberäkningen och bör lösas så snart som möjligt, förutsätter utskottet att frågan om beräkning av realisationsvinst i de av motionärerna avsedda försäljningsfallen behandlas med förtur, så att förslag till ändrade bestämmelser så snart som möjligt kan föreläggas riksdagen.»

Jag vill understryka, herr talman, att jag betraktar utskottets ställningstagande som klart positivt till motionen men att jag samtidigt finner innebörden i det senaste citatets sista mening något oklar. Jag har inget yrkande, men om jag hade det skulle det närmast vara en tillstyrkan till utskottets positiva skrivning och förslag.

Jag vill emellertid sluta med att ställa en fråga till bevillningsutskottets talesman: Avser utskottet med sitt uttalande att de i motionen begärda ändringarna skall ingå som en del av den aviserade genomgripande utredningen, eller avser utskottet med uttrycket »de av motionärerna avsedda försäljningsfallen behandlas med förtur», att denna problematik bör kunna upptas till prövning av Kungl. Maj:t oberoende av den aviserade genomgripande översynen av realisationsvinstbeskattningen av fastighet? Om utskottet inte avser det senare, när kan det då förväntas att de i motionerna aktualiserade frågorna omprövas i enlighet med motionärernas och utskottets uttalande intentioner?

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I förra veckan behandlade vi för andra gången i år ett ärendesom har fått beteckningen »skattepaket». Behandlingen gick i brådskans tecken, och resultatet blev en skärpning av skattetrycket på gemene man i vårt land. Jag skall inte nu upprepa den karakteristik som gavs av de förslag, vilka förra veckan i allt väsentligt för-

des i hamn av den enade fronten av socialdemokrater och borgerliga partier.

I dag har vi att behandla en annan skattefråga. Det gäller en skärpning av aktievinst- och markvärdebeskattningen. Det är verkligen kännetecknande för innehållet i den skattepolitik som förs i vårt land att utskottet i år liksom i fjol när motsvarande krav behandlades ställer sig avvisande.

De krav som vänsterpartiet kommunisterna rest i motionsparet I: 102 och II: 112 syftar till att såväl kapitalvinster som markvärdestegringsvinster skall beskattas som vanlig inkomst. I avvaktan på begärda förslag om en skärpning av aktievinstbeskattningen ställer vi emellertid i år det konkreta förslaget att den andel av försäljningssumman, som skall räknas som skattepliktig realisationsvinst, skall höjas från 10 procent till 15 procent.

Medan pålagor på allmänheten i övrigt, dvs. på löntagarna, mycket väl kan beslutas i brådskans tecken, såsom jag tidigare sade, och utan några tidsödande utredningar tycks det vara rasande svårt att komma fram till en skärpt beskattning av kapitalägarna.

Jag vill erinra om att utskottets talesman i fjolårets debatt i denna fråga på tal om förmögenhetsbeskattningen — som då också togs upp — bl. a. framhöll följande: »Socialdemokraterna har därvidlag sagt att vi kommer med ett förslag om en väsentligt höjd förmögenhetsbeskattning.» Utskottets talesman fortsatte emellertid också med att säga att det förelåg en majoritet här för. Vi vet alla i dag hur det blev med den saken. Det var ett löfte som sveks.

Nu avisas våra förslag med nya löften. Utskottet hänvisar till att gällande bestämmelser angående realisationsvinstbeskattningen skall överses. Utskottet kryper bakom denna utfästelse i sitt avslagsyrkande även i sitt ställningstagande till vårt konkreta yrkande om en omedelbar skärpning av den skatteplik-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

tiga realisationsvinstens andel av försäljningssumman från, som jag nyss nämnde, 10 procent till 15 procent.

Utskottet framhåller också i sitt betänkande att den i samband med företagsbeskattningen aviserade översynen av realisationsvinstbeskattningen kan beräknas ta lång tid i anspråk. Det betvivlar jag inte alls. Men talar då inte detta för ett bifall till det av oss i motionerna ställda yrkandet? Så ser i varje fall vi på saken.

I samband med att företagsbeskattningen omnämnes kan jag inte underlåta att erinra om ett yttrande från finansministern i en dialog med herr Curt Nicolin, refererad i Veckans Affärer av den 9 april i år. Herr Sträng framhåller däri bl. a. följande: »Jag har inte använt ordet 'skärpt' när jag talar om behovet att se över bolagsbeskattningen.» Det gäller alltså i detta fall bolagsbeskattningen.

Yttrandet anser jag vara signifikativt för ambitionerna hos samme finansminister som är så kvick att ta till de »beska medicinerna» när det gäller löntagarna. Utskottets ställningstagande i denna fråga vittnar om en följsamhet mot regeringens skattepolitiska orientering som minst av allt kan sägas vara klädsam.

Vad markvärdetegringen beträffar synes utvecklingen i dag verkligen gå mot en starkare upptrissning av markpriserna och därmed följande vinstökning. Jag kan upprepa vad vi tidigare förklarat i detta sammanhang, nämligen att någon form av prisreglering måste till för att stoppa markspekulationen, men samtidigt måste också en skärpt beskattning åstadkommas. Jag anser att ett minimikrav är att markvärdevinsterna beskattas i samma utsträckning som vanliga inkomster beskattas här i landet.

Herr talman! Med stöd av de anförda synpunkterna ber jag att få yrka bifall till motionerna I: 102 och II: 112.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! I förevarande utskottsutlåtande behandlar bevillningsutskottet motioner som gäller ändringar av reglerna för dels beskattning vid försäljning av aktier, dels beskattning av realisationsvinster som uppkommer vid försäljning av fastigheter. Beskattningen av aktievinster har tagits upp i två motionspar, I: 102 och II: 112 samt I: 148 och II: 175. I det förstnämnda motionsparet framförs dels ett utredningskrav, dels ett förslag om höjning av den procentsats som nu gäller för beskattning av vinst vid försäljning av aktier och värdepapper som innehafts minst fem år. Motionärerna önskar — som framgick av fru Rydings anförande — en höjning från 10 till 15 procent. I det andra motionsparet begärs en allmän översyn av bestämmelserna om beskattning av vinst vid aktieförsäljning.

De bestämmelser som vi nu har när det gäller beskattningen av vinster vid aktieförsäljning daterar sig från år 1966. Redan då uttalade departementschefen att frågan om kapitalvinstbeskattningen kunde behöva överses. Bevillningsutskottet underströk också nödvändigheten av att bestämmelserna överarbetas och att en samordning görs med de förslag som kan väntas från andra pågående utredningar, bl. a. kapitalskatteberedningen.

Som framgår av det nu föreliggande utskottsbetänkandet har departementschefen i samband med utfärdandet nyligen av direktiven för utredningen angående företagsbeskattningen meddelat att han har för avsikt att låta realisationsvinstbeskattningen bli föremål för översyn av en särskild utredning. Vi kan alltså få ett material som grund för diskussionen av dessa frågor. Utskottet har därför inte funnit skäl att tillstyrka de krav som framförts i motionerna utan emotser resultatet av den allmänna översynen av realisationsvinstbeskattningen. När det materialet

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

föreligger får vi tillfälle att ta ställning i dessa frågor. Det är ju den behandlingsgång som vi brukar tillämpa i detta hus: vi skall ha ett material som underlag innan vi är redo att ta ställning till förändringar. Och bestämmelserna på det här området har gällt sedan 1966, varför det finns anledning att följa utskottet och nu se över dem.

I det andra avsnittet har utskottet behandlat motioner angående realisationsvinst vid försäljning av fastighet. Motionerna I: 225 och II: 264 avser rätten att erhålla uppskov under viss tid med beskattning av realisationsvinst. Motionärerna vill ha en vidgad sådan rätt, vilket man tagit fasta på i reservationen 1. Avgörande bör enligt motionärerna vara att det gäller en familjefastighet, dvs. en fastighet som varit avsedd för ägarens eget bruk. Om man då inom viss tid förvärvar en liknande fastighet på den nya bostadsorten skall man enligt motionärerna ha rätt till uppskov med beskattningen av en eventuell realisationsvinst. Nu gällande bestämmelser lämnar möjlighet till uppskov med skatten endast vid expropriation eller tvångsoverlåtelse eller när överlåtelsen ingår som ett led i ett jordbruks eller skogsbruks yttre rationalisering.

Utskottsmajoriteten delar inte motionärernas uppfattning om de bekymmer som uppstår vid en fastighetsförsäljning. Med de grunder som används för uträkningen, varvid hänsyn tas till penningvärdeförändringen, till förbättringskostnader o. d., uppkommer inte någon vinst. Fastigheterna blir inte föremål för någon beskattning. Sätter man sig ned och räknar på egna hemmen i allmänhet, finner man att de inte drabbas av någon realisationsvinstbeskattning.

Utskottsmajoriteten anser därför inte erforderligt med speciella undantagsregler när en person säljer en fastighet och skaffar sig bostad på annan ort. Man kan därutöver tillägga att det är

i sådana fall som herr Larsson i Umeå här talade om — försäljning på orter där det skett företagsnedläggningar och liknande och där det uppstår svårigheter att avyttra fastigheterna — som bekymren finns och inte i de fall som motionärerna talat om.

I två motionspar, I: 496 och II: 931 samt I: 797 och II: 905, berörs frågor om realisationsvinst vid försäljning av jordbruks- och skogsfastigheter. Såsom herr Trana framhöll är utskottet enigt om att reglerna bör utformas på sådant sätt att de inte onödigtvis försvårar det allmännas möjligheter att verka för en effektiv och rationell jord- och skogsbrukspolitik. De bestämmelser som nu gäller kan i det här avseendet få en icke önskvärd effekt, vilket herr Trana redovisar genom att anföra det exempel, som återfinns i utskottets utlåtande.

Utskottet anser därför att dessa frågor lämpligen bör omprövas i samband med den översyn departementschefen har aviserat och att de problem som är berörda i motionen skall behandlas med förtur. Jag kan inte riktigt förstå herr Tranas rädsla för att förslaget därigenom skulle så att säga begravas i den stora utredningen. Inom utskottet har vi som sagt varit helt eniga om att detta är problem som måste lösas med förtur och vi förväntar oss alltså att vi skall få rätsida på de problem som har tagits upp i motionerna.

Slutligen återstår ett motionspar, I: 494 och II: 568, vari aktualiseras rätten till uppskov i vissa fall med realisationsvinstbeskattningen. Därmed avses de fall där den skattskyldige under ärendets gång har anskaffat lämplig ersättningsfastighet; herr Josefson i Arrie har redan utvecklat den problematiken. Regeringsrätten har i ett förhandsbesked förklarat att fastighet, som anskaffats innan skattepliktig realisationsvinst uppkommit, inte kan betraktas som ersättningsfastighet. Utskottet delar motionärernas uppfattning att när ett di-

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

rekt samband föreligger mellan avyttringen och förvärvet av ersättningsfastigheten bör uppskov kunna medges, även om fastigheten har anskaffats innan ärendet om realisationsvinsten är klart. Utskottet förutsätter även härvidlag att den aviserade utredningen angående realisationsvinstbeskattningen snarast lägger fram förslag till ändringar av de gällande bestämmelserna.

I reservationen 2 ställs yrkandet, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära ett förslag till vårsessionen. I sak är vi ense om att förhållandet behöver rättas till. Det är bara när det gäller tillvägagångssättet som utskottsmajoriteten har valt att gå en annan väg. Herr Josefson i Arrie frågar, om det inte hade varit bättre att i skrivelse till Kungl. Maj:t begära ett förslag till vårriksdagen. Vi tror inte att den vägen är snabbare, utan menar tvärtom att man med den av utskottsmajoriteten föreslagna metoden fortare kan få fram ett förslag till ändringar på denna punkt. Det är detta som har föranlett utskottsmajoriteten att gå den andra vägen för att åstadkomma den rättelse av reglerna som vi från båda håll har önskat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i dess helhet.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Herr Carlstein säger att utskottet inte kunnat tillstyrka vårt motionsyrkande med hänsyn till att departementschefen har aviserat en översyn av realisationsvinstbeskattningen. Det var det jag redan i mitt första anförande misstänkte att herr Carlstein skulle hänvisa till, men jag gjorde inte som herr Carlstein utan jag läste vidare i utskottets skrivning, och där står det att »översynen kommer att bli mycket genomgripande. Den kan därför beräknas ta lång tid i anspråk.»

Jag vill upppepa att detta styrker mig

i kravet på att man nu skulle vidta de konkreta åtgärder vi har föreslagit i form av en höjning från 10 till 15 procent av denna beskattning. Herr Carlstein borde ha förstått att det skulle vara till nytta för staten att få in de pengarna. Det talas ju annars om att varje krona är så värdefull som staten kan få in i skattemedel, men det tycks bara gälla löntagarnas kronor och inte sådana skatteskolare som verkligen har någonting att ta av.

Jag anser därför att det vore ett klokt beslut, om man i dag höjde beskattningen från 10 till 15 procent och jag vidhåller mitt första yrkande.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Carlstein säger att det inte blir någon beskattning av de människor som skall flytta från en ort och som därför måste sälja sina fastigheter och köpa likadana på en annan ort. Den uppgiften måste vara fullständigt felaktig. Det förekommer dock ganska ofta att de blir beskattade. Jag kan hålla med herr Carlstein när han säger att det inte uppstår någon vinst för dessa människor, men de blir beskattade och det vänder vi oss mot. Har man för expropriering en bestämmelse, enligt vilken uppskov med realisationsvinst kan beviljas, bör samma regel kunna gälla för människor som av olika anledningar måste flytta.

Vidare framhåller herr Carlstein att det inte betalas några höga priser på villor i de orter där företag läggs ner. Men i dag läggs det ner en mängd företag även inom expansiva överhettade områden och människorna måste flytta för att ta anställning på andra orter. Sådant förekommer alltså inte bara i ödebygder utan även i orter där man normalt får ut mycket höga priser på villor. Men det innebär naturligtvis också att man i sådana fall får betala ett högt pris när man skall köpa en annan villa.

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Det är givetvis en bedömningssak vilken väg man anser bäst och snabbast för att nå fram till en lösning. Jag har emellertid svårt att förstå utskottets ståndpunkt. Här har vi att välja mellan att antingen hänskjuta frågan till en utredning som ännu inte är tillsatt eller att i skrivelse till Kungl. Maj:t direkt framföra våra synpunkter. För mig framstår det som klart att den snabbaste vägen är att i skrivelse till Kungl. Maj:t direkt påpeka vad man önskar.

Redan i januari fäste jag finansministerns uppmärksamhet på detta spörsmål genom en enkel fråga. Ärendet var då föremål för behandling i regeringsrätten, och jag fick därför inte tillfälle att ta del av finansministerns uppfattning i frågan. Men ingenting har skett sedan regeringsrätten tog sin ståndpunkt, och det är ytterligare ett skäl för att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t uttalar sin mening, som i sak går ut på att man redan till vårriksdagen vill ha ett förslag om ändring på denna punkt.

Herr TRANA (s):

Herr talman! Av herr Carlsteins svar på mina frågor står det klart att utskottet anser att det avsnitt som våra motioner gäller inte skall behandlas med förtur innan utredningen har lagt fram förslag. Jag kan förstå att bevillningsutskottet liksom alla andra utskott följer de regler som har utkristalliserat sig i riksdagsarbetet och att utskottet därför vill hänskjuta förslagen till den utredning som skall tillsättas. Men jag kan inte underlåta att ge uttryck för en viss förvåning över att utskottet i ett ärende, där utskottet enhälligt i likhet med motionärerna anser att någonting måste göras och att det beslut av statsmakterna som nu gäller motverkar ett annat beslut som är minst lika viktigt, inte vill bifalla ett motionsyrkande om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran

att självklara missförhållanden skall rättas till.

På goda grunder kan vi anta att inte ens utredningen kommer till en annan slutsats. Det är då litet förvånande att man inte kan göra ett avsteg från gamla vaneregler och undvika att i en så viktig fråga försvåra lantbruksnämndernas verksamhet under så lång tid framöver som nu kommer att bli fallet.

Herr CARLSTEIN (s):

Herr talman! Jag har tidigare sagt, herr Larsson i Umeå, att det endast i mycket få undantagsfall inträffar att det vid försäljning av fastigheter blir fråga om någon realisationsvinstbeskattning. Vid vinstberäkningen skall nämligen inköpspriset och de årliga förbättringskostnaderna — om dessa uppgår till minst 3 000 kronor — omräknas efter det allmänna prisläget när avyttringen sker. Omräkningen skall ske enligt en indexserie, grundad på konsumentprisindex och levnadskostnadsindex med 1914 som basår. Förbättringskostnaderna är avdragsgilla de år de uppgår till minst 3 000 kronor. Har den avyttrade fastigheten omfattat byggnad som i huvudsak varit avsedd för bostadsändamål — det är dessa byggnader vi nu diskuterar — får man från försäljningsvinsten dra av ett belopp på 3 000 kronor för varje påbörjat kalenderår som bostaden funnits på fastigheten under innehavandetiden.

Detta gör att det inte på dessa fastigheter uppkommer några vinster att ta fram till beskattning, och därför behövs det inte någon undantagsbestämmelse av det slag som herr Larsson i Umeå talar om. Inte heller i de expansiva områdena blir det några vinster vid försäljningar. Fastighetsägarna röner således en mycket generös behandling i detta avseende.

Till herrarna Trana och Josefson i Arrie vill jag säga, att det primära för motionärerna väl ändå måste vara att de önskemål som framförts i motionerna blir

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

tillgodosedda och att ifrågavarande problem löses. Med det beslut som utskottsmajoriteten föreslagit riksdagen att fatta löser vi problemen.

Vi kan sedan tvista om vilken väg som är den snabbaste, riktigaste, lämpligaste, mest traditionella osv. I detta avseende är vi på båda sidor ute på litet hal is. Vi vet ingenting med bestämdhet om den saken. Det är mycket möjligt att den väg jag förordar är den snabbaste, men det kan också hända att man på den väg som motionärerna föreslår snabbast kan nå resultat. Jag hävdar emellertid att den väg vi förordar är den riktiga.

Fru Ryding återkom och frågade: Varför passar ni nu inte på att höja skatten på aktievinsten? Den föreslagna höjningen från 10 till 15 procent är emellertid ganska godtyckligt vald, och vi brukar inte i det här huset gå till väga på det sättet utan vi försöker få fram fakta i målet innan vi bestämmer oss för hur vi skall handla. När utskottet föreslår en utredning av kapitalvinst- och företagsbeskattningen sker det således mot bakgrunden av vår uppfattning att man bör se över hela problemkomplexet för att få klarhet i hur mycket som kan tas ut på detta område. Det är inte någon speciell omsorg om aktieägare och kapitalägare som gör att vi förordar denna väg, utan vi vill vidtaga ur alla synpunkter väl avvägda åtgärder som inte åstadkommer någon skada.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Carlstein sade att de flesta villaägare inte drabbas av någon skatt då de säljer sina villor därför att de flyttar och sedan köper villa på annat håll. Det är riktigt — jag framhöll det också i mitt första anförande — att detta inte gäller alla. Men en beskattning av en vinst som icke förekommit är ju lika galen även om den bara drabbar ett fåtal. En orättvisa skall väl tas bort oavsett om den drabbar många eller få. Det finns tjänstemän i offentliga

värv som kanske för sin tjänsts skull, t. ex. på grund av befordran, inte kan stanna mer än fem, sex eller sju år på en plats för att sedan flytta till nästa plats. Önskar de en sådan boendeform som egen villa drabbas de av en beskattning av en vinst som aldrig funnits.

Frågan är, herr Carlstein, inte hur många villaägare det gäller, utan i stället om vi skall ta ut skatt på en inkomst som aldrig funnits. Och det kallas inte beskattning — det kallas konfiskation.

Herr JOSEFSON i Arrie (cp):

Herr talman! Redan i mitt första inlägg noterade jag med tillfredsställelse att vi är eniga i sakfrågan. Men för att detta skall lända till det resultat varom vi är ense är det angeläget att man finner den snabbaste vägen för att så snart som möjligt få det hela i funktion. Det är alltså därom vi tvistar. Kanhända denna lilla debatt kan fästa regeringens uppmärksamhet på det angelägna i att frågan blir föremål för övervägande.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Herr Carlstein yttrade i sitt senaste anförande att man här i riksdagen inte brukar gå till väga så som vi har föreslagit i vår motion. Men vi har inte vänt oss emot en utredning. Vi har föreslagit att man i avvaktan på utredningen, som enligt utskottets betänkande kommer att ta lång tid i anspråk, skulle företa en höjning från 10 till 15 procent av skatten på aktievinster.

Det var roligt att höra att avslagsyrkandet inte är betingat av någon speciell omsorg om dem som pengarna har, utan av en önskan om grundlighet. Men det finns andra saker som skett i brådskans tecken och som jag var inne på i mitt första anförande. I de fallen har inte några grundliga undersökningar gjorts och det har ändå gått utmärkt att företa en skattehöjning. Den ändring vi har föreslagit i vår motion kan i avvaktan på utredningsresultatet betraktas som

Realisationsvinstbeskattningen vid försäljning av aktier och fastigheter

interimistisk. Därför borde man, om man menar allvar med talet om att varje krona är värdefull för statsverket i dag, ha gått med på vårt yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 102 och II: 112; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 3 i utskottets betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 107 ja och 85 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 4 i utskottets betänkande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 av herr Tistad m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Josefson i Arrie begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 59 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 5 och 6

Vad utskottet hemställt bifölls.

Införande av en särskild rehabiliteringsförsäkring

§ 9

Föredrogs vart för sig
bankoutskottets memorial nr 55, an-
gående vissa frågor i samband med
övergången till beslutad personalorgani-
sation för enkammarriksdagen; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av motioner an-
gående utbetalningen av förlängt barn-
bidrag och studiebidrag, och

nr 56, i anledning av motioner om
studiesocialt stöd till ungdom i yrkes-
utbildning.

Kammaren biföll vad utskotten i
nämnda memorial och utlåtanden hem-
ställt.

§ 10

**Införande av en särskild rehabiliterings-
försäkring**

Föredrogs andra lagutskottets utlå-
tande nr 57, i anledning av motioner om
införande av en särskild rehabiliterings-
försäkring.

Sedan utskottets hemställan föredra-
gits anförde

Fru MARKLUND (vpk):

Herr talman! Eftersom jag vid fjol-
årets behandling av en motion med lik-
nande yrkanden som de i dag aktuella
hade anledning att beklaga att den inte
sänts ut på remiss, vill jag nu börja
med att notera att årets motionspar,
I: 34 och II: 37, i det avseendet fått
en riktigare behandling. Remissyttran-
den har infordrats, och många av dem
ger ett otvetydigt stöd åt yrkandena i
vår motion. Så hänvisar t. ex. arbets-
marknadsstyrelsen till erfarenheterna
från arbetsvården, som enligt styrelsens
uppfattning talar för att formerna för
ekonomisk ersättning under rehabilite-
ring blir föremål för utredning.

Andra lagutskottet uttalar förståelse

för behovet av att se över det nuva-
rande splittrade ersättningssystemet.
Jag hoppas att den förståelsen också
gäller behovet av en ersättningsform
med rehabiliteringsstimulerande effekt.
Ett sådant system är nödvändigt för
det stora antal människor som inte i
sina anställningsförhållanden, genom
förmögenhet eller hög samhällsställning
har garantier för att inte drabbas av
ekonomiska problem i samband med
sjukdom, olycksfall eller skador som
tvingar dem till omplaceringar eller yr-
kesbyten.

Vi motiverar alltså vårt motionsyr-
kande med att det utöver det system
för grundtrygghet vid sjukdom och ål-
derdom som finns i dag också behövs
en tredje form av grundtrygghet, näm-
ligen vid olika former av rehabilitering
och omskolning. Liksom arbetsmark-
nadsstyrelsen anser vi att ersättningen
bör vara en stimulans för den enskil-
de att genomgå rehabiliteringsåtgärder,
och vi framhåller dessutom i motio-
nen att ersättningen måste få sådan ut-
formning, att den inte bygger in i sy-
stemet de ekonomiska orättvisorna i
form av låga löner som ger låg sjuk-
penning, låg pension och låga utbild-
ningsbidrag.

Vår uppfattning, att det behövs ett
ökat ekonomiskt stöd i samband med
rehabilitering, stöds också av remiss-
yttrandet från Försäkringskassaförbun-
det, som funnit att rehabiliteringsför-
sök hindrats eller försvårats av att den
sjuke inte kunnat bära de direkta kost-
nader som åtgärden medfört. Det be-
hövs ersättning vid alla former av re-
habilitering, såsom t. ex. vid utprov-
ning av tekniska hjälpmedel för handi-
kappade vid vistelse på institutioner
där man t. ex. har gåträning. Framför
allt i Norrland och i glesbygdsområ-
den på andra håll i landet, där det är
fråga om långa resvägar och där en
utprovning av ett tekniskt hjälpmedel
kan ta flera dagar i anspråk, behövs
en rehabiliteringsersättning som kom-

En efter arbetstagarens ålder variabel semestertid

pensation för sådana utgifter som nu i regel inte ersätts av samhället.

Mot den bakgrunden är det med viss glädje man konstaterar att årets utlåtande, som avgetts av andra lagutskottet, skiljer sig från fjolårets utlåtande från allmänna beredningsutskottet på det sättet att andra lagutskottet anser det angeläget med en översyn av ersättningsfrågorna vid rehabilitering. Herr talman! Jag delar givetvis utskottets förhoppning om att behandlingen av denna fråga skall ges förtur.

Vidare yttrades ej.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11

Föredrogs vart efter annat andra lagutskottets utlåtanden:

nr 58, i anledning av motioner om en omsorgslag för handikappade, och

nr 59, i anledning av motioner om ökat stöd åt unga handikappade.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12

En efter arbetstagarens ålder variabel semestertid

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner om en efter arbetstagarens ålder variabel semestertid.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 853 av fru *Florén-Winther* och herr *Strandberg* samt II: 998 av herr *Carlshamre*.

I motionerna, vilka var likalydande, yrkades,

»att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhålla om översyn av semesterlagstiftningen i syfte att söka åstadkomma en variabel semestertid med hänsyn till arbetstagarens ålder».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 853 och II: 998 icke

mätte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Carlshamre* (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 853 och II: 998 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om översyn av semesterlagstiftningen i syfte att åstadkomma en variabel semestertid med hänsyn till arbetstagarens ålder.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **CARLSHAMRE** (m):

Herr talman! Andra lagutskottet har med solid majoritet avstyrkt motionerna om en, som det heter, efter arbetstagarens ålder variabel semestertid. Tanken i motionen är ju, att man lagstiftningsvägen skulle genomföra en rätt för äldre anställda till en något längre semester än den som tillkommer de yngre och starkare. Utskottet har avvisat den tanken, huvudsakligen med motiveringen att detta bör vara en förhandlingsfråga för arbetsmarknadens parter. Grundtryggheten i fråga om semester är garanterad i lag; vad därutöver finns i form av särskilda förmåner skall uppgöras om genom förhandlingar.

Naturligtvis ligger det mycket i detta. Å andra sidan har jag och mina medmotionärer menat, att frågan om den något längre semestern för de gamla och slitna i arbetslivet bör ses till en del som en skyddsfråga, en arbetarskyddsfråga, och därmed lämpligen kunna göras till föremål för lagstiftning, utan att detta innebär att man tummar på de principer som annars brukar tillämpas i sådana här fall.

Vi vet att det i mycket stor utsträckning förekommer varierande semesterförmåner på arbetsmarknaden. Det gör det kanske framför allt i offentlig tjänst. Vi vet också att längre semester än den vanligaste tillkommer förtjänta männi-

En efter arbetstagarens ålder variabel semester tid

skor som en sorts extra ersättning för ett, jag förmodar, värdefullt arbete. Förmånen är ju i regel sammankopplad med lönen. Om man har hög lön, får man också längre semester; har man låg lön, får man kortare semester. Det är det inte mycket att säga om detta. Vi vet att i stor utsträckning motiveras den längre semestern för höglönstagare med att dessa inte åtnjuter ersättning för övertid i jobbet, utan de får så att säga kompensation för övertiden en gång om året genom några extra semesterdagar. Jag har ingen invändning mot detta.

Men jag tycker att även den som inte i sitt arbete har lyckats avancera till de högre lönegraderna och till de mera framträdande positionerna kan ha samma behov, när krafterna börjar avta, av en liten extra möjlighet att vila upp sig. Jag är inte ensam om den uppfattningen. Det föreligger en rad remissyttranden, och där har som så ofta givits uttryck för olika uppfattningar. Flera av de stora organisationerna har inte något att erinra mot att riksdagen låter undersöka denna frågeställning och den största av dem alla på tjänstemannasidan, TCO, har mycket klart tagit ställning för en utredning med sikte på lagstiftning i detta fall.

När jag, trots att jag blivit ensam i utskottet, befinner mig i så gott sällskap, anser jag mig, herr talman, kunna yrka bifall till reservationen.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Folkpartiet har under en följd av år fört fram tanken, att de ökade möjligheterna till fritid skulle kunna tas ut i form av en längre sammanhängande ledighet för den som så önskar. Detta är anledningen till att vi inte har kunnat ansluta oss till en lagstiftning, som skulle gå ut på att en förlängning av ledigheten måste tas ut i form av årlig semester.

När det däremot gäller åsikten att den som är äldre kan ha ett större

behov av ledighet har, såvitt jag förstår, varken utskottsmajoriteten i övrigt eller folkpartiledamöterna någon annan mening än motionärerna.

Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! I motionerna I: 853 och II: 998 tar motionärerna upp önskemålen om att den äldre arbetskraften skall få en i lag reglerad längre semester.

Låt mig bara med några ord erinra om den nuvarande semesterlagen som gällt sedan 1963. Denna lag garanterar helårsanställd arbetskraft fyra veckors årssemester. Lagen är en minimireglering på detta område, och arbetsmarknadsparterna har full frihet att avtala om bättre semesterförmåner än dem som inskrivits i lagen. Som motionärerna framhållit finns också många sådana bättre avtal, speciellt för tjänstemän. De statligt löneplansanställda har semester som i fråga om längden varierar i förhållande till lönegrad och ålder. Jag vill alltså understryka att beträffande de gällande avtalsförmånerna inte bara åldern utan även förtjänsten reglerar antalet semesterdagar.

Motionerna har remitterats till arbetsmarknadens parter, och samtliga remissinstanser så när som på TCO har klart uttalat, att det inte kan anses aktuellt att göra semesterlagen till en arbetarskyddsfråga. Alla är nog medvetna om att arbetsmarknadsparterna för närvarande överlägger om hur man inom arbetslivet skall kunna åstadkomma en utjämning mellan arbetare och tjänstemän. Vad dessa förhandlingar kommer att resultera i vet vi väl ännu inte, men i likhet med LO anser jag, att man, innan en lagstiftning tillgrips, bör se om man inte avtalsvägen lyckas lösa dessa problem.

Utskottet har alltså haft full förståelse för motionärernas syn men vill som sagt avvakta vilka ändringar avtalen kan komma att innebära, innan det vid-

Rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng

tas några åtgärder.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till andra lagutskottets hemställan.

Med detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Carlshamre; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 13

Rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av motioner om rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 62 av herr *Österdahl m. fl.* och II: 76 av herr *Jonsson i Mora m. fl.*

I motionerna, som var likalydande, hade yrkats,

»att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om förslag till sådana ändringar i allmänna försäkringslagen att personer med partiell förtidspension skall kunna intjäna ATP-poäng för inkomst av förvärvsarbete».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 62 och II: 76 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Österdahl*, *Wikström* och *Romanus* (samtliga fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 62 och II: 76 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag

till sådana ändringar i lagen om allmän försäkring att personer med partiell förtidspension skulle kunna tjäna in ATP-poäng för inkomst av förvärvsarbete.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *ROMANUS* (fp):

Herr talman! Skall den som har partiell förtidspension få tillgodoräkna sig pensionspoäng för den inkomst han förtjänar? Det är den frågan som ställes i de motioner som behandlas i andra lagutskottets utlåtande nr 61. Motionärerna och reservanterna från folkpartiet svarar ja på den frågan. Huvudprincipen för ATP-systemet är att intjänad inkomst skall ligga till grund för pensionspoängen, och motionärerna och reservanterna anser att även den som har partiell förtidspension skall ha den rätten. Utskottets majoritet har däremot haft motsatt uppfattning.

När man tar del av handlingarna i detta ärende blir man ganska deprimerad. Denna fråga har stötts och blötts i en rad utredningar, och det har kommit fram lösningar som skulle ha inneburit klara förbättringar för den grupp det här gäller, t. ex. det förslag som lades fram av 1958 års socialförsäkringskommitté med talman *Axel Strand* som ordförande och med flera av kammarens ledamöter som medlemmar. Men ändå har frågan inte kunnat lösas, utan den har bollats över till nya utredningar.

Förslagen har avvisats dels med hänvisning till att det här gäller en liten grupp, dels med invändningar som jag skulle vilja beteckna som byråkratiska krångelargument. Visst är det en liten grupp — hela antalet partiellt förtidspensionerade är i dag 30 000 personer — men det är en grupp som är drabbad på olika sätt och som vi därför borde vara måna om att ge full rättvisa i socialförsäkringssystemet.

Rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng

Huvudlinjen i all handikappvård är ju rehabilitering, alltså att på allt sätt stimulera den handikappade att göra en produktiv insats. I takt med att rehabiliteringen får ökade resurser kommer antalet partiellt förtidspensionerade som arbetar att öka. Och frågan om att få tillgodoräkna sig pensionspoäng är en viktig detalj i strävandena att stimulera till ökade insatser.

Det är ingen tillfällighet att arbetsmarknadsstyrelsen i sitt remissyttrande över det senaste betänkande, som behandlade denna fråga, skriver, att man anser det väsentligt att pensionsbestämmelserna utformas så, att den enskilde finner det meningsfullt att arbeta, och att det finns anledning anta att ett system, enligt vilket förtidspensionärerna kan tillgodoräkna sig pensionspoäng i den utsträckning de överstiger de pensionsgrundande antagandepoängen, skulle få en gynnsam effekt i detta avseende.

Även andra remissinstanser har tillstyrkt en ändring i den riktning som motionärerna föreslagit, t. ex. Landsorganisationen, Tjänstemännens centralorganisation, Försäkringskasseförbundet och De handikappades riksförbund.

De invändningar som jag här har be-tecknat som krångelargument skall jag inte gå in på. De kommer måhända att beröras av utskottets talesman. Men av utskottets utlåtande framgår att det finns lösningar på dessa tekniska problem.

Jag vill i stället avslutningsvis bara notera en invändning, som jag tycker är särskilt betänklig, mot exempelvis det förslag som socialförsäkringskommittén lade fram. Man har sagt att det skulle skapa orättvisa mellan dem som fått förtidspension genom antagandepoäng och dem som fått det utan sådana poäng.

Man spelar med andra ord ut två grupper av förtidspensionärer mot varandra, och en mindre orättvisa mellan dem används som argument för att bi-

behålla en större orättvisa i behandlingen av hela gruppen partiellt förtidspensionerade. Jag kan inte finna att en sådan invändning är hållbar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Fru HÄVIK (s):

Herr talman! Vi har hört herr Romanus ganska så dramatiskt framställa de orättvisor, som drabbar de partiellt förtidspensionerade. Jag vill dock inledningsvis innan jag bemöter en del av herr Romanus' påståenden klara ut hur gällande rätt fungerar.

Rätten till tilläggspension grundas på inkomst av förvärvsarbete, och försäkrad som haft förvärvsinkomst överstigande basbeloppet får tillgodoräkna sig pensionspoäng. Pensionsgrundande inkomst får emellertid inte, såsom herr Romanus mycket riktigt säger, beräknas för det år då den försäkrade uppbär förtidspension från den allmänna försäkringen. Det är detta förhållande motionärerna riktar kritik mot. De framhåller att försäkrade med förtidspension enbart från folkpensioneringen blir speciellt missgynnade och hemställer att gällande regler skall ändras, så att personer som uppbär partiell förtidspension skall kunna tjäna in ATP-poäng.

Förtidspension kan ju inom ATP i vissa fall grundas på antagandepoäng, vilket innebär att pensionen beräknas som om den försäkrade tillförts pensionspoäng fr. o. m. det år pensionen börjar att utgå och t. o. m. det år den försäkrade fyller 65 år. Pensionen skall således ge uttryck för den försäkrades arbetsförmåga som fullt arbetsför. En förvärvsinkomst vid sidan om partiell förtidspension kan därför knappast i någon större utsträckning grunda rätt till bättre pensionsförmåner än vad som redan utgår enligt antagandebereäkningen.

Det förtjänar i detta sammanhang nämnas att av ATP-pensionärer med partiell förtidspension eller sjukbidrag

Rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng

har ca 95 procent av männen och 87 procent av kvinnorna erhållit sådana antagandepoäng. Det bör dessutom påpekas att endast förvärvsinkomster som överstiger basbeloppet, i dag 6 400 kronor, kan bli pensionsgrundande. Efter den 1 juli i år, då nya bestämmelser trädde i kraft, gäller vidare att partiell pension alltid utgår med minst hälften av hel förtidspension mot tidigare en tredjedel av denna. Inkomstens storlek får därför inte uppgå till särskilt många basbelopp utan att rätten till pension omprövas. Skulle vid en omprövning resultatet bli att den partiella förtidspensionen dras in, kommer inkomsterna i fortsättningen att bli pensionsgrundande i vanlig ordning enligt nuvarande regler.

Det kan emellertid, såsom motionärerna också påpekar, inträffa att en ung person blir förtidspensionerad innan vederbörande kommit upp till en inkomst, som kan betraktas som hans eller hennes normala förvärvsinkomst. Härvid kan uppstå ett flertal komplicerade pensionsförhållanden, som är föremål för övervägande inom pensionsförsäkringskommittén och även inom den i sommar tillsatta pensionsålderskommittén. Den sistnämnda kommittén skall särskilt undersöka de speciella problem, som uppstår för de unga pensionärerna på grund av att deras pension inte följer den standardutveckling som deras förvärvsinkomster skulle ha undergått, om vederbörande inte hade drabbats av nedsatt arbetsförmåga.

Av det sagda framgår att de påtalade bestämmelserna berör en mindre del av de partiellt arbetsföra. Jag vill emellertid poängtera att det är alldeles självklart att enbart den omständigheten att de inte är många inte utsluter att bestämmelserna kan ändras. En ändring skulle emellertid medföra att nuvarande tröskeleffekter ersätts av andra och kanske vida besvärligare. Samtidigt kan det uppstå mycket komplicerade följder både vad gäller rätten att utnyttja

de förvärvade pensionspoängen och i fråga om avgifterna till försäkringen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 61.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! I direktiven till pensionsförsäkringskommittén, vars betänkande låg till grund för beslutet om pensionstillskott nyligen, uttalade socialministern bl. a.: »Tanken att den partiellt arbetsföre pensionären skall kunna tjäna in tilläggs pension står i och för sig i god överensstämmelse med tilläggs pensioneringens princip att inkomster av förvärvsarbete skall grunda pensionsrätt.»

Huvudprincipen är alltså klar, att man borde ge dessa partiellt förtidspensionerade möjlighet att få pensionspoäng. Men trots att tre utredningar behandlat frågan har man inte lyckats förverkliga denna princip. Det är inte så konstigt då att det är just de organisationer och organ som särskilt mår om att stimulera de handikappade till produktiva insatser, som kräver en ändring härvidlag.

Fru Hävik uppehöll sig en hel del vid dem som har partiell förtidspension med antagandepoäng och påpekade att de utgör 85—95 procent av dem som har partiell förtidspension inom ATP. Ja, för dem är problemen i sammanhanget minst allvarliga — det är riktigt. Det kan emellertid vara problem även för sådana som har antagandepoäng, om de fått förtidspension vid unga år, innan de kommit upp i den inkomst som de senare kan komma upp i. Men framför allt finns den större gruppen av de partiellt förtidspensionerade i dag bland dem som inte har antagandepoäng. Det är 8 500 som över huvud taget har partiell förtidspension inom ATP, medan 22 000 har partiell förtidspension inom folkpensioneringen. Det är framför allt de senare som problemet gäller.

Rätt för person med partiell förtidspension att tillgodoräkna sig ATP-poäng

Fru Håvik medgav — som jag tycker sympatiskt — att även om det är en liten grupp kan man göra en ändring. Men den ändringen kan eventuellt leda till nya tröskelproblem, sade fru Håvik.

Men är det inte ganska konstigt att till gruppen partiellt förtidspensionerade säga: Eftersom det kan bli en liten orättvisa här mellan delgrupper, om man gör en förbättring för i stort sett hela gruppen, skall vi låta bli att genomföra denna förbättring och behålla en större orättvisa i förhållande till dem som över huvud taget inte är partiellt förtidspensionerade.

Fru Håvik nämnde de tekniska problemen i samband med avgiften. Som jag sade framgår det av utlåtandet att dessa saker går att lösa och att det framförts förslag därom. Dessutom kan man peka på det kanske något större problemet: i dag betalar arbetsgivaren in avgift för dessa personer men de får inga pensionspoäng. Det är också något inkonsekvent i systemet.

Hur skulle då dessa pensionspoäng kunna utnyttjas? Ja, det väsentliga är att de kan utnyttjas vid ålderspension, och det är detta som förslagsställarna har siktat in sig på.

Herr talman! Jag ber att få sluta med att läsa upp vad De handikappades riksförbund sagt i sitt remissyttrande. Man säger att »likställigheten mellan arbetstagarna gör det nödvändigt att pensionsrätt ges även åt de tre grupper av personer med partiell förtidspension som ovan angivits. Det förhållandet, att antalet personer, som beröres av reformen, icke är nämnvärt stort, bör tala för att samhället har råd att lösa deras trygghetsproblem.» Och TCO säger att det är helt obilligt att man inte kan förtjäna pensionspoäng när man har partiell förtidspension.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! När man lyssnar till

herr Romanus låter detta alldeles otroligt enkelt, och ändå talar herr Romanus om att flera kommittéer har försökt att lösa detta problem.

Låt mig först gå in på vad herr Romanus sade om avgifterna. Han talade om att arbetsgivarna betalar avgifter till försäkringen för dessa partiellt pensionerade som är i förvärvslivet. Det är riktigt, men de som har inkomst av annat förvärvsarbete, alltså de som har egna företag, betalar ingen avgift när de har denna partiella pension och förvärvsinkomst. Det var bara en liten komplettering jag ville göra när det gäller avgiften.

Det gäller att stimulera de partiellt arbetsföra och handikappade till arbete. Alldeles självklart är väl den uppfattningen gemensam för oss alla, ty det är fråga om en restarbetsförmåga, som samhället bör ta vara på. Reglerna är inte till för att på något sätt motarbeta de partiellt arbetsföra.

Efter den 1 juli i år får man halv pension mot tidigare en tredjedel vid nedläggning av arbetsförmågan med 50 procent. Det är väldigt få som kommer upp till inkomster över 6 400 kronor, och en inkomst under detta belopp berättigar inte till några ATP-poäng.

Jag nämnde att 95 procent av männen och 87 procent av kvinnorna har antagandepoäng, och vi kan räkna med att det antalet kommer att stiga i och med att systemet byggs ut. Det är ju ännu inte fullt utbyggt.

Problemet är inte enkelt. Vi har försökt att lösa det på alla sätt som vi har kunnat finna.

Herr Romanus talar om motsättningar mellan två grupper och menade att de väl inte var så allvarliga. Jag vet inte om jag kan hålla med herr Romanus. En lösning som bara berör den grupp av pensionärer som inte har antagandepoäng medför en väldigt stor nackdel för människor med låga antagandepoäng. En ordning som berör alla förtidspensionärer skulle skapa orättvi-

Lagstiftningen om arbetarskydd m. m.

sor mellan olika kategorier av dem som uppbar förtidspension med antagande-poängberäkning. För att över huvud taget finna en något så när rättvis lösning hade man i förslaget, vilket antogs av riksdagen, kommit fram till att det borde ges pensionstillskott till de sämst ställda. Frågan kommer att bli mindre aktuell i och med att vi kommit längre med utbyggnaden av pensionstillskotten.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt tidigare yrkande.

Herr ROMANUS (fp):

Herr talman! Frågan är kanske inte alldeles enkel, men den är heller inte svårare än att socialförsäkringskommittén föreslog en lösning som borde ha kunnat genomföras för länge sedan.

Fru HÅVIK (s):

Herr talman! Låt mig få konstatera att denna lagstiftning är så pass komplicerad att det inte går — jag ber om ursäkt för respektlösheten — att på grund av okunnighet på området för-enkla denna fråga på det sätt som herr Romanus har gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Österdahl m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 14

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av motioner om höjning av vissa äldre livräntor.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 15

Lagstiftningen om arbetarskydd m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 63, i anledning av motioner

angående lagstiftningen om arbetarskydd m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Som kammarens ledamöter vet är det inte första gången som jag från denna talarstol tar upp de brännande frågorna om arbetarskyddet och arbetsmiljön. Men det är första gången i dessa sammanhang som jag fått tillfälle att uttrycka min tillfredsställelse över att andra lagutskottet så positivt behandlat våra motioner. Jag anser det vara mycket värdefullt att utskottet i dag hemställer om en skrivelse med anledning av motionerna, något som kan bli ett gott komplement till de avgivna direktiven till den i februari i år tillsatta utredningen.

Som alla förstår — det framgår också av direktiven — kommer utredningen att få arbeta med mycket omfattande problemställningar. Detta i sin tur gör att den är tvingad att ta avsevärd tid till sitt förfogande. Därför vill jag påpeka att det har stor betydelse att arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens resurser också för kommande budgetår fortsätter att förstärkas så att det arbete som dessa institutioner i dag bedriver också kan utvecklas. Här får under inga omständigheter en avmattning ske med hänvisning till att det nu pågår en utredning om hela problemkomplexet arbetarskydd och arbetsmiljö.

Med hänsyn till det omfattande förestående arbetet för utredningen anser jag dessutom att det är av stort värde att man snarast bryter ut de mest brännande problemen och utfärdar tillämpningsföreskrifter i den anda som dels direktiven, dels den i dag förordade skrivelsen anger. Jag vill i detta sammanhang bestämt hävda att lösningen av många problem i detta sammanhang nu ligger mindre på forskningsområdet än på det ekonomiska. Den tankegången

har vi velat ge uttryck åt när vi i motionerna I: 410 och II: 449 har hänvisat till miljöskyddslagen. I motionerna heter det att överfört till arbetslivets område bör företagen vara skyldiga att vidta de åtgärder som krävs för att förebygga olycksfall och ohälsa. I den andan bör det vara möjligt att med förstärkta resurser på yrkesinspektionens område komma till rätta med åtskilligt av det som nu släpar efter innan vi kan räkna med att få en ny och effektivare arbetsmiljölag. Det vill jag gärna understryka i detta sammanhang.

Herr talman! Med risk för att verka tjatig vill jag sluta med att påpeka att så sent som år 1967, när vi i vår motion II: 121 yrkade att åtgärder sådana som de vi nu behandlar skulle vidtas, skrev utskottet att den begärda översynen icke var påkallad. Det är därför glädjande att i dag kunna konstatera den ändrade hållning som utskottet har tagit.

Jag har givetvis i dag inget annat yrkande än bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Kalmar (s):

Herr talman! Av det föreliggande utskottsutlåtandet i anledning av de motioner som nu behandlas framgår att utskottet i allt väsentligt har tillstyrkt yrkandena i motionerna. Utskottet har den uppfattningen att dessa frågor är mycket väsentliga; speciellt gäller det kanske de problem som har tagits upp i samband med silikos- och koloxidförgiftningarna. Vi har den uppfattningen att det borde kunna vidtas speciella åtgärder även under den tid utredningen pågår. Det har också signalerats att detta skall ske, genom arbetsmarknadsstyrelsen, och eftersom vi i stort inte har någon avvikande mening — motionärerna har tydligen inte heller det — ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 16

Ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 64, i anledning av motioner angående ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare.

Andra lagutskottet hade behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, I: 402 av herr *Kaijser* samt II: 596 av fröken *Wetterström m. fl.*

I motionerna, vilka var likalydande, hade hemställts,

»att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte hemställa att frågan om de privatpraktiserande läkarnas ställning inom sjukförsäkringens ersättningssystem underställs riksdagen, innan bestämmelser i ärendet utfärdas».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 402 och II: 596 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrarna *Hübinette* och *Ringaby* (båda m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 402 och II: 596 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att frågan om de privatpraktiserande läkarnas ställning inom sjukförsäkringens ersättningssystem underställdes riksdagen innan bestämmelser i ärendet utfärdades.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Vid den s.k. sjukvårdsreformens antagande under fjolårets riksdag uttalades också önskemål om att de privatpraktiserande läkarna skulle inordnas i detta nya ersättningssystem. Riksförsäkringsverket hade också då utarbetat förslag, som innebar att sjukvårdshuvudmännen bl. a. skulle träffa s. k. läkarvårdsavtal med de privatpraktiserande läkarna. Dessa avtal skulle bl. a. reglera ersättningen för

Ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare

mottagningskostnaderna och en inkomst för läkarna som i varje enskilt fall skulle fastställas genom förhandlingar. I gengäld skulle de enskilda läkarna binda sig för en viss maximerad avgift från sina patienter.

Detta förslag låg på riksdagens bord vid behandlingen av sjukvårdsreformen. Riksdagen beslutade också att Kungl. Maj:t ensam skulle få fastställa de avtal som skulle komma att träffas vid överläggningarna mellan läkarna och sjukvårdshuvudmännen.

I propositionen 125 till 1969 års riksdag uttalade statsrådet Aspling att det föreslagna bemyndigandet även skulle innefatta befogenhet för Kungl. Maj:t att göra anpassningar efter framtida förändringar, exempelvis beträffande inordnandet av de privatpraktiserande läkarna i detta nya system.

Redan vid detta besluts fattande i fjol framförde vi från moderata samlingspartiet krav på att riksdagen skulle beredas tillfälle att yttra sig över det förslag som Kungl. Maj:t kom fram till efter överläggningar med parterna. Vid fattandet av detta beslut utgick riksdagen ifrån att läkarna inom den fria sektorn skulle vara inrangerade i det nya systemet den 1 juli 1970. Det motionskrav som vi framförde i fjol avstyrktes emellertid av andra lagutskottet och avsågs av riksdagen, i huvudsak av två skäl. För det första sade man att ett bifall till vårt krav, att riksdagen skulle få yttra sig över förslaget, skulle försena reformen. För det andra sade man att riksdagen redan vid sjukvårdsreformen hade fått ta del av riks-försäkringsverkets förslag till lösning av detta problem.

Förutsättningen för att Kungl. Maj:t ensam skulle få avgöra denna fråga om de privata läkarnas inordnande i systemet var alltså att riks-försäkringsverkets då föreliggande förslag skulle gälla i sina huvuddrag och att det skulle genomföras den 1 juli 1970. Nu har vi fått veta att riks-försäkringsverkets för-

slag till lösning av problemet mer eller mindre har kritiserats sönder av flera remissinstanser och att förseningen redan är ett faktum, eftersom reformen ännu inte är genomförd.

Från en liten utredningsgrupp, som arbetar med detta ärende, säger man nu att ett förslag kan komma först våren 1971. Det blir ett förslag som riksdagen aldrig tidigare har sett. Reservanterna kräver därför nu att riksdagen skall få ta del av och diskutera en reform av mycket stor innebörd innan Kungl. Maj:t fastställer den. Riksdagens lönedelegeration får ju på riksdagens vägnar ta del av mycket obetydliga löne- och anställningsförändringar för statstjänstemännen. De privatpraktiserande läkarnas inordnande i det nya ersättningssystemet är däremot en mycket stor fråga, som det finns all anledning att förelägga riksdagen innan Kungl. Maj:t fattar beslut i ärendet. Jag vädjar till kammarledamöterna att slå vakt om riksdagens rätt att få se det blivande förslaget innan det slutgiltigt fastställs av Kungl. Maj:t.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservationen.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Yrkandet i motionerna I:402 och II:596 innebär, att frågan om de privatpraktiserande läkarnas ställning inom sjukförsäkringen ersättningssystem skall underställas riksdagen innan Kungl. Maj:t utfärdar de slutgiltiga bestämmelserna i ärendet.

När vi i fjol fattade beslut om sjukvårdsreformen, som på ett radikalt sätt förenklade och speciellt för patienterna förbättrade ersättningssystemet när det gäller den öppna läkarvården i samhällets regi, förutsatte vi att systemet skulle byggas ut till att även omfatta de privatpraktiserande läkarna. I det hänseendet framlades också förslag i ett av riks-försäkringsverket i november 1969 avgivet betänkande. Med anledning av de synpunkter som framfördes

Ersättningen inom sjukförsäkringen till privatpraktiserande läkare

under remissbehandlingen av detta betänkande uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 24 april 1970 åt riks-försäkringsverket och socialstyrelsen att mot bakgrunden av betänkandet och däröver avgivna remissyttranden gemensamt verkställa en utredning av hithörande frågor. De skulle därvid samråda med Landstingsförbundet och Kommunförbundet och naturligtvis med Sveriges läkarförbund.

Utskottet konstaterar till att börja med att vi redan i fjol beslutade att denna lagändring också innefattade befogenhet för Kungl. Maj:t att utfärda erforderliga bestämmelser rörande privatläkarvårdens inordnande i det nya ersättningsystemet. Samtidigt avslog riksdagen en motion liknande den herr Ringaby i dag yrkat bifall till.

Enligt utskottets mening finns det för närvarande ingen anledning att ompröva detta fjolårets beslut. Men om så skulle vara — och det är väl inte omöjligt — att departementet efter dessa förhandlingar och det utredningsarbete som pågår finner att det krävs lagändringar för att man över huvud taget skall få in de privatpraktiserande läkarna i sjukvårdsreformen, så är det helt naturligt att regeringen underställer riksdagen lagändringarna till prövning. Jag tror alltså inte att det finns någon anledning att nu ta tillbaka det beslut vi fattade i fjol. Först vill vi ha fram utredningsresultatet, och är det så att detta visar att lagändringar måste vidtas låter regeringen med all sannolikhet riksdagen yttra sig i ärendet.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan i utlåtandet nr 64.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Herr Göransson sade att det inte finns någon anledning att ompröva det beslut riksdagen fattade i fjol. Jo, det är just det det gör, herr Göransson, eftersom de två huvudgrunderna för beslutet nu har fallit under

bordet. Tidsfaktorn är redan borta. Saken skulle varit genomförd den 1 juli i år, men reformen är ännu inte genomförd. Förseningen kan alltså inte uppkomma — den har redan uppkommit.

Det andra skälet var att det fanns ett förslag att diskutera, så att vi inte behöver diskutera det en gång till, så att säga. Men det förslaget är ju också borta. Det kommer ett alldeles nytt förslag.

Herr Göransson säger att kanske regeringen ändå kommer att förelägga riksdagen det här. Ja, men då tycker jag att det är lika bra att vi binder Kungl. Maj:t vid att göra detta.

Det talas ofta om att slå vakt om riksdagens rättigheter. Jag tycker att här finns ett tillfälle att slå vakt om riksdagens rättigheter att se på en stor och omfattande reform innan Kungl. Maj:t fastställer den.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Herr Ringaby säger att tidsfaktorn är borta, och det är ju alldeles riktigt att det från början var meningen att de privatpraktiserande skulle vara inne i reformen den 1 juli 1970. Men jag tror likväl att tidsfaktorn kan spela en viss roll. Om vi i dag tar ett beslut som innebär att förslaget skall underställas riksdagen oavsett hur det ser ut, kan det enligt mitt sätt att se bli en onödig tidsspillan innan reformen i sin helhet träder i kraft.

Vi är ju överens om, herr Ringaby, att vi på olika sätt skall arbeta för att även de privatpraktiserande blir underställda denna reform, så att en patient kan gå till den läkare som har de specialiteter och annat som krävs för sjukdomens åtgärdande.

Jag tror alltså att det skulle bli en onödig tidsspillan, om vi i dag kräver att riksdagen, vad som än kommer att bli resultatet, skall yttra sig i denna fråga. Naturligtvis bör utredningens resultat och de lagändringar som kan bli

Meddelande ang. plenum fredagen den 13 november — översyn av reglerna för kommuns skyldighet att ersätta strömfallsägare för förlorad fallhöjd vid ytvattentäkt

följden av detta vara avgörande för om riksdagen skall yttra sig eller ej.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Ringaby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 64, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Hübinette och Ringaby.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Ringaby begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 155 ja och 26 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 17

Meddelande ang. plenum fredagen den 13 november

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Kammarens sammanträde fredagen den 13 november blir ett bordläggnings-sammanträde och tar sin början klockan 14.00.

§ 18

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 65, i anledning av motioner angående bostadsbidrag till värnpliktiga; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av motioner om ett förenklat förfarande i vissa vattenmål.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 19

Översyn av reglerna för kommuns skyldighet att ersätta strömfallsägare för förlorad fallhöjd vid ytvattentäkt

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 59, i anledning av motioner om en översyn av reglerna för kommuns skyldighet att ersätta strömfallsägare för förlorad fallhöjd vid ytvattentäkt.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **FRANZÉN** i Motala (s):

Herr talman! Jag skall endast göra en kort kommentar till tredje lagutskottets utlåtande i anledning av den motion som vi har väckt om tilläggsdirektiv till vattenlagsutredningens arbete med en översyn av vattenlagen.

Motionen mynnar ut i krav på att utredningen särskilt skall beakta frågan om kommunernas skyldighet att ersätta ägare av strömfall för den skada som ägarna påstår sig lida av kommunernas uttag av ytvatten till sin vattenförsörjning. Bakgrunden är bl.a. aktuella och konkreta fall som vi åberopar i motionen — det gäller främst de ersätt-

Rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor

ningar som kommunerna kring Vättern får betala för det bortfall av vatten för kraftproduktion som ägarna påstår att de har åsamkats.

Vi anser att bestämmelserna i lagen är föråldrade och snarast bör ses över. Egentligen borde väl kommunernas intressen i dessa sammanhang gynnas i stället för att som nu kraftproducenterna prioriteras — vi anser att det inte kan vara en riktig ordning.

Att den här frågan tas upp till behandling av vattenlagsutredningen är ur flera synpunkter verkligt viktigt. Det framgår emellertid inte entydigt av vattenlagsutredningens direktiv att så skall ske, och det är detta vi har påtalat i vår motion.

Av utskottsutlåtandet kan man dock utläsa att utredningen genom en enkät bland företag, myndigheter och organisationer har fått belägg för att frågan bör överses och lösas på något sätt. Det framgår också av utskottsutlåtandet att utskottet anser att frågan omfattas av utredningens direktiv, varför det inte skulle behövas några särskilda tilläggsdirektiv. Jag skulle gärna ha sett att utskottet mera bestämt hade uttalat sig för motionsyrkandet. Jag förutsätter emellertid att frågan tas upp till behandling, eftersom utredningen enligt sina direktiv bör lägga fram delbetänkanden och förslag till erforderliga ändringar i vattenlagen. Jag hoppas att utredningen så snart som möjligt kan lägga fram förslag som eliminerar de i motionen aktualiserade bristerna i de i många fall orimliga och förlegade lagbestämmelserna.

Långa förhandlingsomgångar och avtal om stora årliga ersättningsbelopp till kraftintressenterna kostar mycket pengar för kommunerna. Dessa avtal gäller för övrigt för all framtid om inte någon ändring i vattenlagstiftningen på detta område kommer till stånd.

Herr talman! Jag har för dagen inget annat yrkande än bifall till utskottets förslag, men därest resultat från vatten-

lagsutredningens arbete på denna punkt skulle dröja alltför länge, finns det anledning att återkomma i frågan.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 20

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 61, i anledning av motioner om obligatorisk varningsanordning på backande lastbil.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 21

Rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 62, i anledning av motion angående rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! Jag vill helt kort anföra några synpunkter med anledning av motionen II:1041, i vilken har tagits upp frågan om rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor.

Avsikten med motionen har varit att främja kvalitetshandeln samt att få till stånd konkurrens på lika villkor. Enligt min uppfattning är kontrollmöjligheterna bristfälliga när det gäller den tillfälliga handeln med livsmedel och blommor. Konsumenterna får inte en ordentlig chans till bytesrätt eller reklamation, eftersom denna handel inte är av kontinuerlig karaktär. Det finns inte heller några möjligheter för konsumenterna att i efterhand ta upp sådana frågor med säljaren.

Rätten att driva tillfällig handel med livsmedel och blommor

För närvarande fordras icke tillstånd för denna tillfälliga handel. Detta är en brist som utan tvivel skapar svårigheter för både handeln och konsumenterna. Samhället har i olika sammanhang och på olika sätt, genom kommunala organ, skapat möjligheter till övervakning av både produktionen och handeln, som efter hand kommit att få stor betydelse för kvalitetsvarorna och inte minst för den allmänna hygienien. Detta har också lett till avsevärt förbättrade förhållanden på hela varumarknadsområdet.

En välbehövlig sanering har således ägt rum i flera avseenden. Hanteringen med gatukök och korvkiosker har också genom kommunal tillsyn i mycket hög grad förbättrats. Det är viktigt att utövandet av tillfällig handel medför samma plikter och skyldigheter som gäller för andra näringsidkare, i fråga om såväl det ekonomiska som det redovisningsmässiga förfarandet. I motsats till utskottet anser jag att dessa risker har ökat under senare år och att det således numera är nödvändigt att påkalla att det sker en prövning av både näringsutövarnas personliga lämplighet och de krav man bör ställa på försäljningen ur hygieniska och kvalitetsmässiga synpunkter.

Avsikten har alltså icke varit att få till stånd konkurrensbegränsande åtgärder, utan motionens syfte är att åstadkomma lika villkor för alla handelns utövare. Enligt min uppfattning kan nu ifrågavarande handel komma att gripa omkring sig alltmer, och det kommer då att bli nödvändigt att man vidtar åtgärder med anledning därav. Det är i avsikt att förbättra förhållandena för konsumenterna och den etablerade handeln som jag har velat anföra dessa synpunkter. Med detta har jag också velat rikta uppmärksamheten på frågan.

I dag skall jag, herr talman, inte ställa något yrkande utan jag har endast velat anföra dessa synpunkter.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det är väl riktigt att motionären, som han säger, inte rönt den förståelse från utskottets sida som han anser att motionen förtjänar. Motivet till motionen är omtanken om konsumenterna, säger herr Björk i Påarp. Men jag tror att omtanken om konsumenterna åtminstone vad beträffar kringföringshandeln med livsmedel kommer att bli tillgodosedd genom föreskrifter i livsmedelsstadgan. Det har ju pågått en utredning, som har framlagt förslag i frågan, där man uppstår krav på tillstånd av hälsovårdsnämnd såväl för utomhushandel som för kringföringshandel med livsmedel. Med hänsyn härtill torde önskemålen om bättre hygieniska förhållanden vid sådan handel komma att tillgodoses inom en inte alltför avlägsen framtid.

När det gäller kringföringshandeln med blommor tror jag att man med fördel kan överlämna åt konsumenterna själva att avgöra kvaliteten på varorna. Då återstår de svårigheter som den här handeln vållar ur konkurrenssynpunkt. Det är väl svårt att bestrida att en inskränkning av handeln skulle verka konkurrenshämmande i viss utsträckning, en uppfattning som näringsfrihetsombudsmannen mycket starkt framhävt och som utskottet givetvis tagit hänsyn till. Jag tror inte att den här frågan är av så stor betydelse och att de mera seriösa näringsutövarna behöver frukta så särskilt mycket av kringföringshandeln. Enligt min mening har den en viss uppgift att fylla — inte minst i storstäderna, t. ex. här i Stockholm. Jag tycker att de där gubbarna som står och säljer blommor är ett pittoreskt inslag i stadsbilden, och med det jäkt som karakteriserar livet här i storstaden, när man söker sig ut till olika ställen, är det ett enkelt och bekvämt sätt att skaffa sig en bukett. Jag tror att herr Björk i Påarp lugnt kan ta upp konkurrensen med den där typen av handel.

Förbud mot nöjesjakt

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till tredje lagutskottets hemställan i dess utlåtande nr 62.

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! Herr Grebäck anförde att konsumenterna lugnt kan se fram emot utvecklingen på detta område. Jag hyser stark tilltro till konsumenternas förmåga att klara de här uppgifterna men tycker att man borde kunna underlätta för dem genom att åstadkomma ett bättre förhållande.

Då vänder jag mig, herr Grebäck, inte mot den handel som utgör ett pittoreskt inslag i gatubilden och den som finns etablerad sedan gammalt, utan mot den handel som uppträder sporadiskt i tillfälligt förhyrda lokaler. Där säljs i regel ett varusortiment som inte ger konsumenterna det bästa för pengarna.

Samtidigt som den här formen av handel finns etablerad, förekommer det att produkter, ofta från andra landsändar, säljs genom en sporadiskt uppträdande affärsverksamhet på ett sätt som gör att det finns anledning betvivla att redovisningsskyldigheten iaktas så som vi i den etablerade handeln önskar. Det är alltså dessa tillfälliga företag, som ibland bedriver handel under mycket lösa former, företag som försvinner för en tid och sedan uppstår i ny skepnad, som jag har velat ta upp en diskussion omkring. Jag tycker fortfarande att det finns fog för de synpunkter som jag har anfört i motionen, och jag vill göra herr ordföranden i tredje lagutskottet uppmärksam på att utskottet kanske vid ett senare tillfälle bör allvarligt fundera på de här synpunkterna.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 22

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 63, i anledning av motioner om deklARATION av tvättmedels fosfathalt, nr 65, i anledning av motion om ändring av bestämmelserna om införsel av djur, och

nr 66, i anledning av motioner om effektivare skydd för fridlysta djur.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23

Förbud mot nöjesjakt

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av motion om förbud mot nöjesjakt.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Trots att det inte finns någon reservation utan ett enhälligt utskottsutlåtande, anser jag att denna motion nr 42 av herrar Sjöholm och Werner är så orimlig att den inte kan gå ljudlöst förbi i denna kammare.

I jakten ingår inte enbart att spåra upp och döda eller fånga villebråd. Jakten omspannar en mycket vidare syn. Den är heller inte någon primitiv sedvänja, som tar sig uttryck i lusten att döda — nöjet att utsläcka liv, som huvudmotionären herr Sjöholm har uttryckt det. Det är faktiskt förvånansvärt att motionären ger ett så dåligt betyg till cirka 260 000 jägare och jaktvårdare i vårt land.

Med jakten följer så mycket annat som starkt intresserar och sysselsätter jägarna. Att t. ex. lära känna de vilda djurens liv och beteende och studera den vackra växtfloran och dess olika arter är också en upplevelse, som är underbar för oss jägare men framför allt för alla naturälskare. Jag hyser den uppfattningen att jägarna är bland de mest naturälskande människor som

Förbud mot nöjesjakt

finns. En jägare har stora förpliktelser och skyldigheter att bedriva en god jaktvård.

Här kommer även naturvården in i bilden. Vi jägare måste känna ansvar och se till att vi får behålla ett både artrikt och livskraftigt villebrådsbestånd i landet. Detta har trängt djupt in i de flesta jägares medvetande. Riksdagen har som bekant också fattat beslut om lagar och förordningar som jägarerna skall följa, och där ingår bl. a. att man inte får utsätta villebrådet för onödigt lidande. Om de lagarna inte efterföljes kan jägaren åtalas. Det förvånar mig mycket att herr Sjöholm inte har uppmärksammat den saken, men det är kanske inte alltid så lätt att hänga med när man spelar över ett så brett register som herr Sjöholm gör i denna kam-mare.

Vidare får villebrådet inte tillväxa hur som helst. Man måste hålla stammarna inom vissa gränser, dels med tanke på risken för degeneration, dels med hänsyn till den skada som villebrådet kan åstadkomma på både gröda och skog. Och den begränsningen kan bäst och billigast åstadkommas genom frivilligt engagemang av intresserade personer, inte av utkommenderade och avlönade legoknektar. Vi har tusentals jägare som frivilligt och utan kostnad för samhället sköter den saken. De lägger ned ett oerhört arbete inte bara under den egentliga jakten utan också i rent jaktvårdande syfte. Man gör det genom kursverksamhet av olika slag, där deltagarna bl. a. studerar jaktlag och jaktvårdsförordningar samt jaktvård i övrigt. Vidare tränas skjutskickligheten upp och jaktprov avlägges. Likaså anordnas tävlingar vid vilka jägarna får mäta sin kunnighet och skicklighet. Jakten ger även möjligheter till omväxling och rekreation som är till stor nytta och även skänker nöje.

Jägarna betalar genom jaktvårdsavgifter utan gnissel betydande belopp till jaktvårdsfonden, som i sin tur används

till jaktvård. Med den jaktordning, som herr Sjöholm föreslår, skulle alla svenska medborgare — även de som ogillar jakten — få bidra till att betala motsvarande belopp många gånger om.

Jag vill fråga motionärerna hur mycket det skulle kosta samhället att ha en statligt anställd jägarkår. Det är häpnadsväckande att någon kunnat komma på en sådan idé. Detta gäller inte enbart därför att åtgärden skulle kosta samhället stora summor. Man skulle även frånta svenska folket en urgammal rätt, nämligen rätten att jaga. Det måste till mycket mod och en stor portion optimism för att tro att man skulle kunna avskaffa en sådan gammal hävd. Min största önskan i denna fråga är att herr Sjöholms motion begravs för evigt.

Herr talman! Jag vill varmt tillstyrka utskottets hemställan om avslag på motionen.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Wikner sade att vår motion inte fick gå ljudlöst förbi, och herr Wikner avlossade inte heller några skott från talarstolen. Vi får vara tacksamma för det.

Herr Wikner sade vidare att det är värdefullt att jägarna får lära känna djurens liv och även vår flora, vad nu den har med detta att göra. Jag har inte klagat på att jägarna trampat ned de vilda blommorna, om det var det som herr Wikner tänkte på.

Beträffande frågan om vad vårt förslag skulle kosta samhället vill jag hänvisa till ett yttrande från Svenska jägareförbundet, även om herr Wikners relationer till detta förbud kanske inte är de bästa. Jägareförbundet uppskattar kostnaden för vårt förslag till 15 miljoner kronor. På ett annat ställe framhålles emellertid att värdet av de 30 000 älgar, som fälls årligen i vårt land, uppgår till 50 miljoner kronor. Kostnaderna skulle alltså kunna täckas från denna summa.

Jag vill vidare påminna om att vi

Förbud mot nöjesjakt

har debatterat denna fråga ganska utförligt en sen kväll under vårsessionen — men herr Wikner kände väl vittningen av lovligt jaktbyte när han hörde ordet »jakt» nämnas och tog sig med ett par snabba språng fram till talarstolen. Jag sade med avsikt »lovligt jaktbyte» därför att vi minns ju hur herr Wikner en gång uppbyggde kammaren med en skildring av hur han jagade renar uppe i Norrland, och därför får man kanske göra den åtskillnaden.

Jag tror inte att man fått klart för sig vad som menas med nöjesjakt. Uttrycket står på flera ställen i såväl remissyttrandena som i utskottsutlåtandet.

Jag skall ta ett par exempel. Det arrangeras ibland jakter på skånska slott och herresäten, dit man bjuder in en massa vänner och sätter fram stolar, varpå man jagar fram halvtama fasaner som är uppfödda på dessa gods. Sedan skjuter man dessa hundra eller ett par hundra sådana. Det är vad jag kallar nöjesjakt. Det kan inte ha något som helst annat syfte än att man tycker att det är roligt att skjuta ihjäl dessa fåglar.

Vi har kungajakterna, till vilka man bjuder in ädlingar från Spanien och England eller andra kulturländer, varvid man skjuter eller skadeskjuter rätt mycket djur. Det kallar jag också nöjesjakt. Det står någonstans att man jagar för att få ett matnyttigt jaktbyte, men herr Wikner menar väl inte att ädlingarna för hem djuren till Spanien så att de skall ha något att äta när de kommer fram. Jag tror inte att så är fallet, utan det är nog ganska verklighetsfrämmande för dem.

I Svenska jägareförbundets yttrande återfinns för resten två helt motsägande slutsatser. Det står först att man numera jagar enbart av rekreationsskäl och alltså inte för att skaffa byte. På ett annat ställe några sidor senare står precis tvärtom; jakten är en strävan

att tillägna sig matnyttigt byte. Jag tycker att man skulle kunna bestämma sig för vilket det nu är. Det kan inte gärna vara bägge delarna.

Sedan sägs det att jägarna ägnar sig åt viltvård. Det tror jag nog att de gör. Men skulle inte de som är djurvänliga kunna ägna omsorg åt djuren utan baktanken att sedan skjuta ihjäl dem som man har fött upp. Det blir ju konsekvensen. De som verkligen ömmar för djuren tycker illa om att se dessa svälta under vintrarna. Man skulle väl kunna utfodra djuren utan syftet att de skall växa upp och leva kvar för att man sedan skall kunna döda dem.

Det talas om rekreation. Herr Wikner kan väl gå ut i skogen och njuta av blommor och djur utan att ta geväret med sig. Skulle det bli sämre av det på något sätt? Jag vet inte om det innebär något slags moralisk trygghet för herr Wikner att ha ett gevär med sig, men annars skulle det väl gå lika bra att njuta av djur och blommor och allt annat som finns i naturen utan att ha ett muskedunder med sig som sprider skräck och förintelse i djurvärlden. Kan herr Wikner förklara varför det skall vara nödvändigt att ha ett förintelsevapen med sig ute i naturen?

Det talas om alla omdömesgilla jägare. Ja, det finns mängder av sådana, men det finns också ganska många som inte är omdömesgilla. Varje år skjuts det ju ihjäl både bärplockare och svampplockare och jaktkamrater, och jag undrar om herr Wikner kan tala om för mig var på älgen den har siktat som skjuter en jaktkamrat. En omdömesgill jägare siktar naturligtvis på det ställe på älgen där han skall skjuta för att älgen skall dö så snabbt som möjligt. Om han då träffar en jaktkamrat, så undrar jag var han har siktat.

Men det fundamentala är väl ändå att en djurvän naturligtvis inte går ut i skogen och skjuter ihjäl djur om han inte är tvingad till det; eljest går det inte ihop. Det brukar heta att den man

Förbud mot nöjesjakt

älskar agar man, och det är också helt fel. Men att man skulle skjuta ihjäl den man älskar och tycker om är väl ännu värre. Kontentan av herr Wikners resonemang blir emellertid att djurvänner och jaktvänner är detsamma och djurvänner tycker om djur och sedan går de alltså ut och dödar dem — utan att vara på något sätt tvingade. Det finns naturligtvis markägare som helt enkelt för att trygga sin utkomst måste skydda grödan och därför skjuter djur. Detta är emellertid en helt annan sak — vad jag talar om är nöjesjakten.

Jag tror att vi djurvänner och ni jaktvänner ideologiskt är på så stort avstånd från varandra — säkerligen flera skotthåll — att vi aldrig kan samsas härvidlag. Vi ser saken på helt olika sätt. Jag tror också att människor om 25 eller 50 år med ett medlidsamt småleende kommer att erinra sig att det var en tid då det i Sveriges riksdag fanns s. k. djurvänner, som slogs för rätten att sprida död, skräck och förintelse i djurvärlden. Den tiden kommer.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Jag begärde ordet i egenskap av markägare och jägare. Jag vill avlämna en liten stilla protest mot motionärernas sätt att framställa en stor grupp markägare och en stor grupp människor, som också ägnar sig åt jakt, såsom ett slags mer eller mindre blodtörstiga varelser de där strövar omkring i markerna med ett enda syfte — att döda så mycket vilt de över huvud taget kan komma över.

Jag vill gärna tro det bästa om motionärerna. Jag utgår från att de har ett ärligt syfte med motionen och vill åstadkomma en bra jakt. Så långt hoppas jag att vi kan vara ense. Men jag kan inte gå med på motionärernas generaliserande syn på detta problem. Visst finns det olämpliga jägare, herr Sjöholm. Det är alldeles uppenbart. Men det finns också olämpliga advokater.

Fördenskull kräver man dock inte att hela advokat kåren skall förstatligas, liksom herr Sjöholm kräver att jägarerna skall förstatligas bara för att en och annan av dem är olämplig. Det finns olämpliga människor inom alla yrken och alla branscher.

Motionärerna har emellertid glömt bort den insats som markägare och jägare gör i viltvårdande syfte. Jägaren är nämligen mer viltvårdare och jaktvårdare än han är jägare, och jag anser att motionärerna skall hålla detta i minnet.

Motionärerna säger inte ett ord om den viltvård som vi anser oss utöva. Hur många foderhäckar för rådjur och älgar sätter inte jägarerna upp här i landet, herr Sjöholm. Hur mycket arbete är inte förenat med att i dessa foderhäckar lägga hö och saltstenar, som djuren på vintern skall få slicka på. Jag utför sådant arbete i stor omfattning. Hur många mil vägar och löpstigar plogar vi inte i skogarna för att harar och rådjur skall kunna hålla undan för hungriga rävar på vintern. Det talar motionärerna ingenting om. Det är ett tungt och svårt arbete. Hur många riskor bygger vi inte, som vi förser med slösad för att mata fasaner och hålla dem vid liv under våra vinterförhållanden. Hur många gånger bär vi inte utmärglade rådjur under fimbulvintrar hem till stallet för att försöka få dem att äta sin egen träck för att hålla bakteriekulturen i magen vid liv. Det är nämligen enda sättet att rädda ett rådjur. Jag har gjort det många gånger.

Vi arbetar alltså också med viltvård, herrar Sjöholm och Werner. Vi försöker även hålla efter räv och mink. Det är ingen särskilt rolig jakt, men man måste utföra den för att skydda det andra vilda. Från minkfarmarna kommer det ut massor av minkar som sprider död och fasa bland änder och svanar, vilka nu förekommer ganska rikligt i Mellansverige.

Man säger inte heller ett enda ord om

Förbud mot nöjesjakt

vilket arbete jägarnas eget förbund, Svenska jägareförbundet, lägger ned för att ytterligare öka jägarnas ansvarskänsla och för att få jaktvårdsområden där man skall försöka reglera älgjakten och åstadkomma en bättre ordning på den. Därvidlag är inte vännen Wikner med. Han vill inte ha ordning på älgjakten, han vill ha total frihet att döda hur mycket som helst på hur små marker som helst. Vi ansvarskännande jägare inom Jägareförbundet, herr Sjöholm, är angelägna om att det inte får vara på det sättet. Det måste bli en bättre ordning, trots att det inte är särskilt illa ställt med jakten i vårt land.

Så har vi förslaget om jaktvårdspoliser. Men, herr Sjöholm, hur många skulle det krävas? Säkerligen 50 000 statligt avlönade jaktvårdspoliser. Vad kostar det? Hundra miljoner kronor. Det är en mätare på vad vanliga markägare frivilligt lägger ned på jaktvård och viltvård alldeles gratis. Tror herr Sjöholm att den privata markägaren, om man skulle införa sådana här statliga jaktvårdspoliser, skulle ägna så mycket arbete åt viltvård och jaktvård, skulle arbeta och slita under hela vintern för att bevara livet på det vilda bara för att sedan få se statliga poliser komma och gallra ut det som skulle skjutas? Det bleve slut med den frivilliga jaktvården, herr Sjöholm. Er motion är direkt farlig för det vilda.

Jag tror att ni motionärer har ett gott syfte, men försök då att balansera debatten! Det är ingen lösning som herrar Sjöholm och Werner erbjuder. Herr Werner brukar vara ute i angelägna ärenden, men herr Sjöholm är den här gången ute på verkligt olovlig jakt.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Jag tackar herr Ringaby för hans förtroende-uttalande, men han vinner mig ändå inte för sina idéer i det här fallet. Jag tycker att det är märkvärdigt att ingen remissinstans och ingen ledamot av utskottet har funnit

den minsta skugga över någon del av jakten, sådan den nu bedrives. Vi vänder oss ju inte mot jakten såsom sådan utan mot den del av den som kan betecknas som nöjesjakt och som herr Sjöholm har exemplifierat.

En gnutta kritik skyntar dock i utskottsutlåtandet, där man talar om den år 1967 tillsatta jaktmarksutredningen och säger att det är »ett sedan länge föreliggande önskemål om kompetenskrav för jägare». Detta visar att allt ändå inte är så väl beställt.

Nöjesjakt är ett populärt uttryck som naturligtvis kan missförstås. Herr Sjöholm har exemplifierat med klappjakten. Man skulle också kunna ta som exempel de alltmer urbaniserade arrendejägare som trots ofta tvivelaktiga kunskaper bedriver jakt. Av dem kan man väl heller inte vänta sig så mycket viltvård. Jag tror säkert att herr Ringaby bedriver viltvård på bästa sätt på sitt gods, men alla är inte godsägare, och jag undrar om alla de som bor i stan och som arrenderar jaktmarker lägger ut saltstycken, sätter upp havreskyllar osv.

I tidningarna har det talats om att vi i syfte att locka turister skulle slå oss på den i Centralafrika så populära jakt-safarin, då man för några dollar kan få rätt att jaga storvilt, och anordna sådan i Norrland. Det vore väl ett företag värt att stoppa.

Jag tycker inte att vi är ute helt i det blå, eftersom jaktmarksutredningen själv utreder kompetensfrågorna för jägare.

Det är ganska märkligt att ingen av talarna har hänvisat till Sveriges djurskyddsföreningars riksförbunds yttrande. Det är klokt att undvika. Läser man det yttrandet får man del av en väldigt svag skrivning. Även rent formellt är den bristfull, och det dunkelt sagda är som bekant ofta det dunkelt tänkta. Vi hade kunnat vänta att man från det hållet litet mer seriöst hade tagit upp dessa frågor och lagt ned någon möda på att försöka ta reda på huruvida allt

Förbud mot nöjesjakt

var väl beställt. Styrelsen borde inbjudas till första bästa klappjakt på något storgods så att den kunde få litet fler synpunkter på frågan.

Herr Sjöholm nämnde klappjakten. Jag tror ingen i denna kammare vill försvara den.

Jag lät mig informeras av en storjordbrukare på Söderslätt i Skåne vilken är aktiv jägare och som sade, att han varit med om en enda klappjakt i sitt liv och inte kommer att vara med om fler. De herrarna som satt i buskaget — väl emballerade — och sköt, fördärvade mycket vilt. Det skadeskjutna viltet kunde man inte springa fram och ta, för då riskerade man att själv bli skjuten, och det var man inte så angelägen om. Därför fick markägarens personal under den efterföljande middagen plocka rätt på djur som fått vingar och ben avskjutna.

Sådan jakt borde vara »en kultur-samhällets uppgift att mönstra ut», som vi uttrycker det i motionen.

Vad jag personligen är ute efter är skjutskicklighet, som bör kunna ådagaläggas innan man börjar med den viktiga hanteringen. Att handskas med liv och död är någonting så seriöst, att det borde ställas kompetenskrav på markägare, lantbrukare och vem som helst annan som skall syssla med detta — med samma självklarhet som man kräver körkort av dem som skall köra bil.

Herr talman, jag har inget yrkande; det torde väl inte löna sig detta år.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Bara några ord till herr Ringaby. Jag har inte sagt att man är ute i det *enda* syftet att döda. Men herr Ringaby kan väl inte bestrida att går en jägare ut för att jaga är det väl ändå i syfte att döda djur. Han kan ju samtidigt tycka att det är betagande vackert och njuta av omgivningen, men syftet är ändå att döda djur.

Herr Ringaby drog in advokater i det här av någon anledning som jag inte

riktigt förstod. Det var ju otur för herr Ringaby att jag har haft en motion om att förstatliga åtminstone försvarsadvokaterna, så där sköt herr Ringaby miss.

Jag har dock aldrig hört talas om advokater för nöjes skull. Hur de skulle fungera vet jag inte. De skulle kanske uppträda som försvarare utan att vara budade till det, och sådant förekommer inte såvitt jag vet.

Jag tyckte att jämförelsen haltade väl kraftigt.

Herr Ringaby ordade så värtaligt om viltvården. Vi tillade — jag tillade i varje fall — att man skulle kunna vårda sig om viltet utan att ha baktanken att man sedan skall skjuta det. Skulle inte herr Ringaby kunna ställa undan sitt vapen och ändå bära hem skadade rådjur och vårda dem och sätta ut mat till fåglar och andra djur? Många människor gör det utan tanke på att man sedan skall kunna skjuta djuren.

Det var bara det vi sade. Jag tror, herr talman, att tiden arbetar för oss och vår mera kulturellt humana linje. Jag tror att den så småningom skall segra. Många tidningar är redan helt inne på vår linje. Jag skulle kunna namnge några stycken. Detta visar vart opinionen är på väg. Det kommer en gång, herr Ringaby, att bli så som vi önskar. Men även goda idéer behöver tid för att vinna rotfäste.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Motionärerna talade över huvud taget som om det skulle vara fritt fram på jaktens område, som om jakten skulle vara helt oreglerad. I verkligheten är det så att viltet är skyddat under största delen av året. Älg får man bara jaga under fyra dagar om året osv. All jakt är reglerad i jaktlagen. Det finns mycket stränga bestämmelser om hur och när man får bedriva jakt. Det finns mycket små möjligheter till sådan rovjakt som ni talar om.

Det hjälper väl inte om man förstat-

Förbud mot nöjesjakt

ligar advokat kåren, herr Sjöholm. Man skall inte tro att allt skulle bli bra bara fördens skull. Man skall inte tro att en statlig tjänsteman aldrig kan begå ett fel. Självfallet kan han begå fel lika väl som en privat tjänsteman.

Jag tror inte att statliga jaktpoliserna kommer att bli bättre än genomsnittet av dem som nu jagar.

Sedan frågade herr Sjöholm varför man skulle föda upp det vilda för att sedan döda det. Men det får vi ju göra i alla sammanhang. Hur skulle det se ut om vi aldrig slaktade en gris eller en ko utan bara födde upp djuren? Man måste i viss utsträckning gallra ut det man föder upp. Vi föder i stor utsträckning upp det vilda. Men som jägare måste vi för att balansen skall hållas — balansen reglerar sig numera inte på samma sätt som tidigare — se till att det av hänsyn till det vilda blir en viss avskjutning.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var inte jag som drog in advokaterna i diskussionen, herr Ringaby. Jag försvarade inte heller advokatskrået. Jag sade bara att detta var ett ovanligt misslyckat exempel, eftersom jag faktiskt har motionerat om »förstatligande» av försvarsadvokaterna, något som jag tror skulle medföra vissa fördelar. Men den frågan berör ju inte jakten, eftersom advokater inte är lovligt byte.

Visst slaktar man grisar. Men de människor som föder upp grisar gör det i förvärvssyfte, och det är vällovligt. Det står i Svenska jägareförbundets yttrande, att jakten inte sker i syfte att skaffa jaktbyte utan för nöjes skull. Människor som startar grisfabriker gör det inte för nöjes skull. Det är den stora skillnaden, och den har herr Ringaby inte fattat. Herr Werner och jag har siktat in oss just på nöjesjakten, vilken man ägnar sig åt på grund av »lusten att döda» som jag tidigare sade — det är ett helt adekvat uttryck. Ingen dri-

ver människor ut för att skjuta rådjur, harar eller annat villebråd, utan den jakten sker för nöjes skull. Man kan naturligtvis också jaga för att skydda sin egendom, och den jakten bör, som jag redan sagt, undantas.

De jämförelser som herr Ringaby gjorde var alltså helt misslyckade.

Herr RINGABY (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjöholm visar sin okunnighet om jakt då han säger att jakten bara sker för nöjes skull. All jakt är sannerligen inget nöje. Ofta är det något man måste göra för viltvårdens skull.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Många av oss här i kammaren kommer väl ännu ihåg en i förtid bortgången kollega, Arthur Sköldin. Han sade en gång: »Att tala jakt med storstadsbor är fullkomligt lönlöst; de begriper sig inte på annan jakt än den som utövas på Birger Jarlsgatan, och den lyder under hälsovårdsnämnden.» Jag tror att vad herr Sjöholm och herr Werner här har sagt bekräftar Arthur Sköldins uttalande.

Det är inte stor idé att här upprepa vad som sades i våras när denna fråga var uppe till debatt. Redan då kom väl det mesta fram. Men att detta är en ganska speciell fråga måste vi nog erkänna. Det visas bl. a. därav att jag helt och hållet kan instämma i vad herr Wikner sade i sitt inledningsanförande.

Uppgifter om kostnaderna per nedlagt djur har vi från den stora grisjakten på Linderödsåsen — detta påpekade jag redan i våras. Vi vet precis vad varje nedlagd sugga vid det tillfället kostade, och det var inte småpotatis det. Därav kan vi se ungefär vad en statlig jägare kommer att kosta. Och hur skall vi hindra att denne statlige jägare tycker att det är ett trevligt arbete han håller på med, att han finner nöje i jakten? Säger han någonting sådant, skall han avskedas! Han skall alltså gå omkring och se sur ut hela tiden; då kanske han

Förbud mot nöjesjakt

kan få behålla sitt arbete. Jag tycker det är ett betänkligt resonemang.

Om motionärerna hade nöjt sig med att kräva utbildning av jägare, skulle jag ögonblickligen ha varit med på noterna, ty där brister det. Krav på en jägarexamen kommer utan tvekan att genomföras ganska snart. Då slipper vi de nackdelar som nu finns. Jag kan instämna i vad herr Ringaby sade om att jakten sannerligen inte alltid är något nöje; den är något som är nödvändigt. Jag undrar hur det skulle ha sett ut i vår fauna i dag, sedan människan en gång rubbat jämvikten i naturen, om vi inte tillgripit några medel för att återställa den eller i varje fall hålla vissa arter inom något så när rimliga gränser. Där kommer jägaren in.

Jag kan också erkänna att där ligger ett litet fel i t. ex. beskattningen av vårt kajbestånd, som har fått ta överhanden helt och hållet. Jägarna har hållit efter rovfågeln alltför mycket, inte av jaktintresse utan till förmån för mors bästa värphöna. Man har hållit efter rovfågeln för mycket med den påföljd att antalet snöskator, kajor och andra fåglar har ökat alldeles orimligt. Då måste vi skjuta dem också, vi får ta med dem i vår beskattningsplikt. Men det är någonting som tyvärr inte sker. Det är ett fel i vår utbildning att vi inriktar oss för mycket på köttjakt. Beträffande detta kan vi jägare rikta kritik mot oss själva.

Jägarna är djurens bästa vänner. De små markägarna är precis lika värdefulla som de som har större markområden. Det gäller att känna sitt revir och veta vad som är lämpligast för viltet. Därvidlag är arrendatorerna från staden sannerligen inte så dumma. Kommer de väl bort från allt otyg som storstäderna bjuder, lär de sig en hel del också, och vi skall inte ta ifrån dem dessa möjligheter.

Herr talman! Jag skulle kunna upprepa allt vad som sades i våras men enligt Arthur Sköldins motivering tjänar det ingenting till. Jag nöjer mig därför

med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr WERNER (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill verkligen tacka herr Sköldin för hans utmärkta yttrande. Det styrker ju vår tes. Är det nu så att stadsborna bara begriper sig på den jakt som bedrivs på Birger Jarlsgatan, är de väldigt farliga att släppa ut på t. ex. herr Wachtmeisters ägor i Blekinge. Herr Wachtmeister bör nog akta sig för det.

Men herr Wachtmeister gjorde en saltomortal till slut och sade att stadsborna inte är så dumma jägare i alla fall. Hur skall herr Wachtmeister egentligen ha det?

Vi menar nog att vid en på yrkesmässigt sätt bedriven jakt — inte en jakt bedriven av »legoknektar», statliga jägare och dylika utan rätt och slätt kvalificerat folk — kommer viltvården och den nödvändiga utskjutningen också in i bilden, inte bara nöjesmomentet. Detta är mycket viktigt att slå fast.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi skall kanske sluta det här meningsutbytet innan vi svävar ut alltför långt.

När vi motionärer talar om nöjesjakt associerar vi inte på något sätt till Birger Jarlsgatan, utan det är helt herr Wachtmeisters egen fantasi som leder honom dit.

Om herr Wachtmeister hade lyssnat till mig, tror jag att han måste medge att det finns avarter av jakt som är mycket otrevliga, bl. a. den jakt som förekommer på godsen då man sitter stilla och skjuter flera hundra fasaner som andra människor föser fram. Detta medger herr Wachtmeister i andra sammanhang men icke från denna talarstol. Det lilla medgivandet hade vi kanske kunnat få; det hade väl tröstat oss något.

Herr Wachtmeister säger vidare att jägarna är djurens bästa vänner. Det tyc-

Förbud mot nöjesjakt

ker inte herr Werner, inte heller jag, och jag tror inte att djuren tycker det, de djur som ligger och vrider sig i dödsplågor. Ringduvor skjuts också under fortplantningstiden. Man skjuter föräldrarna, och ungarna ligger och dör av svält. Jag undrar om de skulle instämma i herr Wachtmeisters yttrande om att jägarna är djurens bästa vänner.

Herr WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Werner frågade mig hur jag egentligen ville ha det och vad jag menade med att tala om stadsborna som var så dåliga att ha ute på landet. Det är mycket enkelt: de stadsbor som arrenderar jakt på landet och och på det viset kommer från den speciella jakt som utövas i staden är bra, och dem har jag aldrig opponerat mig mot. Jag avsåg de andra, som inte har en aning om jakt. Jag vet inte vad ni bedriver för slags jakt, men i varje fall bedriver ni inte den jakt som jag har talat om. Att försöka diskutera jaktliga frågor med er är ganska meningslöst, menar jag.

Herr Sjöholm sade att jag i andra sammanhang hade uttalat mig mot godsens fasanjakter. Det har jag aldrig gjort och har heller ingen anledning att göra det — jag är inte road av den sortens jakt och har inte sådan själv. Men om vi icke hade haft godsens viltuppfödning, hade det heller inte funnits mycket vilt runt godsens. Godsen har varit en kärna i den svenska viltvården, vilket visas ännu i dag inte minst av att det i annonserna om jaktarrendet ofta anges närhet till gods såsom ytterligare ett plus, för att arrendet skall bli dyrt.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag tycker det är farligt att föra debatten som den har förts här, så att jakten framstår som någonting löjligt. Det skadar faktiskt jakten.

Jag skall besvara några frågor som har ställts här.

Till herr Sjöholm vill jag säga att jag aldrig någonsin har deltagit i någon renjakt — det uttalandet får stå för herr Sjöholms räkning.

Vad beträffar blommorna vill jag påpeka att jakten mest försiggår sedan blomningstiden är över. Det är på hösten som den egentliga jakten förekommer.

För dem som frivilligt går ut och jagar ger väl jakten ingen inkomst, utan de förlorar på jakten, men de hyser ett stort intresse, såsom här har nämnts, både för jakt och för jaktvård.

Här nämndes kungajakt och klappjakt. Jag är absolut emot klappjakten, och den bedrivs väl bara av jägare i det förbund som — om jag inte minns fel — herr Ringaby tillhör. Jag vill ha lika god ordning på jakten som herr Ringaby vill. Kom inte och säg någonting annat!

Sedan vill jag säga att jag inte tror att en avlönad jägare skulle kunna skjuta bättre. Jag tror att skjutskickligheten är individuell men att man kan träna upp den, och det gör också jägarna.

Herr Sjöholm vidhåller sin ståndpunkt. Han tycks leva kvar i en svunnen tid med primitiv jakt och jaktvård. På den tiden trodde man på tomtar och troll. Vi som är jägare får trösta oss med att man i dag inte heller tror på jultonten.

Herr GREBACK (cp):

Herr talman! En sådan här jägardebatt tycks höra till de stående numren i underhållningen här i kammaren. Den återkommer med jämna mellanrum. Jag tycker att detta är märkligt. Motionärerna har ju inte fått det ringaste stöd av remissinstanserna, och det finns ingen i utskottet som har visat någon förståelse för motionärernas förslag. Herr Wikner uttalade visserligen en förhoppning om att den Sjöholmska motionen skulle begravas för evigt — och jag tror att vi i utskottet inte skulle ha någonting emot detta i och för sig — men jag förstår

Förbud mot nöjesjakt

av herr Sjöholms yttrande att han räknar med att hans önskemål skall bli tillgodosedda om 50 år, och mot den bakgrunden förmodar jag att motionen återkommer tid efter annan.

I tredje lagutskottet har vi vid behandlingen av motionen frågat oss, om det finns möjligheter att förändra gällande lagstiftningen för att göra jakten mera djurskyddsvänlig. Bland remissinstansernas uttalande skall jag bara stanna vid vad Sveriges djurskyddsföreningars riksförbund anför. Förbundet framhåller att det givetvis fördömer varje form av jakt som inte följer givna lagar och bestämmelser. Riksförbundet påpekar att motionärerna, som accepterar »yrkesmässig skjutning av vilda djur» men avvisar vad man kallar nöjesjakt, inte närmare definierar vad som avses med nöjesjakt. Riksförbundet säger sig inom kort ämna inkomma med förslag om vissa förändringar i nu gällande jaktlagstiftning. I stort sett anser förbundet att nu gällande lagstiftning fungerar tillfredsställande genom berörda myndigheters vällovliga strävanden till en god jaktvård. För en betydelsefull insats på det informativa området och — märk! — i fältarbetet önskar förbundet framhålla Svenska jägareförbundets arbete.

Det tycker vi i tredje lagutskottet är en mycket sansad och nykter syn på dessa frågor. Där anvisas en väg att undan för undan få en bättre ordning på jaktens område. Inte tror vi i utskottet att sista ordet är sagt i lagstiftningsarbetet på den här punkten. Det finns säkert mycket att göra. Men den Werner-Sjöholmska jägarkåren med uppgift att döda tror vi inte på. Den är inte någon lösning på dessa problem. Men det är klart, som herr Werner sade, att man kan skärpa kraven i fråga om skjutskicklighet. Det är en framkomlig väg, som man har slagit in på, bl. a. på rekommendation från Svenska jägareförbundet, och den skall man givetvis fortsätta på.

Motionärerna anser att det är ovärdigt att i ett kultursamhälle bedriva nöjesjakt. Kultur kan man alltid diskutera. Det finns någonting som heter jaktkultur, och jag tror att det är just vad vi bör sträva efter. Motionärerna erkänner själva att det är ofrånkomligt att med vissa mellanrum reducera djurstammen, och det skall naturligtvis ske på ett så hyggligt sätt som möjligt. Men då skall man försöka, tycker jag, att rekommendera praktiskt framkomliga vägar. Motionärernas förslag anser jag vara helt orealistiska. Och jag förstår inte hur en jurist och liberal politiker vill rekommendera att gå fram den vägen. Det måste väl finnas en opinion i så fall. Ni har inte den ringaste opinion med er, även om några journalister i olika tidningar har visat förståelse. Remissinstanserna har inte gjort det, inte ens Djurskyddsföreningarnas riksförbund. Ni kräver nu att tredje lagutskottet skall framlägga ett förslag om inrättande av en jägarkår. Men skall man lagstifta, måste man väl förutsätta att opinionen över huvud taget är mogen för detta. Nu har ju herr Sjöholm i viss mån garderat sig genom att säga att han själv inte tror att det inom den närmaste tiden är möjligt att få opinionen med sig. Han behöver 50 år på sig. Jag tror att man får gå fram på andra vägar för att få en ordnad jakt till stånd så småningom på hyggliga villkor.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Herr Grebäck ondgjorde sig över att vi varje session diskuterade jakten. Men det var inte motionärerna som öppnade debatten, herr Grebäck, utan det var jaktvännerna som var på krigsstigen.

Herr Grebäck påstod att vi inte hade någon opinion bakom oss. Jag och herr Werner tillhör glädjande nog inte den grupp politiker som sticker upp ett finger i vädret för att känna vart vin-

Rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst

den blåser. Det finns tillräckligt många sådana politiker, herr Grebäck. Tycker vi att vi har rätt, är det klart att vi väcker en motion i ämnet. Sedan får vi se resultatet. Varken herr Werner eller jag deppar över att vi har mött motstånd. Det visste vi ju att vi skulle möta. Goda idéer tar lång tid att växa fram och mogna, herr Grebäck. Det vet vi.

Slutligen vill jag, herr talman, säga att det väl ändå var en fantastiskt äventyrlig idé som herr Wachtmeister här framförde, nämligen att det bara var de som idkat nöjesjakt som skulle vara betrodde med att yttra sig i frågan. Hur skulle det se ut i denna kammare, om vi skulle tillämpa den principen? Vi diskuterade i morse åtgärder mot skatteflykten. Då skulle alltså bara de som ägnat sig åt denna hantering fått yttra sig. Menar herr Wachtmeister verkligen det?

Jag menar att vi kan vara emot mycket som vi inte själva praktiserar och att vi skall få ha lov att påpeka sådant. Annars blir det ju helt orimliga förhållanden, herr Wachtmeister.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Jag vill bara säga till herr Sjöholm att jag aldrig har förmenat honom rätten att yttra sig, men att försöka att tala honom till rätta, den saken tror jag är hopplös.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 24

Rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 69, i anledning av motioner om rätt att anlita valfri resebyrå vid resa i statens tjänst.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lag-

utskott hänvisade motioner, nr 766 i första kammaren av herr Åkerlund och nr 894 i andra kammaren av herr Wennerfors.

I motionerna, som var likalydande, hemställa,

»att riksdagen med ändring av 1952 års riksdagsbeslut i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om sådan ändring av principen i kungörelsen nr 523/1952 att valfri resebyrå kan anlitas för resor som bekostas av statsmedel».

Utskottet hemställde,

att motionerna I: 766 och II: 894 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Hedin (m), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 766 och II: 894 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring av principen i kungörelsen den 3 juni 1952, nr 523, om anlåtande av statens järnvägars resebyråer vid vissa resor att valfri resebyrå kunde anlitas för resor som bekostades av statsmedel.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Denna fråga är inte ny. Den var uppe förra året också med anledning av en motion av samma motionär. Den gången var jag med vid utskottsbehandlingen och reserverade mig inte mot utskottets beslut som den gången var detsamma som denna gång, alltså yrkande om avslag på motion.

Men jag har faktiskt haft anledning att tänka om i denna fråga, eftersom detta fall, ställt jämsides med en mängd andra fall, där staten visat sin vilja att engagera sig till förmån för sina egna företag och mot den fria konkurrensen, gjort mig betänksam. Den företeelsen har alltså fått mig att tänka om.

Vidare är det en annan sak. Jag har alltid haft förmånen att kunna anlita

Lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning

en mycket välskött statens järnvägars resebyrå nere i Karlskrona och har därför ingen anledning att hysa några onda tankar gentemot den. Men alla statens järnvägars resebyråer är nog inte lika väl skötta. Ett par gånger i följd har man envisats med att förlägga mig i singelkupé tillsammans med en högt ärad kvinnlig ledamot av denna församling och därför, herr talman, kräver anständigheten och hänsynen till de vid det här laget få moraliska väljare, som jag kan ha kvar, att jag nu yrkar bifall till reservationen.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Frågan om statens järnvägars resebyråverksamhet har ju på förmiddagen i dag varit föremål för debatt i annat sammanhang, varvid möjligheterna att ombilda resebyrån till bolag diskuterats. Det har också sagts att det kan förväntas att saken kommer upp till prövning. Skulle det bli så kommer ju motionärernas önskemål om konkurrens och konkurrens på lika villkor att kunna bli tillgodosedda i det sammanhanget. Jag tycker att man lugnt kan avvakta vad ett sådant övervägande kommer att leda till.

Utskottet har bedömt saken på samma sätt som en gång riksdagsrevisorerna och som det ansvariga statsrådet, nämligen att detta över huvud taget är att betrakta som en verksamhet inom ramen för statens verksamhet, och då ligger det väl närmast till hands att de statliga verken för sina tjänstemäns räkning här anlitar ett statens eget företag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr

Wachtmeister begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 69, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hedin.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wachtmeister begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 148 ja och 27 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 25

Lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 70, i anledning av motioner om lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NILSSON i Östersund (s):

Herr talman! Den motion vi nu behandlar riktar uppmärksamheten på en fråga som rör miljöpolitiken. Jag har i motionen pekat på de skadeverkningar en alltför hård exploatering av våra

Lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning

skogstillgångar kan åstadkomma i den landskapsbild som vi alla vill skydda och slå vakt om.

Det råder inga delade meningar mellan motionärerna och utskottet om nödvändigheten av ett högrationellt skogsbruk i vårt land med god konkurrenskraft på världsmarknaden. Men om vi accepterar detta bör vi också med större skärpa kunna ställa kravet att man inom svenskt skogsbruk söker mildra de skadeverkningar som en ökad rationalisering åstadkommer på miljön och för den enskilda människan. Här uppstår lätt en konflikt mellan vinstintresset och miljövårdsintresset. Vad som sker i dag är att den ökade mekaniseringen kräver allt större avverkningsytor för att lönsamheten och konkurrenskraften skall bli allt bättre. Genom dålig planering och en illa skött personalpolitik från arbetsgivarna har arbetskraftssidan många gånger fått betala rationaliseringsvinsterna med ökad arbetslöshet och större otrygghet i anställningen under sämre konjunkturer. Under högkonjunktur — alltså den situation vi har i dag — har däremot bristen på arbetskraft hindrat ett ökat uttag ur skogarna.

Miljövårdsintressena kommer också lätt i kläm med den moderna avverkningstekniken. Utskottet återger ett avsnitt ur en artikel av förre generaldirektören Erik Höjer i domänverket. Den handlar om skogslandskapets förändringar. Där sägs bl. a.: »Den mekaniserade driften har ökat hyggesstorleken. Om fastighetsindelning och åldersmosaik medger, väljer man gärna 5 till 30 hektar eller mer — — —.» Utvecklingen har sannerligen gått fort sedan den artikeln skrevs. De kalhyggen som man nu skapar genom storskogsbruket är mycket större och kommer att bli ännu större i framtiden. I dag räknar man kalytor på 100 hektar som relativt små hyggen, och det finns exempel på kalhyggen som sträcker sig över flera hundra hektar, där all skog avverkats

och där endast grovsten, björksly och ris lämnats kvar. Dessa hyggen besprutas sedan med herbicider. Landskapsbilden har därmed förändrats och förfulats på ett sådant sätt att det tar lång tid att återställa den. Vad detta betyder för djurlivet kan var och en förstå. Vad det innebär för den bofasta befolkningen kan man också lätt räkna ut. Det är dessa skadeverkningar som vi anser bör mildras genom lagstiftningsåtgärder, innebärande att skogsägarna åläggs att spara vissa bestånd åtminstone i närheten av vägar och bebodda trakter.

Sedan motionerna skrevs har jordbruksministern tillkallat sakkunniga för en översyn av naturvårdslagen. Enligt utredningsdirektiven ingår det i de sakkunnigas uppdrag att ta upp även de spörsmål som aktualiserats i motionerna. Motionärerna är givetvis glada över att frågan har uppmärksammats på detta sätt och har i princip inte heller något att erinra mot utskottets skrivning, där nödvändigheten av ett effektivare skydd för landskapsbilden även i skogsavverkning understrykes.

Vi hoppas nu bara att utredningsarbetet bedrivs med största skyndsamhet. Det brårskar nämligen med ett införande av lagstadgade skyddsåtgärder innan de stora skogsmaskinerna åstadkommit så stora skador i det svenska skogslandskapet, att dessa blir omöjliga att reparera inom överskådlig tid.

Herr talman! Jag har inget yrkande.

Herr WACHTMEISTER (m):

Herr talman! När inte motionären själv yrkat bifall till sin motion har väl inte heller jag någon anledning att göra det, även om jag hade god lust härtill. Den fråga man har tagit upp är nämligen så allvarlig att utskottet i annat fall nog slipper en smula för lindrigt undan. Utskottet har inte behandlat frågan tillräckligt ingående, tycker jag.

Jag beklagar att Geografiska sällskapet årsbok Ymer inte har hunnit kom-

Lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning

ma ut till i dag, ty där finns en förträfflig artikel om dessa frågor skriven av en man, vilkens namn min blygsamhet förbjuder mig att yppa. Herr Nilsson i Östersund berörde emellertid några av de känsligaste frågorna, såsom klimatförsämringen.

Utskottet skriver att länsstyrelserna redan i dag har möjligheter att vidta de begärda inskränkningarna i avverkningarna, nämligen jämlikt 19 § naturvårdslagen. Men det är nog inte helt korrekt, eftersom de inskränkningar som enligt 19 § får göras i fråga om skogen gäller framträdande naturskönhet eller andra sevärda naturförhållanden och även en mera vanlig landskapsbild om den t. ex. ses av en större allmänhet dagligen. Här gäller det emellertid inte sådana saker — här gäller det skogar som ligger mitt inne i skogen, om jag så får säga, långt från de allmänna kommunikationsmedlen och där invånarna i en by bildligt talat kanske plötsligt en dag vaknar upp och finner att de bor ute i en öken. Det har blivit kalhygge.

Utvecklingen går fruktansvärt fort härvidlag, och de allvarigaste följderna uppkommer kanske på det ekologiska planet. Vi vet inte alls vilken effekt dessa avverkningar har på mikrofloran, på mikrofaunan, på den vattenhållande strukturen osv. Vi kommer inte ifrån att mycket tydliga tecken på rubbningar i markens vattenbalans visat sig just vid dessa stora hyggen. Är det tillfälliga rubbningar eller inte? Därom vet vi ingenting i dag.

Jag har förgäves sökt få tag i direktiven för den tillsatta utredningen. Jag vet alltså inte hur pass ingående dessa frågor behandlats, och jag har väl därför inte anledning att yrka annat än bifall till utskottets förslag. Jag frågar mig bara hur utskottet tänkt sig att skogsvårdsstyrelserna skulle kunna tilldelas en mera aktiv roll vid landskapsvården. Detta är ju nästan det enda de sysslar med i dag; de är fullt sysselsatta

just med att hålla landskapsbilden öppen.

Jag kan inte underlåta att opponera mig mot näst sista stycket i utskottets skrivning — jag vet inte riktigt vad det har där att göra. Det handlar om den äldre lövskogen i sydligaste Sverige, framför allt bok och ek. Eftersom jag råkar ha litet med den skogen att göra vill jag bara säga att någon brist på efterfrågan i och för sig är det inte, men det är brist på efterfrågan till de priser som vi kan erbjuda. Det viktigaste är alltså de låga priserna — det är ingen bristande tillgång på ek heller — men där beror de låga priserna åtminstone delvis på de arkitekter som tror sig kunna styra världen. Arkitekterna har förklarat att det nu inte skall vara svensk ek, det skall vara polsk ek i husinredningen för den är mycket finare, och då faller alla människor ögonblickligen för detta, fastän den svenska eken i god sortering är minst lika bra som den polska. Eken, som för bara några år sedan var hårdvaluta, är i dag närmast ett ogräs.

Det ändrar sig så otroligt fort på dessa områden, att den här debatten egentligen borde ha förts i samband med en motion som kommer upp nästa vecka och som gäller just en undersökning om de ekologiska följderna av de stora kalhyggena. Dessa två frågor hänger intimt samman, varför det egentligen är felaktigt att nu avslå motionen. Men lotteriet i den här firman är ju sådant att det bara är att finna sig.

Jag kan instämma i herr Nilssons i Östersund uppfattning att sysselsättningspolitiken i skogen varierar. Men det är nog inte bara fråga om brister i förutseende och planering från skogsägarnas sida, utan det beror också på våra köpare, som fyller på sina lager och sedan inte köper någonting på lång tid förrän lagren börjar nalkas botten, varpå de återigen köper. Man har under de senare åren mycket tydligt märkt hur inköpscykeln förlängts. Förut var

Lagstadgat skydd för landskapsbilden vid skogsavverkning

den ganska jämn — ett år i februari hade jag sålt allt vad jag skulle avverka under den kommande avverkningssäsongen — men i dag får man sälja efter hand. Köparna har förlängt sin inköpscykel. Den är inte 12 utan kanske 18 månader, ja, man har nästan på känn att den blir två år eller ännu längre. Man köper mera på en gång, och sedan ligger man stilla och pressar priserna. Därmed är inte sagt att inte dålig planering även skulle ha förekommit. Men jag tror, att viktigaste orsaken är ryckigheten på exportmarknaden, som vi har svårt att göra något åt.

Herr talman! Som den äldre skogsman jag faktiskt börjar bli, har jag velat begagna detta tillfälle att uttrycka ett erkännande till motionärerna, som tagit upp denna viktiga fråga. Jag hoppas att den skall kunna föras till ett lyckligt slut.

Herr GREBÄCK (cp):

Herr talman! Det är ganska märkligt att konstatera, att motionärerna uttalar sin stora tillfredsställelse med utskottets behandling av detta ärende medan suppleanten i utskottet herr Wachtmeister anmäler missnöje. Man kan inte annat än beklaga att inte herr Wachtmeister blev sittande vid bordet i denna fråga. Då hade vi kanske fått den mera nyanserat belyst och kanhända kunnat ta hänsyn till det.

Jag tycker dock att herr Wachtmeister borde vara ganska belåten. Det väsentliga är att utskottet nu konstaterar, att i direktiven för den i år tillsatta kommittén för översyn av naturvårdslagen står att dessa frågor skall ägnas en ingående uppmärksamhet, och jag förstår därför att motionären känner sig tillfredsställd.

Herr Wachtmeister frågade hur man skulle engagera skogsvårdsstyrelserna i dessa frågor — de var så hårt engagerade redan. Det är jag inte riktigt övertygad om. Jag råkar vara vice ordförande i en skogsvårdsstyrelse, och

jag tror att de skulle kunna utträtta ännu mera på detta område om det ingick i deras direktiv att speciellt observera frågor, som har med förändringar i landskapsbilden att göra. Man har kanske litet ensidigt varit inriktad på sådana arbetsuppgifter, som gällt att få ut största möjliga effekt ur ekonomisk synpunkt, och man har kanske inte alltid tagit hänsyn till de förändringar i landskapsbilden, som blivit ett resultat av de företagna åtgärderna.

Jag tycker att det inte kan vara ur vägen när utskottet påpekar, att man bör observera även åtgärdernas inverkan på landskapet.

Sedan lägger jag mig inte i vilka parter som bör ställas till ansvar för konjunkturvåxlingarna i näringslivet och deras inverkan på avverkningarnas omfattning. Det får herrar Nilsson och Wachtmeister göra upp sinsemellan. Det faller utom ramen för utskottsbehandlingen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 26

Föredrogs vart för sig

jordbruksutskottets utlåtande nr 37, i anledning av motioner om vissa åtgärder för att öka bestånden av lax och havsöring; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av motioner om bättre möjligheter till rörelseträning för äldre och rörelsehindrade,

nr 50, i anledning av motioner om en inventering av rehabiliteringsbehovet, m. m.,

nr 51, i anledning av motioner om skrotningsavgift på bilar samt om slopande av exportförbudet på järnskrot,

nr 52, i anledning av motion om sam-

Interpellation ang. förläggning till Vilhelmina av en fältstation för undervisning och forskning inom den öppna vården

manträdesersättning till suppleant i statligt länsorgan,

nr 53, i anledning av motion om en samordnad forskning angående tätorternas trafikproblem,

nr 54, i anledning av motion angående skolungdomsutbytet, och

nr 55, i anledning av motioner om bostadstillägget för pensionärer m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 27

Interpellation ang. förläggning till Vilhelmina av en fältstation för undervisning och forskning inom den öppna vården

Ordet lämnades på begäran till

Herr SKOGLUND (s), som yttrade:

Herr talman! Vid vårmötet 1968 beslöt Västerbottens läns landsting låta utreda frågan om förläggning till länets inland av en »fältstation för undervisning och forskning inom den öppna vården». Utredningsarbetet igångsattes på hösten samma år.

Utredningsarbetet har numera slutförts vad gäller fältstationens placering och organisation m. m. Principförslaget innebär i korthet att landstinget och staten gemensamt låter anordna en »fältstation för undervisning och forskning inom den öppna vården», förlagd till Vilhelmina.

Fältstationen skall i huvudsak ha tre funktioner:

1. att ge underlag för planering inom medicinsk vård, social vård och arbetsvård;

2. att meddela undervisning i öppen vård; samt

3. forskning inom öppenvårdsområdet.

Dessa tre uppgifter griper på ett naturligt sätt in i varandra och går ej att avskilja från varandra i det praktiska arbetet.

I betänkandet har dessutom skisse-

rats vissa projekt som för närvarande synes aktuella för fältstationen. Jag kan här nämna några, t. ex.

1. hur samordningen mellan den öppna vården och närmaste lasarett lämpligast bör ordnas;

2. hur relationerna hemsjukvård—sjukhemsvård—ålderdomshemsvård bör utformas;

3. hur företagshälsovården bör organiseras i ett glesbygdsområde m. m.

För att fältstationen skall fylla sina funktioner krävs således att den förläggs till ett typiskt glesbygdsområde. Landstinget har stannat för en lokalisering av stationen till Vilhelmina. En fördel med Vilhelmina har varit att stationen efter vissa ombyggnadsarbeten synes kunna inrymmas i en byggnad invid treläkarstationen, som tillhör landstinget. Byggnadskostnaderna kan därigenom nedbringas avsevärt.

I fråga om personalen vid stationen kan nämnas att sju fast anställda beräknas bli bosatta i Vilhelmina. Övrig personal beräknas bli stationerad i Umeå, anknuten till universitetet, men med tjänstgöring i Vilhelmina vissa perioder.

Under utredningsarbetets gång har *upprepade kontakter tagits med företrädare såväl för socialstyrelsen som för Umeå universitet*. Önskemålet från landstingets sida har givetvis varit att socialstyrelsen snarast skulle medverka i en överläggning om förutsättningarna för ett samarbete stat—landsting i fråga om fältstationsprojektet. Landstinget har sett detta som möjligt och önskvärt med hänsyn till statens engagemang i motsvarande projekt i Dalby men kanske främst med hänsyn till de särskilda möjligheter till en *utvidgad försöksverksamhet* som föreligger i Vilhelmina. Där pågår nämligen sedan några år en försöksverksamhet på det *socialvårdande* området, initierad av socialstyrelsen och med medel ur det s. k. glesbygdsanslaget. Förutsättning-

Interpellation ang. en översyn av bestämmelserna om lärares tjänstledighet för studier

arna är därför synnerligen goda för anordnandet av en försöksstation i Vilhelmina som kan repliera på en *integrerad hälso-, sjuk- och socialvårdsverksamhet*.

Socialstyrelsens intresse för s. k. fältstationsprojekt har hittills närmast riktats mot Syd- och Mellansverige (Dalby- och Tierpsprojekten). Starka skäl talar enligt min mening för att staten snarast engagerar sig för en motsvarande men utvidgad försöksverksamhet i Norrlands glesbygder och då i samarbete med den redan igångsatta s. k. försöksverksamheten på det sociala serviceområdet.

Med hänsyn till vad sålunda anförts vill jag rikta följande frågor till statsrådet och chefen för socialdepartementet:

1. Är statsrådet beredd medverka till att en dylik fältstation lokaliseras till Vilhelmina?

2. Om så är fallet, anser statsrådet det vara möjligt att påbörja verksamheten under 1971?

Denna anhållan bordlades.

§ 28

Interpellation ang. en översyn av bestämmelserna om lärares tjänstledighet för studier

Ordet lämnades på begäran till

Fru RYDING (vpk), som yttrade:

Herr talman! Bestämmelserna angående lärares — och även vissa andra tjänstemäns — tjänstledighet för studier och reglerna för lön med B-avdrag vid sådan tjänstgöring har en sådan utformning att lokala skolstyrelser och i förekommande fall skolnämnder har att fatta beslut i dessa frågor.

Praktiken visar, att dessa styrelser och nämnders beslut kan bli mycket olika i skilda delar av landet. I vissa

fall kan man även finna att en och samma nämnd fattat olika beslut på framställningar från personer med identiska skäl, likadan tjänsteställning m. m.

Det vore därför önskvärt att de centrala skolmyndigheterna utformade nya regler och bestämmelser i dessa frågor, så klara och entydiga, att ärenden av detta slag får en likformig behandling i hela landet och icke kan tolkas på olika sätt, varvid riskerna för misstanke om »godtycklighet» också kan elimineras.

Med hänvisning till vad jag anförut hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet få ställa följande fråga:

Är statsrådet beredd medverka till att nya, klara och entydiga bestämmelser utformas i fråga om lärares tjänstledighet för studier samt reglerna för lön med B-avdrag i sådana fall, så att dessa till sin tolkning blir likformiga och entydiga för hela landet?

Denna anhållan bordlades.

§ 29

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 347, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för lots- och fyrväsendets organisation och för statliga sjöfartsavgifter jämte motioner.

§ 30

Anmäldes motionen nr 1515, av herrar Oskarson och Werner, i anledning av skrivelse från talmanskonferensen med överlämnande av en från konstitutionsutskottet inkommen skrivelse med förslag till ny riksdagsstadga.

Denna motion bordlades.

§ 31

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om tjänstledighet från riksdagsarbetet under tiden 18—19 november 1970 för deltagande i en informationsresa för parlamentariker till ESRO:s anläggningar i Holland och Västtyskland.

Stockholm den 3 november 1970

Sigfrid Löfgren

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 32

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet

och chefen för justitiedepartementet angående verkningarna av att överträdelser av gällande fartgränser i trafiken ej beivras, och

herr *Eriksson* i Arvika (fp), till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående höjning av avdraget vid beskattningen för resor med egen bil.

§ 33

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 15.15.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 5 november

Kl. 15.30

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 27 nästlidne oktober.

§ 2

Herr andre vice talmannen meddelade, att herr *Wahlund*, som vid kammarens sammanträde den 16 nästlidne oktober beviljats ledighet från och med samma dag tills vidare från riksdagsgöromålen, denna dag åter intagit sin plats i kammaren.

§ 3

Svar på fråga ang. resultatet av undersökning rörande prisstegringen på olika varuslag

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **NILSSON**, som yttrade:

Herr talman! Herr *Ohlin* har frågat chefen för finansdepartementet, om han vill för kammaren redovisa vad som framkommit vid den undersökning som regeringen vid det partiella prisstoppets offentliggörande uppdrog åt statens pris- och kartellnämnd att utföra rörande prisstegringen på olika varuslag och handelsmarginalernas andel däri, sedd i relation till stegringar av olika folkgruppers inkomster.

I överensstämmelse med gällande ärendefördelning har frågan överlämnats till chefen för handelsdepartementet för besvarande. I min egenskap av t. f. chef för handelsdepartementet får jag lämna följande svar på frågan.

Uppdraget åt pris- och kartellnämnden gällde att snarast verkställa en undersökning om prisutvecklingen och de bakomliggande orsakerna till pris- och marginalförändringarna för livsmedels-

Svar på fråga ang. resultatet av undersökning rörande prisstegringen på olika varuslag

produkter. Undersökningen borde med förtur avse köttvaror, mjölk och mejeriprodukter, margarin och spannmålsprodukter. Undersökningen är ännu inte färdigställd. Enligt vad jag inhämtat från nämnden kan resultat av undersökningen väntas föreligga tidigast i slutet av denna månad. Det är således inte nu möjligt att lämna den redovisning herr Ohlin avser.

Vidare anförde:

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Nilsson för svaret.

Vad frågan gäller är på detta stadium inte prisstoppet som sådant. Jag tror att ett tillfälligt prisstopp kunde bli till nytta, om det markerade en inledning till en mera mångsidig och energisk kamp mot inflationen. Detta är emellertid ett alldeles för stort spörsmål för att med fördel kunna diskuteras i anslutning till en enkel fråga. I dag gäller det en mera begränsad sak, nämligen regeringens uttalanden när det partiella prisstoppet infördes. Man hänvisade då till att en viss prisstegring kunde befaras på livsmedel. Statsminister Palme förklarade att regeringen skulle uppdraga åt pris- och kartellnämnden att undersöka orsakerna till prisstegringarna utöver jordbruksuppörelsen på vissa i denna uppörelse berörda varor. Han talade också om möjligheten att regeringen som ett andra steg kunde komma att besluta om s. k. högstpris, dvs. föreskriva en sänkning av priset på dessa varor.

Detta och andra yttranden synes innebära att regeringen utan stöd i tillgängligt siffermaterial antydde, att producenter och mellanhänder vad jordbruksvaror beträffar utnyttjade situationen på ett inte tillåtligt sätt genom prishöjningar. Utgångspunkten för en undersökning rörande grunden för sådana antydningar måste naturligtvis

vara en bedömning av frågan huruvida t. ex. jordbrukarna utnyttjade läget till att höja priserna mer än jordbruksuppörelsen tillät.

Saken gäller också om handeln, bl. a. konsumentkooperationen, genomförde en större ökning av marginalerna än som kunde anses rimligt med hänsyn till den inkomststegring som ägde rum för andra folkgrupper. En motsvarande inkomstförbättring kunde ju inte förvägras de handelsanställda eller andra i handeln arbetande människor.

Regeringen avvisade herr Hedlunds förslag att en utredning skulle företagas med parlamentariska bisittare för att trygga objektiviteten i de slutsatser som kunde komma att dragas av det genom myndigheterna insamlade, sammanställda och så småningom framlagda materialet. Regeringen hänvisade till att det skulle försena arbetet, vilket förefaller märkligt inte minst i dag, när man nu meddelar att utredningen ännu inte är färdig, trots att mer än två månader har gått sedan regeringen antydde att läget utnyttjats oskäligt av vissa folkgrupper. Inga bevis har framlagts som stöd för ett sådant misstänkliggörande. Vi får vänta och se.

Sällan har man väl sett ett så klart exempel på en regering som spänner vagnen för hästen. Först framföres kritiska förmodanden, sedan genomför man utan brådska de undersökningar som behövs för att se om de kritiska spekulationerna alls har någon grund. Tydligen vill regeringen genom detta förfaringssätt smita undan sitt ansvar för inflationen, vända uppmärksamheten åt annat håll. Vore det inte bättre att undersöka fakta, innan man påstår något eller antyder slutsatser?

Herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! Som herr Ohlin själv antydde i sitt anförande är det väl inte meningen att man i anslutning till besvarandet av en enkel fråga skall föra

Svar på fråga ang. resultatet av undersökning rörande prisstegringen på olika varuslag

en mera omfattande debatt om det berättigade i prisstoppet. Enligt prisregleringslagen förusatts det för övrigt att regeringen skall underställa prisstoppet riksdagens godkännande genom en proposition, och en sådan kommer att framläggas för riksdagen inom den allra närmaste tiden. Det blir tillfälle att i det sammanhanget diskutera det berättigade i regeringens åtgärder.

Mot denna bakgrund vill jag nu bara påpeka att pris- och kartellnämnden den 26 augusti i år redovisade en undersökning om prisutvecklingen på jordbruksprodukter under juli månad. Av den undersökningen framgick bl. a. att såväl partipriser som konsumentpriser på sådana produkter hade ökat betydligt mer än vad som enligt justeringen av jordbruksuppgörelsen den 1 juli 1970 skulle tillföras jordbruket. I det läget ansåg sig regeringen böra ingripa omedelbart. Men, som jag sade redan tidigare, frågan om det berättigade i prisstoppet bör diskuteras i anslutning till den kommande propositionen.

Att utredningen har tagit — som herr Ohlin tydligtvis tycker — lång tid beror på att pris- och kortellnämnden i detta liksom i alla andra sammanhang vill göra en ordentlig undersökning — inte en summarisk, ytlig snabbundersökning. Man har satsat alla tillgängliga resurser på att göra denna undersökning men har mött rätt stora undersökningstekniska problem. Undersökningen har berört många företag, och man har måst ta hänsyn till att den gjordes under en tid då flera producentföretag höll på med arbetet på budgeteringen för nästa år. Vidare har man att ta hänsyn till de sekretessbestämmelser som enligt sekretesslagen gäller för de uppgifter som lämnas till pris- och kartellnämnden. På en del av de berörda områdena är det bara ett eller två företag som är verksamma, och det gör att undersökningen kommer att innehålla uppgifter som kan lända enskild före-

tagare till men och därför inte utan vidare kan offentliggöras. I dessa delar måste det föras diskussioner med företagen i fråga om publiceringen. När det gäller distributionsidan måste man vidare för att kunna ge en komplett bild av kostnadsutvecklingen avvakta och analysera viss lönestatistik.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Det är säkerligen inte obekant för statsrådet att varor skall inte bara produceras utan också distribueras och att om varornas produktionskostnader — priset hos producenten — stiger, så uppkommer frågan om kostnaden stiger även för distributionen genom att där arbetande människor liksom andra under inflationstider får en något ökad ersättning. Detta innebär ju inte i och för sig att det är något felaktigt ifall även de som arbetar med distribution får en nominell inkomststegring av ungefär samma art som andra folkgrupper. Det föreföll som om statsrådet fortfarande — liksom regeringen för några månader sedan — glömde bort den saken.

Det är alldeles klart att man inte kan bedöma förhållandena i en bransch genom att endast se på några varuslag. Det finns varken lag eller praxis som säger att priserna under inflationstider skall stiga med lika många procent över hela linjen.

Därför går det inte att plocka ut några enstaka varor, vilket tydligen statsrådet menade att man kunde göra, med hänvisning till materialet i slutet av augusti. Man måste se hur det förhåller sig med ett större sortiment. Det var av den anledningen som det föreliggande materialet inte medgav någon som helst slutsats, och det var därför som undersökningssuppdraget med rätta karakteriserades såsom varande en antydan om oskäligt utnyttjande — men utan stöd av fakta. Det var också av det skälet som regeringen gick med på att till-

Svar på fråga ang. lagstiftning om förbud mot krigspropaganda

sätta en utredning.

Personligen skall jag, herr talman, inte dra några slutsatser innan utredningens resultat föreligger.

Herr statsrådet NILSSON:

Herr talman! De sista orden i herr Ohlins anförande var välgörande, eftersom det han sade tidigare närmast tydde på att han redan nu ville ta upp en diskussion om undersökningsmetoderna. Jag sade inte någonting om att undersökningen skulle vara begränsad till enbart produktionssidan och att man skulle bortse från löneutvecklingen på distributionsidan. Ännu mindre gjorde jag någon bedömning av det berättigade i löneutvecklingen på den sidan. Det enda jag nämnde i det hänseendet var att man före färdigställandet av undersökningsresultatet måste invänta viss lönestatistik. Inte heller nämnde jag att undersökningen skulle begränsas till vissa enskilda varor. Det enda som kunde beröra den frågan var att jag nämnde att sekretessproblem uppstår på grund av att det i fråga om vissa varor rör sig om en eller ett par dominerande tillverkare.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få hänvisa till att statsminister Palme förklarade att regeringen skulle uppdra åt pris- och kartellnämnden att undersöka orsaken till prisstegringarna utöver jordbruksuppgörelsen på vissa av denna berörda varor. Det nämndes ingenting om att dessa varor även måste distribueras med vissa kostnader, som under inflationstid också stiger. Det talades ju också om »vissa berörda varor»; det fanns ingen antydning om den synpunkt jag här framförde.

Det gläder mig mycket om statsrådet Nilsson nu i alla fall företräder ett mera initierat synsätt i fråga om detta problem än det som kom till uttryck i regeringschefens yttrande för två månader sedan. Fortsätter denna standard-

höjning på regeringssidan, skall jag inte alltför mycket beklaga mig över om det går ännu några veckor innan utredningen blir färdig.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. lagstiftning om förbud mot krigspropaganda**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat mig om regeringen kommer att förelägga riksdagen förslag i enlighet med justitiedepartementets promemoria angående lagstiftning om förbud mot krigspropaganda.

Fråga har uppkommit om Sverige vid ett tillträde till FN-konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter skall göra förbehåll i fråga om konventionens krav på förbud mot krigspropaganda eller i sin lagstiftning införa sådan förbudsbestämmelse. I departementspromemorian tas inte ställning härtill. Promemoriaförslaget får alltså ses som ett förslag till lösning av den lagstiftningsfråga som blir aktuell, om man på svensk sida skulle stanna för att inte göra förbehåll mot konventionen i denna del. I promemorian anföras vägande skäl mot en lagstiftning av detta slag. Med beaktande av dessa och mot bakgrund av de synpunkter som har framförts vid remissbehandlingen av promemorian har jag funnit, att något förslag om förbud mot krigspropaganda inte bör införas i svensk lagstiftning. Jag ämnar därför inte föreslå någon sådan lagstiftning.

Vidare anförde:

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Att värna yttrande- och

Svar på fråga ang. lagstiftning om förbud mot krigspropaganda

tryckfriheten i Sverige är en av riksdagens viktigaste uppgifter. Att se till att det skyddet är garanterat i lagar och grundlagar, som inte heller i krislägen kan missbrukas, är en skyldighet för demokratiska politiker. Att avvisa svårtolkade kautschukparagrafer är alltid angeläget — det kan vara nära nog livsviktigt just i de lagar som reglerar yttrandefriheten.

Därför är justitiedepartementets stencil 1970:19 en mycket allvarlig sak. Där har man föreslagit att den som »hetsar till angreppskrig» skall kunna dömas för »krigspropaganda» till fängelse i upp till sex månader. I samma stencil visar man klart att ingen vet vad som är »angreppskrig». FN har aldrig kunnat enas om någon definition. Enligt förslaget skulle man i stället ha låtit »rättstillämpningen» avgöra den saken. Svenska domstolar skulle alltså ha fått sätta betyg på konflikterna ute i världen och avgöra vem som är angripare och vem som är försvarare.

De skulle t. ex. ha fått bestämma om det var Egypten som genom stängningen av Akabaviken i maj 1967 angrep Israel — eller om det var Israel som genom attacken den 5 juni samma år angrep Egypten. De svenskar som ivrigt har talat och skrivit för den ena eller den andra aktionen skulle ha kunnat sättas i fängelse. De lagförslag, som har remissbehandlats, skulle alltså ha kunnat tysta viktiga inlägg i den allt intensivare utrikespolitiska debatten här i landet.

Hur skulle det t. ex. ha gått för de svenska anhängarna av al Fatah och den palestinska Folkfronten? Det är organisationer som enligt egna uttalanden vill starta krig med Israel och förstöra Israel. Det finns tyvärr svenskar som samlar in pengar till al Fatah och manar till solidaritet med krigshetsarna. Hade det blivit straffbart med den här lagen? Det vet vi inte. Jag är den förste att kritisera och fördöma al Fatahs pro-

gram och dess anhängare i Sverige. Jag är den siste att vilja dra dem inför domstol för deras åsikters skull.

I Expressen i dag har jag formulerat sju tänkbara inlägg i utrikespolitiska konflikter. Vilka av dem som hade blivit förbjudna om lagen gått igenom vet vi inte. Bo Strömstedt frågar i Expressen om justitieministern vill värdera de inläggen från straffsynpunkt. Om regeringen hade bestämt sig för att lägga fram det här förslaget inför riksdagen hade herr Geijer fått räkna med att en mycket stor del av opinionsbildarna i Sverige i massmedia och politiska organisationer, oberoende av politisk färg, hade rest sig mot denna inskränkning i debattfriheten.

Nu behövs inte det, och jag tackar justitieministern för det svar som visar att protesterna redan har gjort intryck. Förslaget tycks nu läggas på den plats där det hör hemma — i papperskorgen. Och min fråga till herr Geijer blir denna: Kommer regeringen nu att föreslå att vi gör ett förbehåll för artikel 20 i FN-konventionen när vi nästa år skall ratificera den?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! På den följdfråga som herr Ahlmark ställde vill jag svara följande.

I första hand skall regeringen ta ställning till om konventionen skall ratificeras. Först i samband därmed blir det anledning att ta ställning till ett förbehåll.

För dagen kan jag alltså inte lämna något ytterligare besked.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag har fått försäkringar från riksdagens upplysningstjänst att proposition om ratificering kommer att läggas fram under våren 1971. Min fråga gäller alltså om man då kommer att göra förbehåll beträffande den här paragrafen, som Sovjetunionen med an-

Svar på fråga ang. undersökningar rörande majoritetsval

hängare i FN har drivit igenom för att begränsa debattfriheten i demokratier-na.

Det har nu inträffat något mycket anmärkningsvärt, vilket framgår av justitiedepartementets stencil. På s. 14 står:

»Vid överläggningar mellan representanter för de nordiska ländernas justitie- och utrikesdepartement har diskuterats frågan vilka förbehåll länderna avser att göra vid ratifikation av bl. a. den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Därvid har enighet nåtts om att förbehåll inte bör göras mot bestämmelserna i art. 20 om krigspropaganda.» (Min kurs.)

Det var såvitt jag förstår överläggningar på tjänstemannaplanet. Jag vill därför fråga herr Geijer: Vem på regeringsplanet gav direktiv inför denna överläggning på nordisk basis?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Herr Ahlmark konstaterade ju själv genom sitt citat ur den aktuella promemorian att det gällde överläggningar på tjänstemannaplanet. Detta innebär att någon ställning inte tagits på regeringsplanet. Överläggningarna på tjänstemannaplanet har inte heller resulterat i några riktlinjer här för.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag tolkar justitieministerns svar på min fråga och hans efterföljande repliker så att regeringen, om den lägger fram FN-konventionen för ratificering under 1971, kommer att föreslå ett förbehåll för artikel 20.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. undersökningar rörande majoritetsval

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Svensson i Eskilstuna har frågat mig vilka åtgärder som vidtagits eller planeras med anledning av riksdagens skrivelse 1969: 77 angående undersökningar rörande fingerade val enligt majoritetsvalmetod och om jag bedömer det vara möjligt att utsträcka den förutsatta undersökningen att omfatta även 1970 års riksdagsman-
naval.

Inom författningsutredningen genomfördes undersökningar av hur mandatfördelningen skulle ha blivit, om majoritetsval i enmansvalkretsar hade tillämpats vid 1952, 1956, 1958 och 1960 års riksdagsval. Riksdagen har begärt att motsvarande undersökningar skall göras på grundval av röstfördelningen vid 1964 och 1968 års val.

I nuvarande läge, då en ny författning med ett nytt valsysteem just antagits, har man i justitiedepartementet inte ansett sig böra ge undersökningar om majoritetsval prioritet framför andra, mera aktuella uppgifter. Frågan kommer att tas upp när arbetsläget medger det.

Vidare anförde:

Herr SVENSSON i Eskilstuna (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Spörsmålet om införande av majoritetsval kan få aktualitet snabbare än man kanske föreställer sig mot bakgrunden av det nyligen fattade beslutet på detta område, som nämndes av justitieministern. Det var många som godtog den senaste reformen av valsystemet, år 1969, därför att de föredrog ett fredstillstånd av ganska negativ innebörd på författningsområdet framför ett öppet krig mellan de politiska partierna om de demokratiska spelreglerna. De tyckte att en fortsatt upprörd debatt om dessa spelregler skulle skada demokratins anseende.

Svar på fråga ang. grundskoleelevs möjlighet att studera på fritid

Det förhållandet att riksdagen samma år uttalade sig för en motion, som skulle tillföra material till debatten om valsättets inverkan på mandatfördelningen och därmed sammanhängande politiska spörsmål, tycker jag ändå visar att det i riksdagen fanns ett stort intresse för att denna debatt hålls levande.

Det senaste valet har enligt min mening åskådliggjort riskerna från demokratisk effektivitetssynpunkt med ett valsystem som är präglad av den proportionella millimeterrättvisan. Vårt framtidsperspektiv är att ingen av de två tävlande huvudriktningarna i svensk politik, socialdemokrati och borgerlighet, får möjlighet att från en majoritetsställning i parlamentet förverkliga sina väljares intentioner, även om pendeln i ett val klart skulle svänga till förmån för endera riktningen. Resultatet av 1970 års val var nämligen ganska ordinärt.

Det har under hela efterkrigsperioden bara vid ett par tillfällen inträffat att de tre borgerliga partierna fått majoritet i valmanskåren medan socialdemokraterna ensamma fått majoritet vid två val. Jag vill därför vädja till justitieministern att relativt snabbt sätta i gång den av mig aktualiserade undersökningen, så att vi kan få ett underlag för den fortsatta debatten.

Jag vill också erinra om att det just nu pågår diskussioner inom grundlagberedningen om en definitiv riksdagsordning. I samband med behandlingen av det förslaget kan det kanske finnas möjligheter att göra ändringar i det valsätt som vi nyligen har beslutat om.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GELJER:

Herr talman! Jag vill bara tillägga, i anledning av vad herr Svensson sade nys, att det nya riksproportionella systemet har tillämpats bara en gång och att dess regler om mandatfördelningen är förankrade i grundlag. Det är alltså också — praktiskt sett — ett arbete på

lång sikt att åstadkomma en ändring av valsystemet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. grundskoleelevs möjlighet att studera på fritid

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Johansson i Skärstad har frågat mig, om det är förenligt med intentionerna i läroplan för grundskolan att elever inte ges möjlighet att medföra läroböcker hem för studier under fritid.

Enligt det av Kungl. Maj:t fastställda avsnittet Mål och riktlinjer i läroplanen bör eleverna under lektionerna få utföra huvuddelen av sitt arbete. Skolöverstyrelsens anvisningar har utformats med ledning härav. I läroplanen finns inget uttalande om att elever inte skall ha möjlighet att ta med läroböcker hem.

Vidare anförde:

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret. Anledningen till min fråga var att elever i årskurs 7 i vissa kommuner inte får egna läroböcker som de kan ta med sig hem för att studera på fritid. Detta anses av flera föräldrar, lärare och elever som ett handikapp i utbildningen. En god och effektiv skola bör ge eleverna denna möjlighet, och det förhållande som nu praktiseras i årskurs 7 har väckt stor oro hos många föräldrar. Eleverna bedriver ju sina studier på olika sätt beroende på personliga anlag. En del kan lära in tillfredsställande genom att lyssna, andra åter måste läsa och »plugga» mera.

Svar på fråga ang. grundskoleelevs möjlighet att studera på fritid

Det har sagts att vissa böcker skall placeras i biblioteket, så att de kan lånas ut, men det är ju ganska opraktiskt för eleverna att låna böcker när de behöver ha hem dem för läxläsning. Och vid skrivningar skall det, som det står i reglementet, finnas möjligheter att läsa på. Då behöver väl alla låna hem böcker, så därför erfordras ändå ett tillräckligt antal.

Det skulle vara intressant att höra utbildningsministerns syn på denna fråga. Skall eleverna ha tillgång till egna läroböcker, som de får ta med sig hem och använda vid läxläsning? De skall ju inte tvingas till att läsa läxor hemma, men de som vill det skall väl ändå ha möjlighet därtill. Om det inte skall finnas egna läroböcker, så skall det väl vara på samma sätt i alla skolor och inte olika i olika kommuner.

Beträffande gymnasieskolan, som kommer efter högstadiet, har kommunerna i stort sett beslutat att ge fria läroböcker. Varför skall då högstadiet vara ett undantag? Här kan man till och med tala om bristande jämlikhet. De föräldrar som har råd att köpa böcker kan ju göra det själva, men det är inte säkert att alla föräldrar har det eller tänker på det. Då är vi nästan på väg tillbaka till det gamla skolsystemet.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Sedan mitten av 1940-talet har vi fria läroböcker i grundskolan och motsvarande. I skolstadgan slås fast att eleverna bör ges de grundläggande läroböckerna. Där slås också fast rätten att ta hem läroböckerna så att eleverna inom hemmets dörrar skall kunna bedriva den utbildning som de finner önskvärd.

Det är vad jag i korthet kan meddela herr Johansson i Skärstad.

Herr JOHANSSON i Skärstad (cp):

Herr talman! Men om nu kommunerna svarar att de inte har råd att köpa

böcker? Man skall förstå kommunerna med tanke på det ekonomiska läget. Jag anser att det skall vara lika för alla så att eleverna, vilken skola de än går i, antingen skall få egna läroböcker eller inte. Men så är det inte, utan en del kommuner ger eleverna läroböcker, andra gör det inte. Detta anser jag mycket otillfredsställande.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Vi kan lägga fram vissa riktlinjer från statens sida, och dem har jag redovisat för. Därefter har vi att inom den kommunala självstyrelsens ram handha dessa bestämmelser på ett förnuftigt sätt. Jag ser ingen anledning att nu vidta några ytterligare åtgärder på denna punkt. Detta bör klaras inom respektive kommuner.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1515.

§ 8

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Skoglund* (s), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående förläggning till Vilhelmina av en fältstation för undervisning och forskning inom den öppna vården, samt

fru *Ryding* (vpk), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående en översyn av bestämmelserna om lärares tjänstledighet för studier.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 9

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 348, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående vissa frågor i samband med övergången till beslutad personalorganisation för enkammarriksdagen.

Vidare anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 349, med anledning av motioner om beskattningen av pensions- och kapitalförsäkringar; samt

från andra lagutskottet:

nr 350, i anledning av motioner om införande av en särskild rehabiliteringsförsäkring; och

nr 351, i anledning av motioner angående lagstiftningen om arbetarskydd m. m.

§ 10

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till lag om tystnadsplikt för apotekspersonal, m. m., överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 11

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

fru *Ryding* (vpk), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående sidoskydd för hjulen på tyngre lastbilar,

herr *Tobé* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående utgåva av jordabalken,

herr *Hermansson* (vpk), till herr ministern för utrikes ärendena angående möjligheterna för i Sverige bosatta grekiska medborgare att här förenas med sina familjer, och

herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående restitution till telefonabonnet av avgift för felaktig samtalsmarkering.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.03.

In fidem
Sune K. Johansson

Fredagen den 6 november

Kl. 14.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollen för den 28 nästlidne oktober.

§ 2

Svar på interpellation ang. sysselsättningskapande åtgärder i Norrbotten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Petersson i Gäddvik har frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att målsättningen 16 000—17 000 nya arbetstillfällen i Norrbotten före 1980 skall bli verklighet.

Som framgår av interpellationen besvarade jag vid riksdagens höstsession förra året samma fråga av herr Petersson. I svaret hänvisade jag till de omfattande arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiska åtgärder som har vidtagits i Norrbotten och Norrland i övrigt. Jag nämnde också några då aktuella åtgärder, bl. a. ett särskilt bidrag till återväxtåtgärder i samband med avverkning på skogsmark med dålig förnygring, vissa lokaliseringsärenden, investeringar i de statliga företagen och materielbeställningar för försvaret. Dessa åtgärder har fortfarande aktualitet.

Det viktigaste som har skett sedan föregående år i fråga om lokaliseringspolitiken är det beslut som riksdagen i våras fattade om den regionalpolitiska stödverksamheten. Beslutet innebär i

korthet att även vissa andra företag än industrier kan få lokaliseringsstöd, att kreditgarantier för rörelsekapital kan ges, att förutsättningarna för utbildningsstöd vidgas, att det norrländska inlandet samt Kalix- och Haparandaområdet får ett särskilt sysselsättningsstöd på tillhoppa 12 500 kronor under tre år för varje nyanställd, att starthjälp utgår till kvalificerad arbetskraft, som flyttar söderifrån till lokaliseringsföretag, att lokaliseringsområdet förbereds, att frågan om industricentra i utsatta delar av landet skall snabbutredas och att fraktkostnaderna för färdigvaror och halvfabrikat från stödområdet reduceras på järnväg och landsväg.

Företag som etablerar sig i stödområdet får genom det vidgade regionalpolitiska stödet gynnsammare finansieringsmöjligheter än i andra delar av landet. Företagens konkurrenskraft förbättras också genom sysselsättningsstödet, utbildningsbidragen och transportstödet. Redan nu kan förmärkas tendenser till att de beslutade reformerna kommer att få avsevärd genomslagskraft.

Det kan också vara skäl att i detta sammanhang nämna några aktuella frågor som har direkt betydelse för Norrbotten. Jag tänker närmast på utbyggnaden av Norrbottens järnverk samt den tekniska högskolan och försöksverksamheten med systematiserad decentraliserad universitetsutbildning i Luleå. Vidare föreligger det förslag om att förlägga ett fredsförband till Arvidsjaur samt om utlokalisering av statlig verksamhet till bl. a. Luleå.

I proposition nr 88 till årets riksdag återges en befolkningsprognos som leder fram till att Norrbottens befolk-

Svar på interpellation ang. sysselsättningsskapande åtgärder i Norrbotten

ning år 1980 kommer att underskrida 200 000. Interpellanten undrar bl. a. med anledning av detta om regeringen har den rätta viljan att vidta åtgärder. Det kan då vara skäl att erinra interpellanten om att propositionen endast redovisar vad Norrlandsberedningen har anfört. Beredningen i sin tur refererar länsstyrelsens prognos som avser den spontana utveckling som sker om inga åtgärder vidtas. Denna prognos är ju som interpellanten väl vet inte någon målsättning. Så användes den inte heller av Norrlandsberedningen, utan man åberopar den som ett argument för att vi måste stimulera den industriella miljön och främja den norrländska samhällsutvecklingen. Likadant är det med alla de åtgärder jag här har redovisat. De syftar till att åstadkomma en mera positiv utveckling i Norrbotten och Norrland i övrigt.

Vidare anförde:

Herr **PETERSSON** i Gäddvik (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Holmqvist för svaret på min interpellation.

Svaret innehåller en aktuell sammanställning av statens åtgärder för att öka sysselsättningen i bl. a. Norrbotten, och såvitt jag kan se har alla de redovisade åtgärderna samtliga riksdagspartiers stöd. Låt mig också från början säga att jag inte tagit upp denna sak för att vinna partipolitiska poäng utan i det allvarliga syftet att försöka öka inrikesministerns och därmed regeringens intresse för Norrbottens besvärliga sysselsättningsproblem.

Min naturliga följdfråga till inrikesminister Holmqvist blir nu: Tror inrikesministern att de i svaret redovisade åtgärderna ger Norrbotten 16 000—17 000 nya arbetstillfällen före 1970-talets utgång, dvs. sådana sysselsättningsmöjligheter att det nuvarande befolkningstalet kan uppehållas i landets nordligaste län?

Vi har under de senaste veckorna kunnat ta del av rapport nr 16 från den glesbygdsforskning som bedrivs vid Umeå universitet. Den gäller lokaliseringsstödet sysselsättningseffekt inom stödområdet åren 1963—1968. Enligt denna rapport var den planerade ökningen av antalet sysselsättningstillfällen drygt 14 000 medan den faktiska sysselsättningsökningen uppgått till ca 3 000 arbetstillfällen, varav i Norrbotten ca 500. Har herr statsrådet några kommentarer att ge med anledning av rapporten?

I förhoppning om att få svar på dessa frågor skall jag nu avstå från egna kommentarer. Norrbotten befinner sig i ett mycket allvarligt utvecklingsläge, och framtidstron sviktar hos länets befolkning.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag har inte anledning att göra något längre inlägg, eftersom herr Petersson i Gäddvik fattade sig kort. Han sade att hans syfte närmast varit att öka mitt och regeringens intresse för Norrlandsfrågorna. Jag kan försäkra herr Petersson att det inte behövs någon sådan stimulans. Vi är så strängt upptagna med dessa frågor att det inte behövs injektioner av detta slag för att vi skall vara medvetna om problematiken.

Det kan emellertid finnas anledning att ge svar på den fråga som herr Petersson här ställde, nämligen om jag menar att det är realistiskt att räkna med att vi kommer att kunna skapa sysselsättningstillfällen för 16 000—17 000 personer i Norrbotten.

Jag håller ingalunda för uteslutet att så kan bli fallet. Utvecklingen beträffande industrialiseringen har ju inte stått stilla i Norrbotten. Man kan peka på att antalet yrkesverksamma personer i Norrbotten ökat med 10 000 under de senaste 20 åren. Samtidigt har det ägt rum en avgång från jordbruket med

Svar på interpellation ang. sysselsättningskapande åtgärder i Norrbotten

bortåt 20 000 personer. Det betyder att 30 000 nya arbetstillfällen tillkommit under denna tid, väsentligen inom service- och industrisektorerna.

Statistiken visar också att den industriella sysselsättningen under 1960-talet har utvecklats snabbare i Norrbotten än i södra och mellersta Sverige. Jag tror därför att vi har anledning att se med optimism på möjligheterna att uppnå det uppställda målet, bara vi kan finna de rätta objekten och lyckas väcka intresse för lokalisering till Norrland.

Jag vill härefter ta upp den undersökning som nämnts och som genomförts av ett par studerande vid Umeå universitet; den har även refererats i pressen. Denna undersökning ger det intrycket att vi skulle ha misslyckats med de lokaliseringspolitiska åtgärderna. Efter hand som forskningsarbetet beträffande regionalpolitiken utvecklas, kommer vi säkerligen att få redogörelser av detta slag från olika håll av landet. Det är mycket värdefullt, och det är glädjande att de studerande uppmärksammar dessa frågor. Det finns dock anledning att peka på ett par väsentliga förhållanden, som man måste vara på det klara med när man bedömer sådana här uppsatser.

Inrikesdepartementet ger ut en liten stencilerad skrift som kallas Regionalpolitiska Meddelanden från Inrikesdepartementet. I nr 3 för 1970 av denna publikation, som kommit ut i dagarna, tas just Umeåundersökningen upp till granskning. För det första finner vi att undersökningen inte ger ett tillfredsställande resultat på grund av att inte samtliga företag är medtagna — det är fråga om ett betydligt mindre antal företag. För det andra har det varit nödvändigt att vid undersökningen hålla sig till industristatistiken som redovisar årsgenomsnittet från det ena året till det andra, och redan genom att man har måst välja det tillvägagångssättet får man andra resultat än

om man räknar antalet sysselsatta från en viss tidpunkt, då företagen söker lokaliseringstöd, och till dess att investeringen är genomförd.

Men värre är att även om man säger att detta gäller från 1965 till 1967 i fråga om lokaliseringföretagen, så kommer inte sysselsättningen med för 1967, eftersom industristatistiken släpar ett helt år efter, och då har många av de beslut som fattats under 1966 och 1967 inte hunnit verka fullt ut. Det tar ju sin tid från det att beslutet fattas till dess att industrin är uppbyggd, maskinerna anskaffade och driften igångsatt.

Man måste mot denna bakgrund vara uppmärksam på att de siffror, som kommer fram genom en sådan här undersökning, alltid behöver granskas nog. Och jag tror att herr Petersson i Gäddvik, efter att ha tagit del av den redovisning jag här talat om, skall kunna anse att han fått ett svar på sin fråga.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Jag hoppas att inrikesministern har rätt när han ställer i utsikt att vi i Norrbotten under 1970-talet skall få 16 000 å 17 000 nya arbetstillfällen. Jag vill framhålla att det finns de som inte har den bedömningen att den nuvarande regionpolitiken leder till detta resultat. Jag kan hänvisa till uttalanden av riksdagsman Hans Hagnell och till remissyttrandena från länsstyrelsen i Norrbotten län och Norrbottens läns länsarbetsnämnd.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Att herr Petersson i Gäddvik åberopar min gode vän Hans Hagnell tar jag inte som något uttryck för att man skulle ha anledning att se med pessimism på möjligheterna härvidlag.

Jag säger att resultaten är beroende av i vad mån vi kan få företag att flytta till Norrland, få dem att förstå vilka tillgångar som finns där — en bra mil-

Svar på interpellation ang. sysselsättningskapande åtgärder i Norrbotten

jö för företagen och naturligtvis också det betydande stöd som samhället ger. Vi försöker sprida upplysning om detta på olika sätt. I dagarna har vi haft annonser i de stora tidningarna, där vi riktat uppmärksamheten på Norrland och framhållit att resultatet av de industrietableringar som skett har varit positiva. Vi har också helt nyligen givit ut en skrift med redogörelser för de olika medel som står till buds och de förmåner som företagen kan påräkna.

Jag hoppas att dessa åtgärder — och många andra som vi måste vidtaga — skall kunna bidra till att vi verkligen får i gång den utlokalisering av företag som ändå alla önskar.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Vi önskar alla att få företag till Norrbotten. Men de kommer inte dit enbart därför att vi önskar det. Samhället måste sätta in regionalpolitiska medel som gör det attraktivt för företag att arbeta där uppe.

Jag vill läsa upp ett avsnitt av länsarbetsnämndens yttrande över lokaliseringsutredningen, som sammanfaller med mitt sätt att se på denna fråga. »Länsarbetsnämnden får slutligen anföra som sin uppfattning att icke heller nu föreliggande förslag till lokaliseringsstöd kommer att visa sig tillräckliga för åstadkommande av en erforderlig ökning av den industriella sysselsättningen i Norrbottens län. Det krävs därutöver en samordning av alla de faktorer som har inverkan på ett företags kostnader liksom sådana som är bidragande till att skapa ett industrivänligt klimat.»

Om vi kan komma överens om att skapa dessa förutsättningar, hoppas jag att de 16 000 nya arbetstillfällena skall bli en realitet liksom också att framtidstron skall återvända hos Norrbottens folk.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Herr Petersson i Gäddvik har inte så särskilt aktuellt material att komma med. Det yttrande han läste upp har jag för länge sedan tagit del av. Det avgavs nämligen i anslutning till den utredning som leddes av landshövding Lemne.

Sedan dess har vi förstärkt våra åtgärder med åtskilligt utöver det som utredningen föreslog. Jag kan nämna sysselsättningsstödet och transportstödet. Jag antar att det kan uppfattas som en del av de åtgärder som man då från länets sida efterlyste. Det stärker inte på något sätt uppfattningen att vi skulle kunna komma att misslyckas. Jag tror tvärtom att vi har goda förutsättningar att lyckas. Det är inte bara på detta sätt vi sprider upplysning, utan det finns realiteter bakom. Det finns stödåtgärder från samhällets sida, vilka ger effekt i arbetet.

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Det kanske inte finns så stor anledning att lägga sig i denna debatt. Jag tycker att herr Petersson i Gäddvik var mycket hovsam i början av debatten, och när han säger att det finns många som är pessimistiska och även försöker plocka fram exempel på detta har han nog rätt däri. Men ligger det någon särskilt stor politisk visdom i att försöka plocka fram hur många pessimister som finns då det gäller ett län som behöver utvecklas och kommer att utvecklas?

Det är precis så som inrikesministern säger. Per Petersson visar upp sådana siffror som föreligger, om man inte gör något från samhällets sida. Men nu vidtar samhället en mängd åtgärder i form av lokaliseringspolitik. Den planeringsrådets målsättning som här åberopas har alla parter i planeringsrådet varit med om. Socialdemokraterna i planeringsrådet är övertygade om att vi med hjälp av de åtgärder som beslutas

Svar på interpellation ang. sysselsättningskapande åtgärder i Norrbotten

bl. a. här i riksdagen skall få en bättre utveckling i Norrbotten.

Det kan finnas anledning fråga, om herr Petersson i Gäddvik och hans partivänner sprungit ifrån den inställningen. Tror ni inte längre på vad ni var med om att besluta, nämligen att vi med hjälp av dessa medel skulle få en bättre utveckling? Det behövs ett näringsvänligt klimat, men kan vi inte vara överens om att vi inte kommer någon vart enbart med talet om ett näringsvänligt klimat och näringsvänliga åtgärder? Här har regering och riksdag fattat beslut i konkreta frågor. Det är det som betyder något för Norrbotten, inte det lösa talet om ett näringsvänligt klimat.

Herr **PETERSSON** i Gäddvik (m):

Herr talman! Om man vill ha en positivare regionpolitik, herr Svanberg, måste man påvisa svagheter i den nu förda politiken. Herr Svanberg vet lika väl som jag att ännu så länge har vi inte fått fram de resultat av regionpolitiken som både han och jag eftersträvar. Jag tror även att inrikesministern eftersträvar en positivare utveckling i Norrbotten. Ingenting har förändrats efter det att länsarbetsnämnden avgivit sitt remissyttrande när det gäller de effektiva medlen. Man har visserligen kommit fram till en viss nedsättning vad gäller frakterna, men jag tror att man också måste angripa persontransportkostnaderna. Och för min del skulle jag gärna se att man använde skattevapnet såsom ett medel för att styra företagsamheten till Norrbotten.

Herr **SVANBERG** (s):

Herr talman! Att åberopa länsarbetsnämndens yttrande i detta sammanhang är en fiktion. Jag är själv bitvis ansvarig för detta yttrande såsom ledamot av länsarbetsnämnden i Norrbotten, och jag vet att där säges att om inga ytterligare åtgärder vidtas skulle läget bli mycket dåligt. Men här har inrikesmi-

nistern pekat på att vi har genomfört ett sysselsättningsstöd och ett fraktsöd utöver vad som förut var möjligt. Jag vill också påminna om att kommunikationsministern har riksdagens uppdrag att göra en undersökning om personkostnaderna på kommunikationsområdet. Vidare har länsarbetsnämnden tagit upp frågan om att bygga lokaler för industri på tre besvärliga orter i inlandet, nämligen Pajala, Överkalix och Övertorneå. Detta är exempel på de nya ting som ständigt kommer in i bilden.

Man kan inte bara hålla på att gnöla. Det var visst Gustav II Adolf som sade: »Det är karingatröst, kvida och lida; man måste det onda genom goda råd bota och borttaga.» Vad vi försöker att göra från socialdemokratiskt håll är att undan för undan genomföra olika åtgärder, som måste anpassas efter verkligheten, i stället för att ägna all tid åt att tala om att det är så förfärligt dåligt ställt och blir ännu sämre. Vad nyttar det?

Svagheter kan man peka på, det är alldeles riktigt. Vi behöver en bättre, utökad regionpolitik — men det är ju det vi sysslar med varje år bl. a. här i kammaren. Varför inte erkänna det och inte bara gnöla och gnälla om att samhället ingenting gör? Det är en falsk framställning, herr Petersson i Gäddvik.

Herr **PETERSSON** i Gäddvik (m):

Herr talman! Jag har aldrig påstått att ingenting har skett. Vad jag har sagt är att de åtgärder som nu är föreslagna har stöd av alla riksdagspartier och att jag inte tror att de räcker.

Jag är uppriktigt glad över att inrikesministern här förklarar, att han tror att det skall vara möjligt att fullfölja tanken på 16 000—17 000 nya arbetstillfällen i Norrbotten under 1970-talet, och jag skall hjälpa till för att vi alla skall komma ihåg det.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

**Svar på interpellation ang. inkomsläget
för vissa förtroendevalda tjänstemän,
m. m.**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundberg har frågat mig, om regeringen har uppmärksammat att arvoden och löner för en del förtroendemän i landsting och kommuner från årsskiftet skall höjas med 50 procent samt om regeringen anser detta stå i överensstämmelse med regeringsledamöters uttalanden att utgångsbud från andra inkomstgrupper på 20 procent är orealistiska. Vidare har herr Lundberg frågat om regeringen kommer att ta initiativ för att högavlönades krav rättas till och låginkomsttagarnas lönevillkor och sociala förhållanden ges förtur och blir väsentligt förbättrade.

Inom ramen för den kommunala självstyrelsen ankommer det på landstingskommunerna och primärkommunerna själva att fastställa arvoden och löner för de förtroendevalda. Regeringen kan därför inte ta initiativ för att påverka dessa löner och arvoden. Regeringen har inte heller för avsikt att ingripa i den pågående avtalsrörelsen för att påverka de krav som ställs från olika löntagargrupper. Däremot är det regeringens uttalade målsättning att liksom hittills med olika åtgärder av annat slag verka för att minska de ekonomiska och sociala klyftorna i samhället.

Vidare anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få framföra ett tack för det försiktiga svaret — ty att det är försiktigt utformat utgår jag ifrån.

Jag har i detta sammanhang inte tänkt på den normala arbetsmarknaden, där man förutsätter två parter: den som

kräver och den som skall ta ställning till kraven. Tvärtom finner jag den här frågan speciellt känslig just därför att de kommunala förtroendemännen kan både kräva och besluta om vad de skall ha. Det är någonting annat än den vanliga arbetsmarknaden, och jag har därför inte förutsatt att statsrådet skulle ge sig in på den delen. Men om inte valda förtroendemän visar den takt, det omdöme och den hänsyn till arbetsmarknaden över huvud taget och till de grupper som de skall vara med och bestämma arbetsvillkoren för finns det anledning för samhället att försöka finna former för att påverka dem. Man har dock rätt att kräva att de känner sitt ansvar.

Jag vill i detta sammanhang erinra om uttalanden som vissa statsråd har gjort och som innebär att de, låt vara indirekt, vill försöka påverka arbetsmarknaden genom att väcka ansvar hos olika parter. De har talat om att kraven på förbättrade arbetsvillkor för människorna bör hållas inom en viss ram, och detta är ju en indirekt påverkan.

Under höstens valrörelse framförde representanter för alla partier krav på jämlikhet och närdemokrati; de krävde även förbättrade villkor för de lågavlönade. Vi vet alla att de lågavlönade, inte minst inom landsting och kommuner, befinner sig i en sådan situation att vi helt enkelt måste ge dem ett ordentligt handtag om vi skall uppfylla vårt ansvar som arbetsgivare. Samtidigt som det alltså inom landsting och kommuner finns dessa lågavlönade, kan vissa förtroendemän kräva att utöver sina arvoden — man vill gärna kalla dem så, men det är ju löner — på 90 000 kronor erhålla ytterligare 45 000 kronor, dvs. 50 procents förhöjning på en så hög lön, plus sociala förmåner som är orimliga i jämförelse med de villkor som gäller för andra människor på arbetsmarknaden. Då bör väl samhället ha anledning att säga ifrån. En politik som innebär att man under val-

Svar på interpellation ang. inkomstläget för vissa förtroendevalda tjänstemän, m. m.

rörelsen talar om låglöneproblemet och ger löften av olika slag men efter valet kräver 50 procents förhöjning av löner på 90 000 kronor är en utmaning och visar en brist på omdöme som vi, som sitter i landsting och kommuner, måste fördöma.

Det lät väldigt bra med allt vackert tal om jämlikhet, närdemokrati etc. under valrörelsen. Jag har, inom parentes sagt, i min interpellation återgivit en diskussion om dessa problem som fördes mellan en biskop och en amerikansk vetenskapsman — han kanske även är filosof. När man nu efter valet har sett hur förtroendemän inte bara kräver utan också beslutar om kraftiga förhöjningar åt sig själva måste man fråga sig: Var har de sitt ansvar och hur tar de hänsyn till andra människor, som också måste leva?

Jag är medveten om att det är svårt för regeringen att ingripa, och jag har förståelse för att civilministern inte här kan säga ifrån offentligt. Men på samma sätt som andra statsråd gjort uttalanden angående arbetsmarknaden i övrigt tycker jag att man från regeringens sida borde säga ifrån att detta handlande visar brist på hänsyn till ekonomiska realiteter, till andra grupper och till de löften som gavs under valrörelsen. Regeringen bör kräva att talet om jämlikhet skall komma till uttryck också i det praktiska handlandet.

Jag brukar ibland citera Carlyle som en gång sade, att en människas mål är en handling, ej en tanke — vore den aldrig så ädel. Under valtider förs det fram väldigt många vackra tankar, och alla talar om hur ädla de är. Vore det inte rim och reson att man även i handling visade detta? Om landstingsmän och kommunalmän inte gör det, tvingas vi att handla.

Det är här fråga om en part som kan både kräva och besluta. När en part på arbetsmarknaden i övrigt kräver någonting möter den en motpart, och efter diskussioner mellan de båda parterna

kommer man fram till ett avtal som ofta innebär en kompromiss. I detta fall fungerar det hela inte på det sättet.

Att jag reagerat mot detta lönelöft är ganska naturligt. Därmed har jag inte sagt att jag anser allt vara väl beställt på den privata arbetsmarknaden — långt därifrån! Men det finns ingen möjlighet att angripa den privata arbetsmarknaden för att hjälpa låglönegrupperna, om valda förtroendemän handlar som de gjort i detta sammanhang.

Jag förstår att de försiktiga formuleringarna i svaret framtvings av vissa praktiska hänsyn. Men undertonen måste väl ändå vara att man inte kan blunda för sådana här handlingar eller låta dem passera opåtalade. Det som inträffat måste rättas till.

Jag har redan sagt att jag inte anser att dessa förtroendemän skall placeras bland låglönegrupperna; något mer än en riksdagsmannalön tycker jag skulle vara rimligt.

I dag diskuterar man inte dessa tjänster utifrån det behov som föreligger, utan med hänsyn till nödvändigheten att möjliggöra en rättvis fördelning av posterna mellan partierna. Även den saken måste regeringen allvarligt pröva och söka finna vägar som för bort från sådana här orimligheter som skadar demokratin och alla oss som arbetar inom landsting och kommuner. Det är riktigt, nödvändigt och sunt att man där reagerat på det sätt som man har gjort i detta sammanhang. Huruvida beslutande myndigheter sedan har vett att ta hänsyn till denna opinion återstår att se.

Jag tackar för svaret.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag vill i korthet framhålla att innehållet i mitt svar är betingat av arbetsfördelningen mellan stat och kommun. Denna diskussion bör

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden
 därför föras inför det forum där den hör hemma, nämligen i landsting och kommuner.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är nog bra att säga att frågan skall återföras till rätt forum. Men det är ju just där som den krävande parten i detta fall också är den beslutande parten. En sådan ordning förutsätter att man visar ett större ansvar än som eljest skulle krävas, och det har man inte gjort i detta sammanhang. Man har övervärderat sin egna insatser och prestationer och därigenom undervärderat det arbete som görs av låglönegrupperna. Det är ju ändå på det sättet — i varje fall inom landstingen — att om vi inte hade de s. k. låglönegrupperna, skulle varken hälso- eller sjukvården kunna fungera och samhället alltså åsamkas olidlig skada.

Om man från låglönegruppernas sida över huvud taget skulle ådagalägga en inställning liknande den dessa kommunalmän givit prov på, skulle samhället i dess helhet inte kunna fungera.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat mig 1) när regeringen kommer att besluta om förslaget att lokalisera ett raffinaderi vid Brofjorden i Bohuslän, 2) om jag anser att det är rimligt att ta in supertankers för olja i en trång farled som Brofjorden, 3) om regeringen kommer att bygga sitt ställningstagande till Brofjordens användning på ett offentligt redovisat och debatterat förslag till fysisk riksplan för den svens-

ka västkusten och slutligen 4) vilka åtgärder för lokalisering av alternativ industri i Lysekilsområdet som har vidtagits av regeringen.

Som interpellanten torde vara medveten om medger inte den gällande ordningen för kammarens debatter att vi här diskuterar ett enskilt ärende under regeringens prövning. Jag begränsar därför mitt svar till att avse de allmänna grunder som enligt regeringens mening bör tillämpas vid ställningstaganden i frågor av den art herr Ahlmark omnämner i sin interpellation.

Förberedelser för en fysisk riksplanering pågår i civildepartementet. Efter ingående metodstudier som i sammanfattning redovisats i tre publikationer från kommunikationsdepartementet i juli 1969 (Stencil K 1969: 13, 14 och 15) har arbetet under senare hälften av 1969 och i år varit inriktat på en inventering av anspråken på fysiska resurser och de mot sådana anspråk svarande tillgångarna i vårt land. Arbetet i departementet bedrivs med inriktningen att en redovisning av inventeringsresultaten och en därpå grundad analys av föreliggande planeringsproblem samt utkast till tänkbara lösningar av problemen skall kunna offentliggöras under nästa år. Detta material kommer att remissbehandlas. Regeringen har för avsikt att därefter anmäla frågan om fysisk riksplanering för riksdagen.

Medan arbetet på den fysiska riksplaneringen pågår kan givetvis lokaliseringsärenden bli aktuella, vilka innefattar frågeställningar av vitalt intresse när det gäller användningen av våra naturresurser. Den av herr Ahlmark omnämnda frågan om lokaliseringen av ett oljeraffinaderi vid Brofjorden är otvivelaktigt en angelägenhet av sådan art.

Om sådana frågor uppkommer innan ställning kunnat tas till fysisk riksplanering i vidare mening, måste det från fall till fall bedömas om ett sådant ställningstagande rimligen kan och bör avvaktas eller ej. Beslut om disposition

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

av mark och vatten kan nämligen inte generellt avvakta en fysisk riksplanering. I själva verket kan vi aldrig räkna med att komma i ett läge där en översiktlig planering för dispositionen av våra naturresurser blir definitiv. Det kommer att uppstå situationer som inte kunnat förutses vid planeringstillfället. Det kommer också att föreligga behov av att belysa uppkommande frågor ur andra aspekter än dem som behandlas i en fysisk riksplanering. Det kan komma att finnas för avgörandet betydelsefulla delfrågor som är under utredning på central, regional eller lokal nivå.

Frånvaron av en samlad fysisk riksplanering betyder dock inte att regeringen saknar målsättning för planeringen av våra kuster. Jag vill i detta sammanhang peka på den generella princip som jag vid flera tillfällen har uttalat mig för, nämligen att så långt möjligt samla industri med besvärande omgivningspåverkan till ett begränsat antal områden för att hålla större delar av kusterna öppna för friluftslivet och andra med industrin konkurrerande intressen.

I den mån det inte är möjligt att vänta med avgörandet i ett enskilt ärende till dess beslut kan fattas inom ramen för en fysisk riksplanering i vidare mening bör regeringen, efter sedvanligt remissförfarande, meddela beslut i det enskilda ärendet utan onödigt dröjsmål. Det ligger emellertid i sakens natur att sådana ärenden som har stor räckvidd måste beredas utomordentligt omsorgsfullt. Ett exempel på detta utgör det av interpellanten nämnda ärendet. Det aktualiserades hos regeringen som en framställning om fastställelse av stadsplan för det område som avsetts för lokaliseringen av ett oljeraffinaderi. Stadsplaneärendet kom in till civildepartementet den 8 december 1969. Redan hösten 1968, när planerna på raffinaderietableringen hade blivit kända, påbörjades emellertid ett beredningsarbete i kommunikationsdepartementet,

dit planärendena då hörde. Beredningen har bedrivits i form av fortlöpande överläggningar inom en arbetsgrupp med företrädare för kommunikationsdepartementet, jordbruksdepartementet, inrikesdepartementet, civildepartementet och industridepartementet. Vidare lades beredningsarbetet upp på ett sådant sätt att erfarenheter som efter hand kunde komma fram inom ramen för de pågående förberedelserna för riksplaneringen skulle kunna komma beredningen av det enskilda ärendet till godo omedelbart. Samma metod har tillämpats vid beredning av ärendet om kärnkraftverket på ostkusten.

Genom den beskrivna formen av interdepartemental beredning ökas möjligheterna att, innan regeringen tar ställning, ingående och allsidigt belysa t. ex. en lokaliseringsfråga av den art som interpellationen avser. Sådana ärenden måste nämligen avgöras efter en vägning mellan bl. a. miljöpolitiska, allmänekonomiska, sysselsättningspolitiska och regionalpolitiska synpunkter. Det är sålunda självklart — vilket bör sägas i anslutning till herr Ahlmarks avslutande fråga — att spörsmålet om en industrilokalisering i Lysekil måste bedömas bl. a. i ett regionalpolitiskt sammanhang. Regionalpolitiska bedömningar måste enligt regeringens mening göras i fråga om utvecklingen i alla delar av vårt land. Vissa delar av Bohuslän ingår som bekant i det allmänna stödområde inom vilket regionalpolitiska stödåtgärder för industrilokalisering o. d. kan komma i fråga. Lysekil ingår dock inte i stödområdet. Sysselsättningsläget i själva Lysekilsregionen har — i varje fall hittills — inte heller varit sådant att det funnits anledning för regeringen att överväga särskilda åtgärder för att åstadkomma en ökad industrilokalisering dit. Om frågan vidgas till att gälla en stor industriell basinvestering måste däremot den regionalpolitiska utvecklingen i hela norra och mellersta Bohuslän tas med i bedöm-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden ningen.

Frågan om användande av stort tonnage, s. k. supertankers, för oljetransport i trånga farvatten är inte av den arten att generellt svar kan ges om vad som bör tillåtas eller ej. Jag vill här erinra om att herr Ahlmark ställde en fråga av liknande innebörd till kommunikationsministern under vårriksdagen och då fick ett utförligt svar. Det torde inte finnas anledning att nu upprepa de deklARATIONER som då gjordes från regeringens sida. Jag vill emellertid påpeka att beredningen av den lokaliseringsfråga som herr Ahlmark åberopar i sin interpellation bl. a. har innefattat särskilda praktiska prov, som på regeringens uppdrag har utförts av sjöfartsverket. Resultaten av dessa prov bedöms just nu i kommunikationsdepartementet.

Vidare anförde:

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Frågan om lokaliseringen av raffinaderiet till Brofjorden kan ses ur olika perspektiv. Många intressen och ekonomiska påtryckningsgrupper är inblandade. Mycken idealitet och starka opinioner har också engagerat sig. På flera sätt ger striden om Brofjorden en illustration till hur åsikter kan skära sig mellan ett företagsintresse och ett mera vidsträckt samhällsligt intresse, mellan lokala krav på flera arbetsfällan i den egna bygden och en övergripande planering för ett mycket större område, mellan viljan att underlätta för en intresserad industri och målet att skydda natur och miljö mot skador och katastrofhot.

Alla de här synpunkterna är i och för sig förstäliga, kanske starka, och de bör respekteras. Det är i sammanvägningen av dem som våra värderingar blottas. Det perspektiv som jag personligen — jag betonar att jag talar för mig personligen — vill anlägga på denna fråga är ungefär följande. När

jag nu tar upp fallet Brofjorden är det alltså hela tiden för att illustrera centrala principer om lokalisering, planering och miljövärd.

I det moderna industrisamhället ökar behovet av planering utomordentligt snabbt. Markresurserna minskar genom att allt mera mark kommit att nyttjas för olika ändamål. Ett antal företag har blivit så stora, att följderna av deras beslut — investeringar och lokaliseringar — blivit mycket omfattande och sträcker sig långt utanför företaget självt. Befolkningen i södra och mellersta delen av Sverige har påtagligt ökat. Människornas möjligheter att förflytta sig inom landet och inom en region är ganska stora nu för tiden. Kraven på en berikande fritid och på oförstörda naturområden har rests av allt fler. Det vi kallar »miljön» — vatten, luft, natur, tystnad och mycket annat — har i hög grad kommit i centrum för debatten och för människornas intresse.

Allt detta leder fram till kravet på mer och bättre planering, på att bevaka de synpunkter som så lätt kommer bort i den traditionella beslutsprocessen. Vi får inte längre improvisera bort oersättliga naturområden. Vi får inte längre ta miljörisker som vi tidigare nonchalerade. Vi får inte längre sätta fritidskraven lika lågt som kanske var naturligt att göra ännu för några årtionden sedan. Vi får inte längre se lika begränsat på begrepp som »ekonomisk tillväxt» och annat som vi gjorde ännu vid 1960-talets början.

Detta är i mera allmänna ord min utgångspunkt vid bedömningen av ett fall som Brofjorden. Här är ett område som är en del av en kust som är en unik, inte bara för Sverige, utan för Europa: mellersta och norra Bohuslän. Den ger, tror jag, det renaste vatten vi har runt våra kuster. Området är inte särskilt stort. Hundratusentals människor runt om i Sverige har lärt känna och älska den här skärgården. In-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

dustriutsläppen är på de flesta håll begränsade här. Miljörisker finns, men de kan troligen bemästras med god vilja. De skönhetsupplevelser som den oförstörda Bohusskärgården gett är för många omöjliga att formulera i ord.

Det är den ena sidan av saken.

Den andra sidan är kravet, att också mellersta och norra Bohuslän måste ges arbetstillfällen utanför fritids- och turistindustrin. De människor som bor där året runt kan med rätta ställa kravet att inte bli bortglömda under större delen av året därför att deras bygd är så oerhört populär under några sommarmånader. De vill ha industrier till sin egen ort.

Skall dessa sidor av problemet båda kunna tillgodoses i rimlig utsträckning, är en långsiktig planering från statsmakternas sida oundgänglig. Den planeringen måste i ett fall som Brofjorden gälla åtminstone fyra ting; jag har tagit upp dem i min interpellation.

Vi måste *planera* så, att Västkustens och Bohuskustens framtida användning avgörs efter förslag — och alternativa förslag — i en fysisk riksplan, som offentligt redovisas och diskuteras.

Vi måste *planera* oljetransporterna så, att vi så långt som möjligt eliminerar riskerna för att väldiga katastrofer med supertankers för råolja inträffar utanför orörda skärgårdsområden.

Vi måste *planera* så, att oljeskyddet byggs upp så snabbt som möjligt och att dess effektivitet också påverkar de risker vi vågar ta.

Vi måste slutligen *planera* så, att vi söker stimulera icke nedsmutsande industri till de områden som är särskilt miljö känsliga.

På *ingen* av dessa fyra områden har regeringen varit särskilt förutseende och handlingskraftig. På *alla* de här områdena är det improvisationer som bestämmer utvecklingen.

För *det första* har vi ingen plan för hur Västkusten skall nyttjas för industri, bostadsområden, fritidsområden,

orörd natur och annat. Resultatet av det arbete som gjorts i kanslihuset ligger till sin huvuddel fortfarande och väntar i sekretessens kassaskåp. De studier som statens planverk gjort i år är värdefulla men antyder mest problemen utan att utmynna i förslag. I avsaknad av en sådan plan står det naturligtvis varje kommun och varje företag fritt att påstå att just den lokalisering av just den industri som man själv står för eller fått kontakt med är den rätta från helhetens synpunkt. Om det är så, vet vi inte. Men bristen på plan i dag får inte leda till att vi godtar vilka lokaliseringar som helst.

I det här fallet gäller det alltså ett raffinaderi som skulle placeras mitt på Bohuskusten. Det är en mycket stor investering, flera oljebolag blir kanske inblandade längre fram. Kanske, men inte säkert, blir det en omfattande oljeindustri som en följd av ett raffinaderi här. Är det rimligt att sprida ut företaget av det här slaget också till mellersta Bohuslän? Vi har flera raffinaderier redan i Göteborg och en omfattande petrokemisk industri i Stenungsund. Statens planverk och naturvårdsverket avstyrker. De går i stället på den s. k. koncentrationsprincipen: det är bättre att söka koncentrera miljöovänlig industri till få områden, inte sprida den till fler.

Så gäller det, *för det andra*, oljetransporterna och supertankers i ömtåliga kustområden. Jag tackar civilministern för svaret på min interpellation. Han har rätt i att supertankers diskuterades senast i maj i år mellan kommunikationsminister Norling och mig. Som kollega till herr Norling skulle jag inte ha åberopat den debatten. Den rymde några av de mest aningslösa inlägg som hållits om miljöhot i den här riksdagen. Kommunikationsministern varnade då för »skrämselpropaganda» och för »patetiska» inlägg. Det var hans kommentar den gången till det katastrofhot som nu senast illustre-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

rats av tankern »Pacific Glory» och dess förstörelse i Engelska kanalen.

Kommunikationsministern godtog då främst en gräns för jättefartygen i våra kuster, »den naturliga gränsen», som han kallade den. Därmed menade han att bottendjupet fick avgöra hur stora oljebåtar man tog in på varje ställe. Hänsyn till natur och haveririsker och annat var underordnat detta hur långt det var till botten. Det var »den naturliga gränsen» som gällde. Och med ungefär samma passivitet, men i mindre utmanande och mera dimmiga formuleringar, uppträdde dåvarande kommunikationsministern Lundkvist, när jag två gånger tidigare diskuterat supertankers med honom.

Jag vet därför att jag inte påverkar vare sig herr Lundkvist eller herr Norling särskilt mycket. Men en mycket stark opinion i Sverige i dag skräms av hotet om en jättetankers för olja, på 100 000 ton eller däröver, som går under i Östersjön eller mitt utanför Bohuslän. Det har hänt i andra hav, det har varit nära att hända också här. Av något skäl — dimma eller storm eller maskinfel eller helt enkelt den mänskliga faktorn — bryts denna jättetankbåt sönder. Det kan vara efter kollision eller explosion eller helt enkelt grundstötning. Fartyget slås sönder och 100 000 ton råolja pressas av vindar, vågor och strömmar mot den svenska Bohuskusten.

Vad gör vi i det läget? På några få dagar skulle ett tiotal mil av den svenska Västkusten kunna förstöras för generationer framåt. För fisket i området kunde det bli förödande. För djurlivet ett massdödande av sjöfågel. För dem som bor permanent vid de stränderna en förstörelse av deras miljö och omgivning utan motstycke. För dem som på somrarna finner bad, glädje och sol vid den kusten ett slut på semesterna där eller årtal av oljeklibbade kläder, båtar och annat. För vattnet på Västkusten ett allvarligt bidrag till be-

gynnande förgiftning. Den bilden får vi aldrig glömma, när vi resonerar om tänkbara oljekatastrofer, och jag beskrev den också med samma ord i maj månad från den här talarstolen.

Därför skall vi planera så, att oljetransporterna skall kunna ske utan supertankers i själva kustområdena. Och det har förbluffat mig hur konservativa och fantasilösa som utredningar och inlägg har varit på den här punkten.

En omlastningsterminal för olja någonsans vid Nordsjön där supertankers kan föra över sin last till mindre fartyg som går den sista vägen in i trånga farleder — det avvisade herr Norling i våras.

En sjöterminal där man lossar oljefartygen till havs, där man bojar dem, och sedan för in oljan genom en slang på botten — det har inte utretts.

En pipeline som skulle göra det möjligt att lägga ett raffinaderi någon annanstans än just där man tar in oljan — där sitter en utredning, medan besluten i dag binder utvecklingen.

En uthamn där man med bro och hamn utanför de yttersta öarna, t. ex. i Göteborgsområdet, får en ny möjlighet att ta in fartyg utan den sista svåra vägen in till fastlandet — de förutsättningar har man inte noga analyserat.

Kort sagt: man vägrar att planera för framtidens ojettransporter till Sverige. Resultatet blir en laissez-faire-politik där de enskilda företagen har initiativet. Fallet Brofjorden kan illustrera försummelsen.

Sedan har vi för det tredje oljeskyddet. Det skall byggas upp men är ännu ytterst ofullständigt. I sommar har vi gång på gång sett hur svårt man haft med bara några hundra ton olja som kommit lös. Vad som skulle kunna hända om 100 000 ton råolja kom ut vägar vi knappt tänka på. Det finns t. ex. inga länsor i världen i dag som kan ringa in olja på öppet hav under svårare väderlek.

När vi nu bygger ut oljetransporter

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

och oljeindustri måste vi naturligtvis se till inte bara att oljeskyddet får ökande resurser utan också att vi koncentrerar de största riskerna till så få ställen som möjligt, så att man just där kan bygga upp en katastroforganisation som snabbt kan ingripa. Det talar *mot* en spridning av stora oljefartyg till många hamnar runt våra kuster. Här måste vi planera och inte låta utvecklingen skena i väg av sig själv.

Och så till slut *för det fjärde* lokaliseringen av icke-nersmutsande industri till ömtåliga områden. Det är sant att sysselsättningsläget kring Lysekil inte är allvarligt nu. Det är också sant att Lysekil ligger utanför det lokaliseringspolitiska stödområdet. Men det är väl ändå rimligt, för att illustrera med fallet Brofjorden, att om en kommun lyckats få en stor industri intresserad och sedan får avslag av regeringen av miljökäl så finns ett slags moralisk förpliktelse att hjälpa den till arbetstillfällen av liknande eller betydande omfattning. Regeringen har inte övervägt några åtgärder av det slaget, säger civilministern i sitt svar i dag. Nej, men man borde göra det med de stimulansmöjligheter som statsmakterna förfogar över. Planeringen av industri i känsliga kustområden måste ske så, att man *både* värnar naturen och miljön och ger stöd åt sysselsättningen i de områden där man avvisar miljöfarliga investeringar.

Jag vet mycket väl att en stor opinion i Bohuslän är angelägen om att få det tillskott på arbetstillfällen för mellersta delen av länet som ett raffinaderi i Lysekil skulle innebära. De åsikterna finns företrädda också i mitt eget parti. Riksdagsman Georg Åberg, som i dag har ett par viktiga sanmanträden på Västkusten och därför inte kan delta i debatten här i kammaren, har i länets planeringsråd tillstyrkt den här lokaliseringen. Men jag vet också att just Georg Åberg ännu hellre skulle se en annan typ av industri i trakten, som kan ge arbetstillfällen utan stora

miljörisker. Den opinionen bör regeringen gå till mötes genom att snabbt undersöka möjligheterna att stimulera en icke miljöfarlig industri till det område som debatten handlar om.

Herr talman! Jag har i det här anförandet tryckt hårt på kravet på planering i olika avseenden. Det tycks mig som om den heta debatten om Brofjorden ger en trist bild av hur det går när statsmakterna är för passiva och utvecklingen bestäms av slump eller av andra intressen. Om den nuvarande civilministerns handlingsförmåga har jag inte längre några illusioner. Men på den växande miljöopinionen och på dess vilja att påverka samhällsutvecklingen tror jag desto mer.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! De faktorer som herr Ahlmark radade upp som skäl mot en lokalisering till Västkusten av en omgivningspåverkande industri av det slag som det här gäller kommer att finnas med vid regeringens bedömning av de frågor vi här diskuterar. Men utöver dessa faktorer måste regeringen ta hänsyn till vissa andra aspekter på frågor av denna karaktär.

Den första frågan som vi måste ställa oss är naturligtvis, om det är ett angeläget allmänt intresse att vi får en lokalisering av oljeraffinaderier till Sverige. Vad vi redan nu vet är att det finns ett mycket stort intresse för etablering av oljeraffinaderier och andra omgivningspåverkande industrier, inte minst den petrokemiska industrin, till Västkusten. Om vi kommer fram till att vi bör tillgodose en del av denna efterfrågan på Västkusten, måste vi pröva om det mot bakgrund av vår önskan att koncentrera omgivningspåverkande industrier till få platser är rimligt och möjligt att lokalisera sådan framtida industriutbyggnad på Västkusten uteslutande till redan öppnade områden, dvs. Göteborg, Stenungsund och Värö.

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

Vi måste fråga oss hur en ytterligare koncentration av omgivningspåverkande industrier till dessa orter påverkar miljön för de många människor som såväl i det dagliga arbetet som på sin fritid vistas där. Miljöfrågorna måste få en hög prioritet i dessa sammanhang, det är vi helt överens om. Men förhållandena i den miljö i vilken många människor ständigt skall vistas är självklart också viktiga.

Om vi skulle finna att en raffinaderiutbyggnad är angelägen ur samhällsekonomiska synpunkter är det självklart att riskerna i samband med transporter av olja i mesta möjliga mån måste begränsas. Herr Ahlmarks patentrösning för säkerhetsfrågorna är att man skall förbjuda fartyg över en viss inte närmare preciserad storleksgräns — där är dimman fullständig från herr Ahlmarks sida — att angöra våra hamnar. Andra anser att man skall koncentrera alla transporter av olja med stora fartyg till en enda hamn på Västkusten för att där kunna hålla högsta möjliga beredskap för en eventuell olycka. Åter andra menar att man bör pröva, om en separering av i varje fall en del av de stora fartygen till en speciell hamn med särskilt goda förutsättningar beträffande inseglingsförhållandena skulle kunna bidra till att minska riskerna för oljekatastrofer.

Regeringen måste bedöma frågan allsidigt och kan inte bara anlägga herr Ahlmarks något förenklade synsätt. Vi måste också ta hänsyn till statsmakternas uttalade önskan att dämpa storstadstillväxten och främja tillväxten i andra delar av landet.

Detta är, herr Ahlmark, några exempel på frågor som också måste bli föremål för seriösa överväganden när regeringen går att ta ställning till lokaliseringsfrågor av den typ som vi diskuterar här i dag.

Vi kan inte nöja oss med att som herr Ahlmark frankt avvisa tanken på en gynnsam utveckling av vår oljeraffine-

ringsindustri eller bara förklara att stora fartyg inte skall få angöra svenska hamnar. Vi måste finna lösningar på dessa frågor, som möjliggör en fortsatt gynnsam utveckling av vår industri och vårt näringsliv men samtidigt tillgodoser angelägna önskemål om skydd för miljön och ökad säkerhet i samband med transporter av olja.

Herr Ahlmark har här talat mycket varmt för behovet av en effektivare samhällsplanering. Han har i detta stycke ansett att regeringen varit senfärdig. Utan svårighet skulle jag kunna åberopa hela den diskussion som regeringen fått föra för att över huvud taget skapa förståelse för behovet av en effektivare samhällsplanering. När vi började tala om riksplanering, möttes vi med mycket stor misstro på den borgerliga kanten. Man sade att det här är väl ett nytt uttryck för regeringens vilja att centraldirigera. Och i det arbete som vi för närvarande bedriver på att skapa de instrument som vi måste ha för att komma fram till den effektivare planering, som herr Ahlmark efterfrågar, så har jag sannerligen fått alla mina illusioner om folkpartiets intresse för att medverka på den punkten ganska ordentligt grusade. När vi steg för steg har fört fram förslag till åtgärder, som riksdagen sedan fått fatta beslut om och som har avsett att ge oss underlag för en effektivare samhällsplanering, så har man från folkpartiets sida rest invändningar eller tillsammans med de övriga borgerliga partierna gått emot våra förslag.

Jag är naturligtvis glad för den entusiasm, med vilken herr Ahlmark är beredd att engagera sig i dessa frågor. Här har han ett utomordentligt gynnsamt tillfälle att inom sitt eget parti nu verkligen driva på. Jag kan försäkra herr Ahlmark att när vi kommer med resultatet av de här förberedelserna för den fysiska riksplaneringen, som ingalunda är några hemliga akter, herr Ahlmark — jag beklagar att han inte har tagit tillfället i akt att läsa det material som vi

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

har offentliggjort (och som vi kommer att fortsätta att offentliggöra) — så kommer herr Ahlmark att få rika tillfällen att medverka till att sätta effektivare instrument i händerna på samhället för att vi verkligen skall kunna nå det som vi ändock är överens om: en effektivare planering. Då får vi hoppas att samma entusiasm som herr Ahlmark har avslöjat i dag kommer att karakterisera den borgerliga oppositionen.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Denna fråga har diskuterats livligt under de senaste två åren, och givetvis är den lokala opinionen alldeles särskilt engagerad. Tar man hänsyn till den bofasta befolkningens önskemål — och det är ju ändå den det närmast gäller — så råder det ingen tvekan om att beslutet borde bli positivt. Om något företag kan känna sig välkommet till en bygd, så är det OK eller formellt rättare sagt ägaren till det raffinaderi som har begärt att få etablera sig, ty i detta fall spelar ägarkategorin ingen roll.

Varför är då denna lokalisering så angelägen? Givetvis är det arbetstillfällena på sikt för regionen som man är ute efter. Detta är grunden för all utveckling. Norra Bohuslän måste ha fler sysselsättningsstillfällen om människorna som bor där skall få den service av olika slag som vi i allt större utsträckning fordrar av samhället. Tidigare var det framför allt tre näringsgrenar som dominerade, nämligen stenindustri, jordbruk och fiske. Alla tre näringsgrenarna har gått starkt tillbaka och har inte kunnat fullt kompenseras genom industrietableringar. Detta har lett till en kraftig folkminskning. Om ingenting händer, kommer denna minskning att fortsätta, och detta kan givetvis inte pågå hur länge som helst.

Länets planeringsråd ser rätt allvarligt på situationen och förordar en kraftig satsning på Uddevalla—Lysekilsregionen och Strömstadsregionen. Detta är

så angeläget och även så självklart, att den fysiska riksplaneringen, som i princip är riktig och angelägen, inte bör avvaktas före ett positivt ställningstagande i denna fråga.

Detta innebär självfallet inte att vi vill nonchalera miljövärdssynpunkterna eller naturvärden eller människornas anspråk på ett fast och rörligt fritidsliv; jag vill i stället säga tvärtom.

Vad beträffar naturvärden vill jag framhålla att Bohuslän har många natursköna och andra särpräglade områden som vi vill bevara, och det gör vi också efter måttet av vår förmåga. Men den som har sett det område som det nu är fråga om och betraktar det såsom så naturskönt att det särskilt bör vårdas har inte så särskilt stora anspråk på skönhetsupplevelser. Jag tror att herr statsrådet, som har ett mycket stort intresse för naturvård, håller med mig i min värdering i detta fall.

Det verkar på diskussionen som om Brofjorden är den enda fjord med rent vatten som vi har i Bohuslän. Det är givetvis felaktigt. Vi har förmånen att ha tillgång till stora kustområden, som erbjuder allmänheten bättre möjligheter till bad och rekreation än vad Brofjorden gör.

Hur är det i verkligheten? Inom det aktuella området bor under några veckor av året ett 40-tal sommarstugeägare. Fyra vägar leder in till området. Vid infarten till samtliga dessa fyra vägar står anslag om »privat väg» och »förbjuden infart». Det är alltså en rätt begränsad exklusiv krets, som har möjlighet att ta sig dit vägledes. Vi skall givetvis satsa på det fasta och rörliga fritidslivet, men grunden för detta är att det finns en bofast befolkning. För att en sådan skall bli möjlig fordras sysselsättningsstillfällen. I annat fall kan inte den service som erfordras för sommarbefolkningen och andra turister tillgodoses.

Miljöfrågorna är synnerligen viktiga. Givetvis skall vi både nu och i framtiden ställa stora krav på företagen att

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

vidta alla rimliga åtgärder för att eliminera skadeverkningar på miljön. Vi bör också satsa på forskningen. Målet bör vara att få ned skadeverkningarna till så nära noll som möjligt. Jag tror inte att detta är orealistiskt. Bara under de senaste åren har en del åstadkommit på detta område.

Företaget — dvs. OK — är ju också berett att tillmötesgå alla de anspråk som ställs och kanske litet till. Såsom arbetsplats kommer detta företag från miljösynpunkt att bli föredömligt enligt de planer som föreligger.

Det allvarligaste hotet mot vår miljö är enligt min och många andras mening den hårda koncentrationen till storstäderna. Jag finner det därför rätt ologiskt att personer — herr Ahlmark gjorde så — som med tanke på miljöskyddet talar emot en förläggning av raffinaderiet till Brofjorden, anvisar Göteborg såsom ett lämpligt alternativ.

Inom länsstyrelsens planeringsråd har vi sagt, att raffinaderiet bör lokaliseras till Lysekil under förutsättning att in-seglingförhållandena är sådana att de kan godtas. Mycket omfattande undersökningar har som bekant gjorts av både svensk och utländsk expertis. Därvid har man funnit att Brofjorden är idealisk såsom oljehamn. Man säger att den är bäst i Sverige, och det finns expertis som påstår att platsen kan mäta sig med vilken hamn som helst i Europa. Under sådana förhållanden kan jag inte se något hinder för en lokalisering till Brofjorden.

Jag skall inte här fråga herr statsrådet om vad regeringen tänker besluta, men jag vill understryka angelägenheten av att ett besked kommer så snart som möjligt.

Rätt många opinionsyttringar av olika slag har förekommit i den allmänna debatten om denna lokaliseringsfråga. Namninsamlingar och liknande förekommer ju rätt ofta, och jag vänder mig inte emot sådana aktiviteter. Ett anmärkningsvärt inslag är det emellertid

när programledningen för TV 2 blandar sig i den här frågan på det sätt som skett. TV 2 har under den senaste tiden i ett par program gjort denna fråga, som ligger hos regeringen för avgörande, till föremål för ett slags rättegång med advokater och s. k. vittnen från båda sidor. Sedan — och detta är det anmärkningsvärda — ordnar man ett slags folkdomstol, som låter allmänheten avge sitt votum för eller emot en lokalisering till Brofjorden. Jag trodde faktiskt att radio- och TV-ledningen betraktade TV som ett mera seriöst massmedium, där det inte skall ordnas sådana jippon. Jag utgår ifrån att oavsett resultatet av det s. k. domstolsutslaget regeringen inte låter sig påverkas av sådana meningsyttringar.

Så är det en sak till jag vill säga i den här frågan. OK:s lokalisering till Lysekil stöds — det betygade också herr Ahlmark — av en mycket kraftig opinion från hela Bohuslän. Alla riksdagsmännen från Göteborgs och Bohus läns valkrets, såväl i den här kammaren som i första kammaren, ger sin anslutning till förslaget. Visserligen sade herr Ahlmark nyss att herr Åberg skulle vara litet tveksam. Jag vägrar att tro på det, ty det har han i varje fall inte givit uttryck åt tidigare. Men det må vara hur som helst med den saken. Han har i alla fall i planeringsrådet, vilket herr Ahlmark också nämnde, och i andra sammanhang givit sin anslutning till det förslag som föreligger. Landstinget har gjort ett enhälligt uttalande i frågan. Att märka är att mer än hälften av landstingets ledamöter är bosatta inom Göteborgsregionen. Länsstyrelsen och majoriteten i länets planeringsråd ser frågan på samma sätt. Kommunernas företrädare, inte enbart Lysekils utan också på andra håll i Bohuslän, stöder Lysekil på denna punkt.

I valrörelsen hörde jag många talare från folkpartiet — jag tror även herr Ahlmark — tala om någonting som man kallar för när demokrati. Jag frågade

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

ibland vad som menades med närdemokrati. Det gavs något olika förklaringar, men som en allmän definition sade man att det skulle tas hänsyn till vad de berörda människorna tycker och känner och ger uttryck åt. Jag har kanske tagit fel på den punkten eller också har herr Ahlmark någon annan definition. I så fall skulle det vara intressant att höra hur han ser på det här med närdemokrati.

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Först ett par ord om herr Georg Åberg, som inte kan vara här i dag. Jag tror att han just nu sitter i sammanträde med länets planeringsråd, medan herr Gustafsson i Uddevalla föredrar att vara här.

Vad jag sade var alldeles klart. Herr Åberg har tillstyrkt denna lokalisering, men han skulle ha varit ännu gladare om han kunnat få motsvarande arbetstillfällen utan stora miljörisker. Jag undrar om herr Gustafsson i Uddevalla har en annan uppfattning, och om han skulle säga nej till en industri som ger lika många jobb men är mindre miljöfarlig. Vad herr Gustafsson kräver är ju annars inte bara sysselsättning utan också miljörisker. Men jag kan inte tänka mig att herr Gustafsson verkligen har en annan mening på denna punkt.

Sedan sade Gunnar Gustafsson — med all rätt — att det måste skapas flera arbetstillfällen för mellersta och norra Bohuslän. Javisst, det betonade jag också i mitt anförande, delvis i polemik mot interpellationssvaret. Men frågan är: Vilken typ av industri skall man förlägga till ömtåliga kustområden? Enligt min mening skall man till de områdena lokalisera icke-miljöfarlig industri.

Det är en enkel men ändå mycket viktig tanke. Ronny Svensson, byrådirektör i statens planverk, har utvecklat detta i ett par artiklar i Dagens Nyheter, där han skriver så här: »Bevarad och ökad helårsbefolkning i orter som Lyse-

kil, Gravarne, Smögen och Strömstad torde vara en direkt nödvändighet för att rekreation och turism skall erbjudas ökat utrymme utefter kusten. Sådana åtgärder är nödvändiga inom en riksplanerings ram.» Han säger vidare: »Vi bör ha en riksplan med nationellt stöd åt icke miljöfarlig sysselsättning i de attraktivaste rekreativområdenas tätorter.» Det är en mycket viktig tanke, som Ronny Svensson har utvecklat i teorin. En aktiv miljöpolitik under 1970-talet gör det nödvändigt att vi omformar den tanken i praktisk handling.

Nu går emellertid Gunnar Gustafsson ett steg längre och säger att enligt hans mening är det farligaste miljöhotet i dag att man koncentrerar industri till få orter. Ja, så allmänt uttryckt kan man naturligtvis säga att storstädernas snabba tillväxt har flera inslag som är farliga från miljösynpunkt. Men eftersom vi diskuterar oljeindustrin — som är klart miljöfarlig, herr Gustafsson! — måste ju Ert anförande innebära att man skall sprida ut oljeindustrin och annan miljöfarlig industri till så många områden som möjligt för att inte få en miljöovänlig koncentration. Jag trodde annars att hela debatten om riksplanering, miljövärd och lokalisering var inriktad på koncentrationsprincipen vad gäller miljöfarlig industri, alltså att försöka samla den till få områden, där man kan bemästra riskerna bättre.

Sedan svävade Gunnar Gustafsson ut i estetiska bedömningar av olika kustavsnitt i Bohuslän. Jag uppskattade mycket den frimodighet som han då utvecklade. Jag tillbringar själv någon månad varje år i en annan del av Bohuslän. Men jag skall inte här tala om vad jag personligen tycker är den vackraste delen av det landskapet, eftersom jag vet att det finns olika meningar om den saken. Jag tycker inte heller att vare sig herr Gustafssons, herr Lundkvists eller min personliga uppfattning om vad som är vackrast skall avgöra lokaliseringsfrågan. Man får nog ha li-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

tet bredare utblick. Vi kan t. ex. gå till de verk som sysslar med dessa frågor alldeles speciellt, statens planverk och naturvårdsverket. Inte för att deras estetiska bedömningar bör betraktas som heliga utan därför att man där tar ett mera samlat grepp på naturfrågorna än vad herr Gustafsson i Uddevalla ville göra.

Statens planverk skriver så här: »Lokaliseringen skulle innebära en allvarlig misshushållning med den från social och vetenskaplig naturvårdssynpunkt mycket värdefulla kuststräckan. — — — Enligt planverkets mening är det av största betydelse att den i flera avseenden unika kuststräckan bevaras så immissionsfri som möjligt med hänsyn till den vetenskapliga och sociala naturvården. Detta ställningstagande innebär att övervägande skäl talar för att industrier som medför stora immissionsrisker ej bör lokaliseras hit.»

Sedan har vi naturvårdsverket, där man ju helst skall vara specialister på vissa typer av skönhetsupplevelser, nämligen de som gäller naturen. Där skriver man så här: »I dag förekommer eller planeras starkt emmitterande industrier på ca var fjärde mil av Bohuskusten. — — — Enbart för att distribuera produkterna från OK:s planerade anläggning beräknas mer än 1 000 små och medelstora tankbåtsfrakter per år i Brofjordenområdet. — — — Det torde vara uppenbart att man vid Brofjorden inte kan hålla en tillräcklig beredskap utanför det egentliga hamnområdet. — — — Vad slutligen gäller de allmänna naturvårdsintressena kan konstateras att Gullmarsfjorden, ett av landets värdefullaste naturvårdsobjekt, är belägen inom Lysekilsområdet. — — — Verket motsätter sig inte i och för sig att industrier lokaliseras till denna region men anser att industrialiseringen skall vara förenlig med de betydande naturvårdsvärden som Lysekilsområdet representerar. Verket vill erinra om att enligt grunderna för miljöskyddslagen

skall för miljöfarlig verksamhet väljas sådan plats att ändamålet kan vinnas med minsta intrång och olägenhet utan oskäligen kostnad.»

Naturvårdsverket har alltså på punkt efter punkt en helt annan bedömning av koncentrationsprincipen, av områdets värde från natursynpunkt och kanske t. o. m. från upplevelsesynpunkt, än vad Gunnar Gustafsson har.

Jag övergår till statsrådet. Han uttalar — och det är jag glad för — att de värderingar och bedömningar som jag gjorde i mitt anförande kommer att finnas med när regeringen tar ställning. Det är bra att de kommer att finnas med. Jag hoppas att de kommer att spela en stor och avgörande roll. Vad jag sade var nämligen att innan man har en riks- och länsplan värd namnet, där man t. ex. för Västkusten avgör var det skall finnas industri, bostäder, fritidsområden, orörd natur etc., är det orimligt att ta stycke för stycke av området i anspråk.

Jag sade också att det är fel att föra in supertankers för olja i ömtåliga kustområden. Jag sade vidare att vi måste bygga upp oljeskyddet så att det blir så effektivt som möjligt, men att vi inte skall överskatta dess möjligheter. Vi skall koncentrera de risker, som vi ändå måste ta, till så få ställen som möjligt. Jag framhöll att man skall söka lokalisera industri till de områden det gäller, men det skall i så fall vara icke miljöfarlig industri.

Det var dessa bedömningar som enligt civilministern kommer att finnas med vid avgörandet av regeringens ställningstagande. Jag är glad för det.

Civilministern framhåller att det finns olika meningar om användningen av supertankers och att regeringen måste bedöma frågan mera allsidigt. Jag vet inte vad Svante Lundkvist menar med ordet »allsidigt». Kan han möjligen tänka på den splittring som regeringen präglas av i denna fråga? Regeringen och de ansvariga är helt oeniga om sin syn på supertankers.

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

Jordbruksminister Ingemund Bengtsson, som har ansvaret för miljön, menar enligt ett uttalande att riskerna *ökar* med användningen av de jättelika tankfartygen.

Sjöfartsverkets chef, som på svenskt håll varit den ansvarige för denna angelägenhet vid internationella förhandlingar, uttalar tvärtom att riskerna har *minskat* med de stora fartygen.

Kommunikationsminister Bengt Norling satte sig i maj mellan två stolar genom att säga att riskerna är ungefär lika stora vid de olika alternativen.

Vad civilminister Svante Lundkvist menar antar jag att vi aldrig får reda på. Han brukar ju kunna klara sig undan ställningstaganden med dimmiga fraser. Jag utgår från att han med hänvisningen till den allsidiga bedömningen avser att alla åsikter i denna fråga är företrädda inom regeringskretsen.

Vissa har menat att den bild som de ansvariga i oljefrågorna visar upp är tecken på en anmärkningsvärd hållningslöshet inom det socialdemokratiska partiet. Jag vill värja detta parti mot denna anklagelse. Regeringen är inte hållningslös — den intar *alla* hållningar! Man kan inte anklaga den för *brist* på hållning när dess problem i stället är ett överskott på hållningar.

Svante Lundkvist säger vidare att jag blankt avvisar tanken på raffinaderier i Sverige liksom på stora tankfartyg i svenska farvatten. Jag undrar om herr Lundkvist aldrig har läst eller lyssnat på vad jag sagt. Jag har nämligen sagt att vi skall försöka finna lösningar som dels klarar vår oljeförsörjning, dels bidrar till att minska miljöriskerna.

Jag har föreslagit en oljeterminal någonstans i Nordsjön, genom vilken man skulle kunna vinna de kostnadspressande fördelarna med supertankertransporter från Persiska viken upp till Europa och samtidigt minska riskerna med mindre tankfartyg som kan frakta oljan den sista sträckan in till kusterna.

Jag har vidare i dag tagit upp frågan

om upprättandet av en havsterminal, som en del experter tror är möjlig, förutsättningarna för att i framtiden anlägga pipelines osv. Jag har alltså skisserat flera olika lösningar, som jag menar borde utredas. Men herr Lundkvist säger att jag blankt avvisar allt när jag energiskt föreslår åtgärder som regeringen genomgående avvisar.

Svante Lundkvist gör härefter en utflykt till den mera storslagna ideologin och säger att vi — jag antar att han därmed menar regeringen — mötte motstånd när man började tala om riksplaneringen. Och folkpartiet, antyder han, har varit mot alla typer av planering. Detta är, tycker jag, ett av de mera egendomliga påståenden som gjorts i denna debatt.

Jag har ägnat mig åt politik några år, och jag vill minnas att i fråga efter fråga har folkpartiet krävt en ökad och en bättre planering, ofta i strid mot regeringens passivitet och konservatism. Så har det varit när det gällt den riksplanering som vi talat om utomordentligt intensivt. Vi har glatt oss när regeringen också gjort detta, och vi har blivit ledsna när vi sett att mycket litet har kommit ut av det. Vi har krävt en ekonomisk planering i en motion för några år sedan, som då blankt avvisades av finansministern; han har senare gjort en del reträtter. Vi har krävt flerårsplanering för statsbudgeten för att få en bättre planering av statsutgifterna. Vi har krävt en arbetskraftsbudget för att kunna veta var vi skall sätta in resurserna på bl. a. utbildningsområdet på ett sätt som främjar dels människornas valfrihet, dels den ekonomiska tillväxten.

Vi har alltså gång på gång krävt planering för att länka samhällsutvecklingen i de banor som de många människorna här i landet anser fördelaktiga. Och då kommer Svante Lundkvist, efter allt detta som har skett på 1960-talet och framför allt under dess andra hälft, och säger: »Ni är *mot* all denna

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden planering» — dvs. all den planering som vi oavbrutet har talat för!

Svante Lundkvist påstår att jag inte läst någonting av det som har kommit ut om riksplaneringen. Men jag har faktiskt gjort det. Jag har läst de tre metodstudier som departementet gav ut och som jag har i min bänk. De är intressanta men de ger ingen vägledning för enskilda lokaliseringar. Jag har läst statens planverks Västkuststudier. De är också intressanta, men de ger naturligtvis ingen slutlig vägledning, eftersom inga beslut fattats och inga konkreta förslag framlagts.

Och när jag säger att den fysiska riksplaneringen har missköts här i Sverige får jag stöd också av ledande personer i Svante Lundkvists eget parti. Låt mig här i kammaren citera en man som uttalade sig i TV för någon vecka sedan i det program som Gunnar Gustafsson tyckte så illa om. Det är om Torsten Henrikson, kommunalpamp i Göteborg och en ledande man i det socialdemokratiska partiet. Denne sade på följande sätt: »Ja, jag tycker det är helt orimligt att exploatera för oljeindustri ett av kustens allra finaste områden. Brofjorden behövs för rekreation. Men jag tycker också illa om att gång på gång behöva diskutera punktexploateringar på Västkusten. Vi hade en diskussion på sin tid om Stenungsund. Vi har haft diskussion om Tjuvöholm, om Kodö. Vi hade den upprörande striden om Värö, som vi förlorade, och vi har nu striden om Brofjorden.

Jag säger att jag tycker illa om det och tycker det är onödigt därför att det som vill till är en markanvändningsplan för Västkusten, som talar om vilka områden som kan vara tänkbara för industriellt utnyttjande och vilka områden som absolut måste avsättas för människornas fritidsliv.»

Detta är ett mer expressivt uttryck för min olust än vad jag själv presterat. Det är klart att man kan säga att Torsten Henrikson förstår ingenting av detta,

Torsten Henrikson har inte läst någonting, Torsten Henrikson är i största allmänhet en person som man inte behöver ta hänsyn till. Jag tycker emellertid att man skall ta hänsyn till hans synpunkter, och jag tycker att Svante Lundkvist skall lyssna på sin partivän från Göteborg.

Slutligen några ord om en principiell fråga som nästan alltid aktualiseras, när man diskuterar lokalisering av detta slag. Det är att aptiten växer medan man äter. Man tar ett litet stycke först och sedan tar man mera. Debatten om Brofjorden har visat hur det fungerat. Jag nämner bara det här fallet för att illustrera viktiga principer om lokalisering och planering.

Först var det fråga om tankbåtar på 100 000 och 200 000 ton. Sedan har det blivit en snabb ökning, och sjöfartsverket talar redan om 500 000 ton i sin rapport från inseglingsproven. Men chefen för det planerade raffinaderiet har i en uppseendeväckande intervju i Göteborgs-Posten börjat antyda att för att ta in 700 000-tonnare måste man ju börja muddra hamnen också!

Först var det bara fråga om OK. Men på senaste tiden har vi fått reda på att raffinaderiet blir så stort att också andra oljebolag kan vara med. Texaco skall hyra in sig och medverka till finansiering av den kapacitet som Texaco önskar hyra, säger OK-chefen. Och när regeringen har fattat sitt beslut — om det nu skulle bli ett ja till OK — får vi väl längre fram höra om hur mycket mer av oljeindustrin som söker sig till det område som då har öppnats för exploatering.

Först höll man flera möjligheter öppna från OK:s sida. Sedan har företaget hårt bundit sig för att Brofjorden är det enda man kan tänka sig. I en intervju har man sagt att OK har förlorat 25—30 miljoner kronor hittills på sin väntan att uppföra raffinaderiet. Före beslutets fattande hade man kostat på sig 15 miljoner i investeringar. Dessa siffror

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

har nu slängts fram som påtryckning på statsmakter och opinion. Företaget blir alltså sina egna inledande investeringars fånge och söker med allt hårdare metoder att binda utvecklingen.

Jag drar fram det här för att illustrera hur det kan gå om statsmakterna förlorar initiativet i planeringsfrågan. Andra och mera måtmedvetna krafter tar hand om det. Det visar hur illa det är att arbetet på riksplaneringen har gått så långsamt och hur farligt det är när socialister i regeringsställning bedriver en låt-gå-politik just på de områden där planering är särskilt viktig.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Herr Ahlmark hänvisar till vissa uttalanden som säger att man måste satsa på de områden det gäller. Det tycker jag också, och därför bör man börja med OK. Alla är tydligen överens om att det behövs en industriell satsning på den region det gäller.

Men, säger man, det är miljöfarligt! Är det då så farligt med detta? I varje fall är det inte värre än att de människor som närmast berörs är beredda att acceptera. Givetvis måste man ställa mycket höga krav på företagen och eliminera de immissioner det här är fråga om. Det blir något utsläpp av olja i fjorden, men det blir inte mera än vad som motsvarar utsläppet från några enstaka större utombordsmotorer. Luftföroreningarna är inte värre än att Folkhälsan kunnat acceptera en lokalisering till Brofjorden. **Givetvis måste** man också där ställa mycket stora krav som företaget dock är berett att tillmötesgå.

Man har också tagit upp olycksriskerna. Det är klart att en olycka kan inträffa var som helst, men med stöd av expertisen vill jag påstå att risken för olyckor i detta område inte är större än vad den är i andra. Enda alternativet skulle i så fall vara att förbjuda fartygstransporter av detta slag över huvud taget. Det kan man emellertid

inte göra, eftersom vi ändå är så pass beroende av dem. Att uppföra terminaler långt ute i Nordsjön är i dag inte någon realitet, och de bedöms väl knappast heller bli det under den närmaste framtiden.

Herr Ahlmark har också hänvisat till ett uttalande av Torsten Henrikson i Göteborg. Herr Ahlmark undrar om inte jag kan acceptera ett uttalande från en partivän. Jo, visst kan jag göra det i långa stycken. Jag känner Torsten Henrikson mycket väl och betraktar honom som en skicklig och god företrädare för Göteborgs kommun. Som sådan har han också uppträtt. Jag kan emellertid inte alltid dela hans åsikter, därför att skulle enbart Göteborgs kommunala intressen ha fått råda, hade regionen varit betydligt fattigare på sysselsättningsobjekt än den i dag är. Ofta har dessa intressen kommit på samma linje som fritidsintressena i en del avseenden. Vi hade en stor diskussion för några år sedan när det gällde uppbyggnaden av Stenungsund. Denna motsatte sig fritidsintressenas förespråkare, men regeringen var tillräckligt framsynt för att satsa på regionen. I dag tror jag inte att det finns någon som tycker att det har varit en felinvestering, tvärtom. På samma sätt har diskussionerna gått omkring utbyggnaden av Värö. Nu förekommer motstridiga uppfattningar när det gäller lokaliseringen av detta raffinaderi till Lysekil. Däremot är man beredd att ta emot det med uppräckta händer i Göteborg, där man redan har en lika stor miljöfara som den det här är fråga om; då är det inte enbart immissionen jag tänker på utan själva storstadsmiljön över huvud taget, som jag hade för mig att alla var överens om att vi skulle försöka förbättra. Man gör inte det genom att flytta ytterligare aktiviteter till storstäderna.

Sedan tar herr Ahlmark upp planverkets yttrande. Det är väl en rätt ömtålig punkt. Man skall nog inte åberopa planverket alltför energiskt, eftersom

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

det är planverket som har anvisat den här platsen. Visserligen var det ett konsultuppdrag, men det är i alla fall fråga om samma myndighet. Om jag inte minns fel var det i september 1968 man gav OK den upplysningen, att Lysekil var en lämplig plats att etablera detta raffinaderi på.

Herr Ahlmark talar också om Gullmarsfjorden. Visserligen har herr Ahlmark varit i Bohuslän, men han nämnde inte riktigt var, och det är kanske tur. Gullmarsfjorden berörs nämligen inte av den här frågan; hela Stångenäset ligger emellan. I vad gäller Gullmarsfjorden vet jag inte om att det råder några delade meningar, utan man har från olika håll — både i länsstyrelsen och i planeringsrådet — sagt att den skall skyddas dels av naturvårdsskäl, dels med hänsyn till de vetenskapligt värdefulla ting som ryms i denna fjord.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Egentligen är väl herr Ahlmark en ganska lycklig man: för honom är alla ting så självklara. Jag försökte i mitt interpellationssvar och i min första replik att redovisa att det är ganska besvärliga avvägningsfrågor som vi står inför och att vi inte bara kan se dem från en utgångspunkt. Det finns många utgångspunkter, och det finns många faktorer som man måste bedöma och sammanväga innan man bestämmer sig. Likadant är det när man talar om miljö. Låt oss aldrig glömma bort närmiljön — alla de många människor som ändå bor i våra stora städer och tätorter och som också har rätt att resa anspråk på att vi skall tänka litet grand också på dem när vi diskuterar ting av detta slag!

Herr Ahlmark är ju inte precis så ängslig för att slänga ut påståenden som kanske inte alltid rimmar med verkligheten, exempelvis sådana beskyllningar som att vi har vårt material beträffande förberedelsearbetet för den

fysiska riksplaneringen inlåst i sekretessens kassaskåp. Men i nästa replik står herr Ahlmark upp och förklarar: »Visst, det är klart att jag har läst det här materialet.» Det får väl vara någon ordning på beskyllningarna också, herr Ahlmark! Herr Ahlmark säger att vi har misskött riksplaneringen, den tar för lång tid. Och så säger han: Folkpartiet är sannerligen ett parti som har talat mycket om planering. Ja, det är sant, herr Ahlmark, ni har sannerligen talat mycket om planering på samma sätt som ni talar mycket om det mesta. Men vi löser inga problem bara genom att prata; det är när besluten skall fattas som viljan att åstadkomma något provas.

Det är viktigt att vi kan få driva en aktiv miljöpolitik, det är viktigt att vi kan driva en aktiv regionalpolitik — det har socialdemokratin ansett länge. Vi har stretat för att skapa instrumenten härför. Den första förutsättningen för att vi skulle kunna lyckas föra en aktiv miljöpolitik, en aktiv fysisk planering på lokal nivå och en aktiv regionalpolitik var att vi så snart som möjligt kunde skapa de nya kommunerna, dvs. att vi kunde genomföra kommunindelningsreformen.

Om herr Ahlmark var i kammaren den dagen då vi skulle fatta beslut om fullföljandet av den reformen, utgår jag från att han på samma sätt som alla hans partivänner, med något undantag, och i stort sett hela den övriga borgerligheten avvisade tanken på att man skulle fullfölja kommunreformen och sade: Det här är inte mer bråttom än att vi kan skjuta frågan ytterligare på framtiden. Om vi hade följt det pratande folkpartiets råd när det gällde att handla hade vi inte nu haft de instrument som vi i första hand behöver för att kunna föra såväl en aktiv regionalpolitik som en riktigare miljöpolitik — för att över huvud taget planera i ett gott samspel mellan stat och kommun.

Vi är litet trötta på propagandapra-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

tandet från herr Ahlmarks och hans partivänners sida. Hur skulle det vara om ni också vågade vara med och hålla i skaffet när det gäller att handla?

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Jag skall börja med den socialdemokrat här i debatten som faktiskt har hållit sig till saken, Gunnar Gustafsson. Vi har nog litet olika meningar om de risker för katastrofer som finns när mycket stora tankbåtar går in i ganska tränga inseglingsleder. Hr Gustafsson säger att det inte alls är så farligt; han har tagit reda på att utsläppen per dag inte blir större än från några utombordsmotorer.

Gunnar Gustafsson har då missuppfattat vad hela debatten om oljetransporter och supertankers har gjallt under de senaste åren. Vi menar inte alls att de s. k. normala utsläppen från raffinaderierna är det stora hotet. Dem kan man nog bemästra bättre än hittills, även om det blir svårigheter. Vad vi främst har talat om är riskerna för en katastrof, för att två båtar kolliderar eller någon båt exploderar (t. ex. Seven Skies i Syd kinesiska sjön) eller att någon båt går på grund (Torrey Canyon i mars 1967). Hur skall man klara de väldiga oljeutsläpp som kan bli följden av ett sådant haveri? Det är detta debatten har gjallt. Dag efter dag, vecka efter vecka, år efter år har man talat och skrivit om detta. Gunnar Gustafsson har bara fattat att det är fråga om sådana utsläpp som från en eller två utombordsmotorer.

Det är litet trist att behöva bedriva opinionsbildning år efter år när de som har en annan mening inte ens fattar vad man säger. Jag vill alltså uppprepa: Vad händer om en supertanker exploderar eller kolliderar eller går på grund och havererar och 100 000 ton råolja kommer ut utanför mellersta Bohuslän?

Detta är inte bara en teoretisk risk. Jag har här en artikel ur Aftonbladet för några veckor sedan — jag har inte hunnit kontrollera siffrorna. I artikeln

står det, att under de senaste tre åren har 347 tankers på över 100 000 ton råkat ut för allvarliga haverier. Av dessa 347 har 16 totalförlist, 93 gått på grund och 238 varit inblandade i kollisioner.

Vi har upplevt dessa katastrofrisker mycket nära våra kuster. Jag vill minnas att det var i början av juni förra året som olyckan med Benedicte inträffade — det var en 70 000-tonnare som höll på att gå sönder utanför den svenska sydkusten. Här om dagen läste vi om Pacific Glory — också det, tror jag, en 70 000-tonnare — som delvis bröts sönder i Engelska kanalen i utomordentligt väder med klar sikt; de fartyg som kolliderade hade sett varandra under en timme.

Har det aldrig i fantasin föresvävat Gunnar Gustafsson, som — även om han tycker att detta område är ganska fullt — vill företräda sin bygd, den underbara Bohusskärgården, vad som skulle kunna inträffa vid en sådan jättelik katastrof? Vad skulle vi göra för att klara den situationen? Gunnar Gustafsson talar om utombordsmotorer! Jag tycker uppriktigt sagt att det är ett lättsinnigt sätt att diskutera miljöproblemen.

Sedan var det Torsten Henrikson. Han är en skicklig företrädare för Göteborgs kommun, säger Gunnar Gustafsson. Det är väl riktigt. Men hans uttalanden den här gången hade ju en mycket vidare syftning. Han talade om riks- och länsplaneringen för hela Västkusten. Man kan väl då inte bara avvisa Torsten Henrikson genom att säga att han är göteborgare och att vi därför inte kan tro på honom. Vi måste väl lyssna till Torsten Henriksons *argument*, trots att han råkar bo i Göteborg. Vad han anfört är väl ändå viktigt, nämligen att man bör försöka få en plan där man delar upp Västkusten och säger, att här kan vi ha den och den typen av industri, här en annan typ av industri, här orörd natur, här fritidsbebyggelse och här de och de kommunikationerna. Det var den saken Torsten Henrikson tog upp. Det kan

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

man inte avvisa genom att säga att han är göteborgare och att vi därför inte skall bry oss om honom.

Av hänsyn till Gunnar Gustafsson skall jag inte ta upp vad han i sitt första anförande sade om sina personliga naturupplevelser, som skulle ställas mot den uppfattning som de verk har, vilka yttrat sig, och mot tusentals andra människors uppfattning. Jag skall inte heller beröra vad han sade om att man skulle tillämpa spridningsprincipen också för miljöfarlig industri. Däremot skall jag rätta honom när det gäller planverket. Jag citerade ur statens planverks yttrande från mars månad i år, 1970, som avgavs sedan verket mycket noggrant gått igenom det här materialet. Gunnar Gustafsson hänvisade däremot till ett inledande yttrande från 1968.

Vad Gullmarsfjorden beträffar talade jag själv inte om den utan citerade vad naturvårdsverket hade skrivit om Gullmarsfjorden. Jag tycker att man kan få lov att citera naturvårdsverket även i den svenska riksdagen.

Så var det då Svante Lundkvist igen! Det inträffar alltid samma sak vid diskussioner med Svante Lundkvist: när man för fram fakta och argumenterar i sak, har han att välja mellan två ting. Det ena är att han börjar tala väldigt dimmigt; han lägger en sås av ord över sina inlägg, så att man inte förstär vad han säger. Det andra är att han gör aggressiva partipolitiska utfall. Ibland använder han båda metoderna samtidigt. I dag har han valt den mer aggressiva linjen, medan han i tidigare debatter varit mer »såsliknande».

Han säger i dag, att alla ting är så självklara för Ahlmark, medan regeringen måste ta hänsyn till olika faktorer. Detta påstår han alltså *efter* det att jag hållit ett anförande, där jag dragit fram faktor efter faktor som måste vara viktig för frågans bedömning. Jag har talat å ena sidan om kravet på orörd natur osv. och å andra sidan om kravet att ge människorna i mellersta och nor-

ra Bohuslän ny sysselsättning. Jag har försökt ange konkreta vägar att gå fram på efter en sammanvägning av de olika synpunkterna. Dessutom har jag kommit med en rad skisser till konkreta uppslag för att tillgodose viktiga synpunkter. Utan att ta upp detta resonemang säger Svante Lundkvist: »Det är så enkelt för Ahlmark.» Jag försökte tvärtom visa att det är ganska komplicerat men att det går att lösa dessa problem om man anstränger sig.

Sedan säger Svante Lundkvist: »Nu får Ahlmark bestämma sig — är det sekretess med i riksplanen eller inte?» Men är det så väldigt svårt att förstå detta resonemang? Det finns offentliggjort material som handlar om *metoderna* för fysisk riksplanering. Jag tror att departementet givit ut tre tjocka luntor och att fem eller sex har kommit från statens planverk. Dessutom finns det en del artiklar. Allt detta material har jag tagit del av. Men vad jag talade om var de *konkreta förslagen* för denna landsdel. Några sådana är inte offentliggjorda. De är inlästa i sekretessens kassaskåp; i den mån de finns. Det är klart att Svante Lundkvist då kan säga att det över huvud taget inte finns några konkreta förslag om hur man skall planera för Västkusten. I så fall är läget ännu allvarligare. Då kan vi ju inte lita på att det 1971 kommer något förslag till konkret fysisk riksplanering.

I sin slutliga attack för att dölja saken frågan sade Svante Lundkvist att folkpartiet har »talat» om planering, men handlat har man inte gjort. Nu råkar det faktiskt vara så — jag får ge Svante Lundkvist en lektion i parlamentarism — att det parti han tillhör innehar regeringsmakten, och det parti jag tillhör befinner sig i oppositionsställning. Svante Lundkvist är glad för det, och jag är ledsen över det. Den som har regeringsmakten har också instrumenten, har majoriteten och det främsta ansvaret för samhällsutvecklingen, för det som görs framför allt på kanslihuspla-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

net och framför allt i planeringsfrågor som i dag i hög grad ligger på det exekutiva planet.

Vad oppositionen kan göra är främst att »tala om» problemen — det är riktigt. Det är i alla demokratier i hela världen så att oppositionens främsta uppgift är just att tala. Detta kan man inhämta i vilken statskunskapsbok som helst. Vi kan ju inte rusa upp på civildepartementet och säga: »Nu får Lundkvist flytta på sig en vecka så att det blir något gjort här.» Det skulle ju vara ockupation av kanslihuset. Vad vi kan göra är att prata om problemen, lägga fram förslag, driva på, kräva åtgärder. Det har vi gjort, gång på gång, i en hel rad olika planeringsfrågor.

Att partierna hade litet olika mening om själva takten och frivilligheten vid vissa kommunsammanslagningar kan väl på intet sätt dölja det faktum att det är det socialdemokratiska partiet som under hela efterkrigstiden haft huvudansvaret genom att man suttit vid regeringsmakten. Om alltså den fysiska riksplaneringen gått för långsamt och om man i olika avseenden misskött planeringsfrågorna, så är det ni som har ansvaret, därför att ni har makten, och inte vi, därför att vi tyvärr inte i handling har fått visa vad vi velat.

Nu skall inte Svante Lundkvist en gång till begära ordet för att från denna talarstol säga att jag inte har några förslag alls, att jag bara pratar och att det är så enkelt för mig. Diskutera nu i stället de konkreta åtgärder jag har föreslagit, säg någonting vettigt och kom inte bara med lösa beskyllningar! Jag har alltså framfört ett program med fyra punkter:

Se för det första till att få fram en fysisk riksplan och länsplan så att vi offentligt kan diskutera Västkustens användning för industri, bostäder, fritid och annat. Innan dess skall vi inte godta miljöfarliga investeringar i nya, ömtåliga kustområden.

Se för det andra till att få fram en

planering av oljetransporterna här i landet och i Norden i övrigt, helst i samarbete mellan de nordiska länderna, så att vi inte behöver ta in supertankbåtar i våra skärgårdar. Det finns flera tänkbara lösningar som jag har nämnt och som bara konservativa personer kan låta bli att begrunda.

Se för det tredje till att oljeskyddet byggs ut under 1970-talet — låt oss framför allt inte ha några illusioner om dess effektivitet i dag — och se till att katastroforganisationen kan koncentreras till några få områden.

Se för det fjärde till att regeringen stimulerar icke miljöfarlig industri till de känsliga kustområden där man avvisar miljöhotande investeringar.

Detta är de principiella riktlinjerna. Jag tror att de med litet god vilja och handlingskraft går att förena. Det är huvudpunkterna i det program jag har lagt fram i dag. Om Svante Lundkvist inte förstår det programmet och inte fattar vad jag säger, betyder det bara att han inte vill inse vilka väldiga problem beträffande lokalisering, oljehantering och miljöskydd som vi står inför.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Herr Ahlmark sade att jag inte fattade vad han säger. Det vet jag inte om jag skall be om ursäkt för. Men han måtte inte riktigt fatta vad jag säger heller eller också vill han inte göra det. Han blandar ihop de immisionsrisker som en industri medför med risken för att en supertanker skall haverera. Jag sade att raffinaderierna visserligen tillhör en grupp industrier, som anses miljö känsliga, men att det å andra sidan går att eliminera olägenheterna. Jag nämnde att oljeutsläppet från ett raffinaderi kan gå ned till ett minimum, och jag nämnde också luftföroreningarna.

Sedan säger herr Ahlmark att om en sådan båt går på grund, blir det förfärliga konsekvenser; om en hundratusentonnare går på grund, släpps 100 000

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

ton olja ut. Det är inte riktigt. Jag tycker att herr Ahlmark bör sätta sig in i saken. Det blir bara en mindre del som läcker ut, eftersom det finns skott mellan tankarna i båten.

Emellertid är det klart att det kan inträffa en katastrof. Det är inte möjligt att garantera att en katastrof inte uppstår, men risken finns överallt, och jag vill påstå — och där har jag stöd av erkänd expertis på området — att risken inte är större i Brofjorden än på annat håll, snarare tvärtom. Skadorna blir ju inte större om en olycka till äventyrs skulle hända i Brofjorden än de blir på annat håll. Eftersom herr Ahlmark förut åberopade sin partivän Georg Åberg, vill jag också göra det i detta fall — denne säger att ett av motiven för att han stöder lokaliseringen av OK:s anläggning till Lysekil är att skadeverkningarna, om det skulle uppstå en oljekatastrof, blir betydligt mindre i Brofjorden än om den skulle inträffa någonstans i Göteborgsregionen. Det har han sagt i så officiella sammanhang att jag vill åberopa det också här. Man behöver inte vara någon större expert för att kunna konstatera detta självklara faktum.

Sedan gäller det att bygga ut oljeskadeskyddet. Man har varit mycket angelägen om att framhålla detta i remissyttrandet. Jag trodde att herr Ahlmark kände till att tullverket har börjat arbeta med denna sak och räknar med en successiv uppbyggnad under de närmaste åren. Jag tror att arbetet skall vara klart omkring 1973, och raffinaderiet kommer inte i gång förrän tidigast 1974.

De personliga skönhetsupplevelsorna kan vi ha litet olika meningar om. Jag anser inte att detta område är särskilt eftertraktansvärt. Det finns ingen ofentlig badplats där, och som jag har sagt är det ganska svårt för en utomstående att komma in i området, eftersom tillfartsvägarna är stängda för allmänheten. Då återstår de 40 sommarstugeägarna. Herr Ahlmark ömmar tydligen

för dem, och det kan han för all del göra, men jag anser att deras intresse bör få vika för det allmänna samhällsintresset, som talar för en lokalisering hit.

Herr Ahlmark säger att det är det senaste yttrandet av planverket som han åberopar. Javisst, det gör han, men jag tycker ändå man bör vara försiktig med att åberopa en myndighet som i ena fallet uttalar att ett område är lämpligt för lokalisering och i andra fallet säger att en lokalisering där inte är möjlig. Det är att kyssa och slå ihjäl med samma varma själ, såsom skalden säger.

Slutligen skulle jag vilja ställa en fråga till herr Ahlmark om närdemokratin: Har han helt och hållet förlorat respekten för det som hans parti talade om i valrörelsen?

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Herr Ahlmark tar här i två avseenden på sig uppgiften att vara lärare: dels undervisar han oss om ett och annat, dels betygsätter han våra insatser i talarstolen. Jag tar det nu inte så hårt när det är herr Ahlmark som sätter betyget.

Jag tycker inte att hans lärdom är så imponerande alla gånger. Han ville undervisa mig om parlamentarismen och sade att jag väl ändå måste känna till att det är regeringen som har ansvaret och att det är oppositionens uppgift att prata. Ja, det är regeringen som har ansvaret, men jag trodde faktiskt att också oppositionen var med om att fatta beslut i riksdagen. Det är när vi fattar besluten som viljan verkligen prövas. Inte vill väl herr Ahlmark mena att oppositionens uppgift bara skall vara att prata?

När herr Ahlmark märker att marken börjar bränna under fötterna flyr han in i ett ordsvall och påstår att jag inte håller mig till saken. Men gällde det inte den diskussion, som herr Ahlmark ville ha i gång, samhällsplaneringen? Var

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

inte herr Ahlmarks angrepp på mig och på regeringen i första hand angrepp för dålig samhällsplanering, och är inte planeringen grunden för den diskussion som vi för i dag? Samhällsplaneringen tillhör alltså i högsta grad det ämne som vi diskuterar.

Jag har då tillåtit mig erinra herr Ahlmark om vår åsikt, att det är angeläget att få till stånd en effektiv samhällsplanering, men en samhällsplanering som inte bara dirigeras av staten. Herr Ahlmark har haft den uppfattningen, att vi borde ha kunnat vara färdiga tidigare med en riksplaning, men herr Ahlmark har också röstat för att vi skulle skjuta kommunindelningsreformen på framtiden. Det innebär att herr Ahlmark måste mena att samhällsplaneringen icke skall bedrivas i samspel mellan stat och kommun, utan att staten först skall skaffa sig instrument så att den kan dirigera uppifrån, och sedan kan vi skjuta litet på möjligheterna för kommunerna att delta.

Vi känner kanske trots allt väl så starkt som folkpartiet för det som herr Ahlmark kallar närdemokrati. Vi har därför den inställningen, att planeringen bör bedrivas i samspel mellan stat och kommun. Det är därför vi har agerat som vi har gjort, och det är därför jag har rätt att säga att folkpartiet visserligen pratar men inte är villigt att vara med om att vidta de nödvändiga åtgärderna för att vi skall få till stånd det som folkpartiet pratar om.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Gunnar Gustafsson går nu äntligen in på problemet vad som kan hända om en supertanker bryts sönder, om en hundratusentonnare exploderar, havererar eller kolliderar. Han säger att sådana händelser visserligen kan inträffa men att det bara är en liten del av oljan som rinner ut, eftersom det finns flera tankar med skott emellan i båtarna.

Detta är lättsinnets nästa fas när man

diskuterar den här frågan! Vi har nämligen inga som helst garantier för att oljan rinner ut bara ur en eller ett par av tankarna. Vad var det som hände i mars 1967 i fint väder och klar sikt när befälhavaren på Torrey Canyon bestämde sig för att gå en litet annan rutt än man gjort tidigare? Det fanns olika tankar i Torrey Canyon, men i stort sett all olja rann ut. Det kostade 150 miljoner kronor att rensa upp på den engelska kusten efteråt. Man har ännu inte rensat upp allt. Kom alltså inte och säg att det bara är en del av oljelasten som rinner ut. Det kan inträffa att hela båten bryts sönder.

När Pacific Glory havererade var det en del av oljan som rann ut, men inte allt. Om Gunnar Gustafsson har läst de engelska tidningarna de senaste veckorna har han emellertid sett att risken var överhängande för att *all* olja skulle rinna ut ur Pacific Glory. Vid Benedictekatastrofen kunde, om stöten vid kollisionen tagit en bit mera på sidan, ha inträffat att större delen av oljan runnit ut i Östersjön. Det är lättsinnigt att bygga upp hela resonemanget om oljetransporter och oljehantering på att det bara rinner ut litet ur supertankerbåtar. Man spelar då med oerhörda insatser: för generationer framåt oersättliga kustområden. Jag tycker verkligen att Gunnar Gustafsson som riksdagsman för Bohuslän skulle tänka litet mer på Bohuskusten än han gör i den här debatten.

Gunnar Gustafsson säger att risken är inte större i Brofjorden än i Göteborg. Det är riktigt att man, om ett haveri med supertanker sker inne i själva hamnområdet, där kan ha vissa möjligheter att avspärra området. Men om haveriet, kollisionen eller explosionen sker en bit utanför, kan effekterna bli mycket värre än i en del andra områden. De kan också bli ungefär desamma.

Jag har aldrig ett ögonblick förnekat katastrofrisken för t. ex. Göteborg. Tvärtom har jag gång på gång framhåll-

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

lit den, inte minst i debatten här i kam-maren i maj månad i år. Därför har jag sagt: Vi skall över huvud taget inte ta in supertankers till svenska kustområden, Östersjön eller Västkusten. Vi skall i stället gemensamt med andra länder söka bygga upp omlastningsterminaler, så att man minskar riskerna så mycket som möjligt. Det resonemanget har inte Svante Lundkvist sagt ett ord om, inte Gunnar Gustafsson heller. De har inte något ord att säga om den saken, därför att de avvisar förslaget utan vidare spisning.

Vidare vill jag säga till Gunnar Gustafsson att jag tycker, att det var litet onödigt med den här slängen i slutet av hans anförande. När vi diskuterar miljöfrågor som engagerat hundratusentals människor är det fel att antyda att vi bara värnar om husägarna vid Brofjorden. Det är ju en förolämpning mot den stora miljöengagerade opinionen i Sverige att säga, att man bara går några ekonomiska intressens ärenden. Det är en förolämpning mot naturvårdsverket, som har samma mening som jag, och dess chef Valfrid Paulsson. En förolämpning mot planverket, mot Vetenskapsakademien och alla andra remissinstanser som delat min uppfattning är det när man säger att vi går några husägares ärenden. Jag räknar med att Gunnar Gustafsson tar tillbaka det påståendet i sitt nästa anförande.

Till slut vill jag säga till Svante Lundkvist att det är klart att han, när han inte kan diskutera sakfrågan, tvingas fara ut i allmänna aggressiva utfall. När man inte vill diskutera riksplaneringens principer, om man inte vill diskutera oljetransporterna, om man inte vill diskutera hur oljeskyddet skall byggas upp och lokaliseras, om man inte vill ta upp diskussionen om att lokalisera icke miljöfarlig industri till de ömtåliga områdena, är det klart, att man kan påstå, att folkpartiet har varit med och fattat beslut som har hejdat utvecklingen. Men vi liberaler har ju gång på gång drivit på, gång på gång reserverat oss för ökad

planering i olika avseenden, gång på gång föranlett interpellationsdebatter och debatter om enkla frågor där vi just krävt mer av planering.

Men Svante Lundkvist kastar plötsligt om hela argumenteringen genom att göra gällande att jag skulle vilja »dirigera» planeringen åt kommunerna, efter att tidigare ha påstått att vi saboterade kommunsammanslagningen. I den frågan var det ju så, att *ni* ville så att säga »dirigera» kommunsammanslagningarna litet mer än vi ville. På vilket sätt har det beslut som fattats här i riksdagen, som ni har haft ansvaret för eftersom ni har haft majoritet, förhindrat att en fysisk riksplanering skulle ha kunnat bedrivas snabbare? Vad det gäller är den politiska viljan och handlingskraften på departementsplanet. Den finns inte i dag i tillräcklig utsträckning.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Herr Ahlmark säger att jag skulle ha underskattat fartygskatastrofer. Jag förstår inte hur han kan göra ett sådant uttalande. Jag sade tvärtom att även om det inte är 100 000 ton olja som rinner ut utan en betydligt mindre volym, är det klart att en sådan katastrof är synnerligen allvarlig och därför måste man också begränsa riskerna och bygga upp ett effektivt oljeskadeskydd.

Nu hänvisar Ahlmark till Torrey Canyon-katastrofen som inträffade för tre, fyra år sedan. Men där har man ju ett exempel på följderna, då man inte hade den beredskap som nu skall byggas upp för att eliminera riskerna. Vi måste ändå konstatera att fartygen måste användas. Herr Ahlmark kan ha vilka funderingar som helst om att det skall finnas terminaler långt ute på världshaven och att oljan sedan skall tas in med mindre fartyg. Detta är emellertid inte realistiskt i dag, och hur det blir i framtiden vet vi ingenting om. Vi kan inte heller vara överksamma då det gäller all vår

Svar på interpellation ang. förslag om lokalisering av oljeindustri vid Brofjorden

planering och verksamhet med hänsyn till sådana här teorier, som ingen expertis egentligen har tagit på så stort allvar.

Herr Ahlmark sade vidare att jag borde ta tillbaka en del av vad jag yttrat, men det kommer jag inte att göra. Jag tänker inte ta några order av herr Ahlmark och inte av någon annan heller. Jag anser att jag kan stå för allt vad jag har sagt eftersom jag har redovisat fakta. Herr Ahlmark sade att mina ord innebar en förolämpning mot många människor som arbetar för en bättre miljövärd. Men då skulle de också vara en förolämpning mot mig själv eftersom även jag är intresserad av miljövården och vill ha ett effektivt naturskydd. Allt detta framhöll jag i det första anförandet. Men jag vill påstå att vad herr Ahlmark sagt skulle kunna betraktas som en förolämpning mot alla de människor som bor i det här området och som ropar efter bättre sysselsättningsmöjligheter. Så fort jag visar mig där frågar man: Hur går det med OK-lokaliseringen? Du gör väl vad som kan göras för att påverka statsmakterna att lokalisera till de här områdena.

Det är inte bara ett fåtal människor som herr Ahlmark först ville göra gällande, och som skulle representera en mycket begränsad lokal opinion, utan det är fråga om en stark opinion inom ett helt landstingsområde, som sträcker sig från norska gränsen i norr och till Hallandsgränsen söder om Göteborg. Det är dessa människor som jag är talesman för i detta fall.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Det var herr Ahlmark som förde in samhällsplaneringsaspekten i debatten, och jag tycker att det var riktigt. Men när herr Ahlmark sedan märkte att han i den debatten kom ut på litet hal is ville han inte fortsätta att föra den.

Herr Ahlmark, om oppositionen hade

fått sin vilja igenom vid det tillfälle som vi diskuterar hade vi skjutit på framtiden möjligheterna för kommunerna att göra sig på rätt sätt gällande i denna typ av samhällsfrågor.

Jag nödgas alltså slå fast att uppenbarligen har herr Ahlmark i varje fall inte längre något intresse av att den här typen av viktiga samhällsplaneringsfrågor skall kunna diskuteras i gott samspel mellan stat och kommun. Så gick det med allt detta tal om närdemokrati!

Herr **AHLMARK** (fp):

Herr talman! Svante Lundkvist är nu ointressant att diskutera med eftersom han har gett upp varje slag av sakdebatt. Om man har olika mening om graden av frivillighet i en viss fas av kommunsammanläggningarna skulle man därmed vara motståndare till en effektiv fysisk riksplanering! Det är faktiskt så pass löjeväckande, att ingen — utom möjligen han själv — kan ta herr Lundkvist på allvar.

Herr Gustafsson i Uddevalla är då en mera seriös debattör i de här frågorna.

Han sade att vid Torrey Canyon-katastrofen hade man ingen katastroforganisation, men det har man nu börjat tänka på att bygga upp. Javisst, man tänker sig att bygga upp en katastroforganisation, men man har den inte i dag. Det har ju framgått av hela den engelska debatten de senaste två veckorna, efter Pacific Glory-olyckan, att man i dag saknar den katastroforganisation som skulle effektivt ha kunnat ingripa, om Pacific Glory hade brutits sönder helt och hållet.

Sedan säger herr Gustafsson att oljeterminaler är ingen realitet i dag, det är bara »teorier» som man inte kan grunda någonting på. Jag är ledsen, herr Gustafsson, men jag föreslår att ni läser på vad som i dag sker, t. ex. i den stora hamnen Whiddy Island på södra Irland. Den har en omlastningsterminal för Gulf, där mycket stora fartyg — på mellan 300 000 och 400 000 ton — las-

Interpellation ang. värnpliktsriksdagarna

tar om sin råolja till betydligt mindre fartyg, som går in till raffinaderierna i Västeuropa.

Vidare vill jag bara notera att det uttalande som herr Gustafsson gjorde i sitt förra inlägg, nämligen att de som motarbetar raffinaderiet i Brofjorden går husägarnas ärenden, står kvar. Detta tror jag kommer att observeras av den miljövänliga opinionen, som omfattar hundratusentals människor här i landet.

När herr Gustafsson sedan försäker dölja den förolämpningen genom att säga att jag skulle »förolämpa» de människor som vill ha sysselsättning i Bohuslän pratar han i nattmössan. Jag har gång på gång framhållit att om Lysekil skulle få nej till raffinaderiet i Brofjorden, är det en moralisk skyldighet för statsmakterna att söka stimulera annan industri, som inte är miljöfarlig, till området och att man skall göra vad man kan för att till känsliga kustområden lokalisera industrier — men inte sådana som är farliga från miljösynpunkt.

Herr GUSTAFSSON i Uddevalla (s):

Herr talman! Beträffande katastrofberedskapen för oljeskador säger herr Ahlmark att den byggs upp men att vi inte har den nu. Det är till viss del riktigt, men vi får den i god tid innan oljearaffinaderiet i Brofjorden blir färdigt.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till lagutskott Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 167, med förslag till lag om tystnadsplikt för apotekspersonal, m. m.

§ 6

Interpellation ang. värnpliktsriksdagarna

Ordet lämnades på begäran till

Herr BJÖRCK i Nässjö (m), som yttrade:

Herr talman! Efter att ett flertal gånger ha avvisat kravet om en statlig värnpliktsriksdag, beslöt försvarsministern förra året att genomföra en sådan i januari 1970.

Utän tvekan kan vpl-riksdagarna fylla en stor uppgift. Men däremot fick bestämmelserna för riksdagens genomförande mindre lyckliga former, vilket också visade sig då man summerade erfarenheterna. Bl. a. gäller detta de informationsmöten som de politiska ungdomsförbunden avhöll på förbanden innan valet av kandidater till riksdagen skulle äga rum.

Dessa informationsmöten hade ett synnerligen lågt genomsnittsdeltagande, och under hela tiden fram till vpl-riksdagen höjdes röster från de värnpliktiga mot de politiska ungdomsförbundens deltagande. Också på vpl-riksdagen i Norrköping gjordes en mängd debattinlägg och fattades beslut som gav vid handen att de värnpliktiga ansåg att arbetet inför och under vpl-riksdagen var en angelägenhet för de värnpliktiga och inte för de politiska ungdomsförbunden.

Riksdagen hann inte direkt behandla frågan om de politiska ungdomsförbundens deltagande vid informationsträffarna, men från det utskott som behandlade frågan finns ett i det närmaste enhälligt utlåtande om att de politiska ungdomsförbunden helt skall kopplas bort från vpl-riksdagens organisation.

Vid den slutsummering som gjordes på försvarsstaben efter det att samtliga informationsmöten avhållits, var de flesta närvarande, såväl representanter för staben som för de politiska ungdomsförbunden, eniga om att konsekvenserna av den uppkomna situationen måste vara, att inte lägga upp arbetet inför 1971 års vpl-riksdag på ett likartat sätt. Då personalvårdsbyrån i år lade fram sitt förslag till bestämmelser

Interpellation ang. åtgärder inom statens järnvägar för att förbättra den allmänna trafiksäkerheten

för vpl-riksdagen, hade man i enlighet med detta i stället för informationsträffar med de politiska ungdomsförbunden lagt in informationsträffar för de värnpliktiga som skulle kandidera till riksdagen. Detta ändrades dock av försvarsdepartementet som i stället valde att gå samma väg som föregående år vad beträffar de politiska ungdomsförbundens deltagande.

1970 års vpl-riksdag behandlade också frågan om kompetensområde för vpl-riksdagen. Det beslut man fattade innebar, att vpl-riksdagen enbart bör behandla de frågor som begränsas av den målsättning för vårt försvar som är fastställd av Sveriges riksdag. Också på denna punkt har försvarsministern gått emot de värnpliktigas och personalvårdsbyråns krav och i stället fastställt kompetensen att gälla »frågor rörande försvaret».

Under återopande av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet få ställa följande frågor:

1. Varför har herr statsrådet negligerat de krav som framställts från de värnpliktiga beträffande de politiska ungdomsförbundens roll inför värnpliktsriksdagarna?
2. Av vilken anledning har herr statsrådet inte följt de värnpliktigas krav beträffande kompetensen för värnpliktsriksdagen, utan i stället skapat en helt annan kompetensbegränsning?
3. Vilka målsättningar har herr statsrådet för de kommande vpl-riksdagarna?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. åtgärder inom statens järnvägar för att förbättra den allmänna trafiksäkerheten

Ordet lämnades på begäran till

8 — *Andra kammarens protokoll 1970, Nr 36*

Herr HEDIN (m), som yttrade:

Herr talman! Vid upprepade tillfällen har i riksdagen framförts olika klagomål på statens järnvägar. Varje gång har klagomålen tillbakavisats med den lika välkända som korrekta deklarationen att SJ är ett affärsdrivande verk och — som riksdagen själv en gång beslutat — skall drivas efter affärsmässiga principer som vilket företaget som helst.

Det borde emellertid vara utslutet att vinstkriteriet för ett nationellt monopolföretag som SJ skall begränsas till det årliga resultatet i kronor och ören på samma sätt som när det gäller företag som har att räkna med konkurrens. Det ansvar som monopolsituationen medför tarvar samhällsekonomisk hänsyn. Tyvärr tyder inte alltid SJ:s agerande på sådan. Ett exempel utgör de inskränkningar av spårbunden trafik som direkt och indirekt medför ökad belastning på landsvägar, där trafikintensitetens styrka redan tidigare medför stor fara för trafikanterna. Varje vägtrafikolycka, både med och utan personskador och dödsfall, innebär stora kostnader för samhället, och det borde således ligga i SJ:s intresse att ta största hänsyn till trafiksäkerheten också på landsvägarna. Ett färskt fall där sådana samhällsekonomiska hänsyn skjutits åt sidan utgör SJ:s beslut om nedläggning av persontrafiken på järnvägslinjen Södertälje—Järna—Nyköping. Alternativet — det problemet är ännu inte löst — måste bli dels busstrafik, dels ökad privat biltrafik på den utomordentligt hårt trafikerade Europaväg 4.

I ett område som detta med stor folkmängd, stora dagliga persontransporter och följaktligen tät biltrafik finns det snarare skäl att intensifiera den spårbundna persontrafiken, t. ex. genom införande av i tid och rum utsträckt pendeltågtrafik, varigenom Europaväg 4 skulle kunna avlastas. Skulle SJ på det viset kunna medverka till att bara två eller tre personer slapp skadas i trafik-

Interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om svensk standard inom byggnadsverksamheten

olyckor på landsvägen, skulle den samhällsekonomiska besparingen överskrida den av SJ beräknade förlusten på den aktuella järnvägssträckan.

SJ kan emellertid knappast ta på sig kostnaderna för de samhällsekonomiskt betingade investeringar som i det här fallet skulle ske genom att verket upprätthåller en företagsekonomiskt sett förlustbringande verksamhet. Däremot bör man från verkets sida kunna göra samhällsekonomiska bedömningar och utifrån dessa göra framställningar hos Kungl. Maj:t, som i sin tur kan förelägga riksdagen förslag om ekonomisk subvention. Redan nu utgår ersättning till drift av icke lönsamma järnvägar som av samhälleliga skäl bör bibehållas. Till dessa skäl bör bibehållen och förbättrad allmän trafiksäkerhet kunna räknas och leda till såväl bibehållen som utökad järnvägstrafik på vissa linjer. Trafiksäkerhetsbedömning av det slaget borde tillmätas stor principiell betydelse i en tid då antalet svåra vägtrafikolyckor ökar oroväckande.

Den järnvägslinje som jag ovan berört är framdragen i ett område med stark fjärrpersontrafik och omfattande godstrafik. I ett sådant fall, då järnvägen ändå utnyttjas för annan trafik, bör kostnadsberäkningen för en viss trafik snävt begränsa sig till driften av just den trafiken och inte omfatta något annat, t. ex. driftkostnader som ändå måste finnas eller kapitalkostnader.

Med stöd av vad som här anförts hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Vill herr statsrådet medverka till att det av SJ tillämpade vinstbegreppet utsträcker till att omfatta sådan samhällsekonomisk vinst som t. ex. ökad trafiksäkerhet på landsvägarna medför och att SJ:s investeringar för att uppnå denna typ av vinst berättigar till anslag över statsbudgeten?

Vill herr statsrådet inför kammaren redogöra för SJ:s beräkningsmetodik då det gäller att avgöra lönsamheten för en viss trafikkategori på en järnvägssträcka som även utnyttjas av annan trafik?

Är herr statsrådet beredd medverka till att sådana driftsinskränkningar som dem, som SJ nu beslutat för persontrafiken Södertälje—Järna—Nyköping och som går ut över trafiksäkerheten på hårt trafikerade landsvägar, undviks och i inträffade fall omprövas?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om svensk standard inom byggnadsverksamheten

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG i Ljusdal (fp), som yttrade:

Herr talman! I svensk författningssamling 1967:558 föreskrivs i 2 § att »Statlig myndighet som har befattning med byggnadsverksamhet skall verka för att svensk standard tillämpas i den mån rationalisering inom byggnadsverksamheten befrämjas därigenom.»

För att inte genom oenhetliga mått och föreskrifter fördyra produktionen eller försvåra en rationell drift har standardiseringskommissionen utarbetat standardmått för bl. a. byggnadsverksamheten. Det är från alla utgångspunkter viktigt att dessa bestämmelser följs. Det innebär i annat fall ett onödigt slöseri med samhällets resurser och en för konsumenten fördyrad produkt.

Det kan emellertid ifrågasättas, huruvida dessa bestämmelser efterlevs i den utsträckning lagskrivaren tänkt sig. Bostadsstyrelsen, som har att vaka över att bestämmelserna följs, har härivdlag en grannlaga uppgift. Det måste anses

Interpellation ang. tillämpningen av bestämmelserna om svensk standard inom byggnadsverksamheten

vara regel att ritningar och konstruktionsförslag som föreläggs de lokala byggnadsnämnderna endast undantagsvis godkännes om inte svensk standard där sådan finns användes.

I ovannämnda kungörelse 3 § stadgas, att central förvaltningsmyndighet kan föreskriva, att som villkor för lån eller bidrag av statsmedel för byggnadsändamål skall svensk standard tillämpas. Det innebär att all bostadsproduktion som finansieras med bl. a. statliga lån kan åläggas att tillämpa svensk standard. Om så inte sker måste tungt vägande skäl anses böra föreligga.

Det är också viktigt att tillämpningen av svensk standard utvidgas till allt fler avsnitt i bostadsproduktionen. Det ankommer på statens planverk att fortlöpande hålla sig informerad om utvecklingen på området och vidareförmedla det till berörda myndigheter. Denna informationsuppgift måste anses vara av stor betydelse för möjligheterna att pressa produktionskostnaderna i byggnadsindustrin.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande frågor:

Anser statsrådet att gällande lagstiftning om tillämpningen av svensk standard i byggnadsverksamheten följs i den utsträckning som lagen föreskriver?

Anser statsrådet att den informationsuppgift som i detta avseende åvilar statens planverk fungerar tillfredsställande?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motion angående de svenska insatserna i det internationella nedrustningsarbetet, och

nr 15, i anledning av motioner om vissa påtryckningar mot Portugal;

statsutskottets utlåtanden:

nr 145, i anledning av motioner om anpassning av viss militär utbildning till det civila utbildningssystemet,

nr 146, i anledning av motioner om förbättrade studiemöjligheter för värnpliktiga,

nr 147, i anledning av motioner om bättre samordning av planeringen inom försvaret och den kommunala planeringen,

nr 148, i anledning av motioner om femdagarsvecka inom försvaret,

nr 149, i anledning av motioner angående utbetalningen av familjebidrag till värnpliktiga,

nr 150, i anledning av motioner om en alternativ skola,

nr 151, i anledning av motioner om den andliga vården vid sjukhusen,

nr 152, i anledning av motioner om obligatorisk information i grundskolan om de handikappades problem,

nr 153, i anledning av motioner om viss granskning av radio- och televisionsprogram för utbildningsändamål,

nr 154, i anledning av motioner om det obligatoriska medlemskapet i studentkår,

nr 155, i anledning av motioner om fortsatt lokalplanering för de icke-laborativa institutionerna vid Stockholms universitet,

nr 156, i anledning av motion om utbildning av psykoterapeuter,

nr 157, i anledning av motioner om ökad manlig rekrytering till vårdyrken,

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om tillägg till vissa statliga skadelivräntor,

nr 159, i anledning av motioner om återlämnande till Danmark av tronhimmel som tillhört Kronborgs slott,

nr 160, i anledning av motioner angående det statliga kulturstödet,

nr 161, i anledning av motioner an-

gående ersättning till suppleant i företagsnämnd hos statlig myndighet,

nr 162, i anledning av motion angående beräkningen av statliga sammanträdesarvodet, och

nr 163, i anledning av motioner angående utredning beträffande ombildning av i första hand förenade fabriksverken och domänverket till aktieföretag;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av motioner angående allmännyttiga stiftelser,

nr 58, i anledning av motion om åtgärder för att motverka maktkoncentration hos multinationella företag, och

nr 59, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor om ytterligare anslag till Den inre riksdagsförvaltningen: Kostnader för provisoriska lokaler;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 49, i anledning av motioner angående barnavårdsmannainstitutionen,

nr 55, i anledning av motioner angående rättsvården,

nr 56, i anledning av motioner om kortvarigt frihetsberövande för unga lagöverträdare, och

nr 57, i anledning av motioner om en allmän översyn av lagstiftningen om stiftelser, m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av motioner angående beräkningen av pensionsgrundande inkomst,

nr 68, i anledning av motioner angående försäljningen av giftiga växter,

nr 69, i anledning av Nordiska rådets svenska delegations skrivelse med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session, såvitt skrivelsen tilldelats andra lagutskottet,

nr 70, i anledning av motioner om behörighet för anställd att vara ledamot av försäkringskassas styrelse, m. m., och

nr 71, i anledning av motioner om undantag från strejkrätt för besiktningsveterinär vid nödslakt;

tredje lagutskottets utlåtande nr 74, i anledning av skrivelse från Nordiska

rådets svenska delegation med överlämnande av berättelse för rådets adertonde session, i vad skrivelsen hänvisats till lagutskottet och behandlats av tredje lagutskottet, jämte i ämnet väckt motion;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av motioner angående anslagen till forskning och försöksverksamhet inom jordbruket, och

nr 41, i anledning av motioner om en undersökning av de ekologiska verkningarna av stora hyggen; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av motioner om åtgärder för att öka den manliga rekryteringen till vårdyrkena,

nr 58, i anledning av motioner om skyldighet för bilägare att svara för sjukvårdskostnader i anledning av trafikolyckor, och

nr 59, i anledning av motioner om fosterhem för svåradaptade barn och ungdomar.

§ 10

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 166, med förslag till lag om ändring i lagen (1935:113) med vissa bestämmelser om arbetsförmedling,

nr 171, angående handläggningen av vissa delar av vägtrafiklagstiftningen,

nr 178, med förslag till förordning om ändring i förordningen (1941:251) om särskild varuskatt, m. m.,

nr 180, om bemyndigande att i visst fall avstå fast egendom som tillfallit allmänna arvsfonden såsom arv,

nr 196, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (1946:722) med särskilda bestämmelser om uppfinningar av betydelse för försvaret, och

nr 197, med förslag till lag om premiering av visst frivilligt sparande, m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 11

Anmäldes motionen nr 1516, av herr *Lundberg*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 176, med förslag till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske.

Denna motion bordlades.

§ 12

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhålles om tjänstledighet från riksdagsuppdraget tiden 10 november—4 december 1970 för studieresa i Västafrika.

Stockholm den 6 november 1970

Birgitta Dahl

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 13

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Häll* (s), till herr statsrådet och chefen för industridepartementet angående företagsdemokratin inom de statliga aktiebolagen, och

fru *Eriksson* i Stockholm (s), till herr statsministern angående möjligheterna för i Sverige bosatta grekiska medborgare att här förenas med sina familjer.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.26.

In fidem

Sune K. Johansson